Colecţia

TEXTE DE FRONTIERĂ

XX

VIOREL ROTILĂ este lect. univ. dr. în cadrul Universităţii 'Dunărea de jos' Galaţi, Facultatea de Istorie, Filosofie şi Teologie, Catedra de Filosofie-Sociologie. Lucrări publicate: *Existenţialismul în filosofia franceză* (2009), *Heideggger şi rostirea fiinţei* (2009), *Din alchimia unei existenţe* (2010).

Viorel Rotilă, '*Citeşte-mă pe mine!' Jurnal de idei*
© 2011 Institutul European, Iaşi

www.euroinst.ro

INSTITUTUL EUROPEAN
Iaşi, str. Grigore Ghica Vodă nr.
euroedit@hotmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

ROTILĂ, VIOREL
'Citeşte-mă pe mine!' Jurnal de idei /
Viorel Rotilă; Iaşi: Institutul European, 2011

ISBN 978-973-611-

Reproducerea (parţială sau totală) a prezentei cărţi, fără acordul Editurii, constituie infracţiune şi se pedepseşte în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

Printed in ROMÂNIA

VIOREL ROTILĂ

‘CITEŞTE-MĂ PE MINE!’

Jurnal de idei

INSTITUTUL EUROPEAN
2010

Fiicei mele, Diana

Cuvânt înainte

Povestea titlului este simplă: în perioada în care lucram la teza de doctorat pe tema tragicului, fiica mea, care pe atunci avea vreo cinci ani, sătulă de faptul că stăteam toată ziua cu cărţile în loc de a mă juca cu ea, s-a întins într-o zi pe cartea pe care tocmai mă chinuiam s-o citesc (*Fiinţa şi neantul*, J. P. Sartre) spunându-mi: *Citeşte-mă pe mine?*

Citeşte-mă pe mine! exprimă, în primă instanţă, dorinţa unui copil de a beneficia de atenţia tatălui în aceeaşi măsură în care beneficiau cărţile. Şi, fără îndoială, acest sens este cel mai probabil să fi determinat o asemenea solicitare. Contextul a făcut însă ca modalitatea de exprimare a acestei dorinţe să aibă un sens mai profund, ce coincide cu o orientare fundamentală a modernităţii: a face din *Om* obiectul oricărei cercetări şi fundamentul tuturor orientărilor. Situaţia, discret melodramatică, mi-a orientat atenţia asupra raporturilor pe care egoismul justificat al copilului meu le releva ca fiind de fapt ale omului modern, acesta dorind să se bucure de toată atenţia, să fie subiectul şi obiectul oricărei cercetări. Folosesc termenul *egoism* eliberat de conexiunile sale axiologice, ca modalitate de atenţie

asupra eului. Cartea stă astfel sub semnul unui dublu egoism: al autorului, care face din propria existenţă şi contextul de lume în care ea se desfăşoară subiectul cărţii, şi egoismul eventualilor cititori, care se pot regăsi în această modalitate de dispunere faţă de lume.

Titlul cărţii semnifică şi necesitatea unei orientări a atenţiei către cei din proximitatea noastră într-o epocă a relaţiilor superficiale, puse în scenă de excesul de mijloace de comunicare şi de sărăcia sensurilor vehiculate pe aceste căi.

Titlul încearcă totodată să aducă în discuţie posibilitatea finalului unui mod de-a privi semenii, respectiv în maniera lecturii, pornind de la discuţiile despre sfârşitul 'Galaxiei Gutenberg'.

Evident, titlul asumă şi o dimensiune de marketing, încercând să atragă atenţia cititorului la carte şi, prin asta, la un mod de orientare a atenţiei (ce-l pe care-l manifest în carte) ce i-ar putea fi util. Un titlul ce trage de mânecă cititorul, fiind totodată o formă de rostire a intenţionalităţii oricărei cărţi.

În aceste rânduri transpar diferitele preocupări intelectuale din perioada în care au fost scrise. Este mai curând un jurnal al minţii, notându-mi *evenimentele* ei, decât al persoanei.

Goana după *sine* presupune o continuă smulgere din şabloanele existenţiale, din locurile comune de care este dominat *faptul-de-a-trăi*. Şi totuşi, clişeele în care ne lăsăm prinsă existenţa ne dau dulcele gust de *acasă*, mediind în mod semnificativ comunitarul *noi*.

*

Moartea *leaturilor* constituie unul din semnele patognomonice ale 'bolii' de care suntem bântuiţi odată cu naşterea: *faptul-de-a-fi-muritori*. E unul din momentele în care *se moare* nu mai reuşeşte să ne liniştească.

*

Existenţa unui rău este deschisă de zărirea posibilităţii lui; el se va realiza, mai devreme sau mai târziu, sub presiunea exercitată de tentaţia împlinirii oricărei posibilităţi. Poate acesta este sensul în care trebuie înţeles diavolul: ca ispită a posibililor noştri. Ceea ce ar însemna o suprapunere cu domeniul libertăţii.

*

Cuvintele pot ucide relaţii. Modul în care o relaţie este descrisă poate să-i şteargă din posibili, să-i niveleze

originalitatea trăgând-o într-o zonă comună, în sfera şablonului.

*

Şablonul este o sabie cu două tăişuri: facilitează comunicarea în contextul asemănării, dar şi anulează ceva din individual, forţându-i constituirea identitară predominant în sfera lui *noi*. Aflarea măsurii între aceste două tendinţe constituie una din temele de meditaţie ale existenţei autentice.

*

Asumarea oricărei valori suportă o perspectivă identitară. Până şi cei consideraţi a fi la periferia societăţii îşi au propriile coduri, semn că anarhia, în sens tare, este imposibilă.

*

Istoria lumii este plină de *potriviri accidentale* ce au luat numele de mari teorii, născute într-un *melanche* de adevăr corespondenţă şi adevăr coerenţă. Ele au produs şi produc încă numeroase bucurii indiferent de *direcţia lor de potrivire* (în termenii lui John Searle): lume-către-minte şi minte-către-lume.

*

Străduinţa pentru o viaţă îndelungată se dezvoltă pe fondul fricii de moarte; ceea ce, în termenii lui Hegel, face din om un sclav.

*

Când să te trezeşti din buimăceala numită *viaţă* trebuie să mori!

*

Până la urmă lucrurile par distribuite echitabil: viaţa fericită trece pe neobservate, în timp ce traiul chinuit o face să pară prea lungă. Astfel că la final toţi suntem nemulţumiţi (şi mai vrem un *dincolo*, care ar trebui să fie o prelungire infinită a lui *aici* pentru primii, şi un *altfel* pentru ceilalţi).

*

Există 'locuri' ale gândirii în care oamenii se întâlnesc bucuroşi, ele dând poate unul din sensurile tari ale cuvântului *noi*; religia constituie un bun exemplu în acest sens. Avem însă şi gânduri ce revendică singurătatea, conturate între o orientare elitistă ce vizează un sens restrâns al lui *noi* şi o dorinţă de izolare.

*

A petrece are două sensuri tari; ambele indică însă o pierdere: de timp sau de sine.

*

În dorinţa sa de a depăşi tendinţa de totalizare nu riscă oare discursul antimetafizic să forţeze diferenţe? Şi posibilitatea diferenţelor nu este deschisă tocmai de existenţa unui fond unitar? Relevantă îmi pare una din definiţiile în care s-a încercat încadrarea gândirii lui Michel Foucault: 'A introduce constrângerea sistemului şi discontinuitate în istoria spiritului'. (*Theatrum philosophicum*, p. 96).

*

Deşi am căpătat obişnuinţa (sau viciul) calculatorului, forma personală a scrierii îmi pare a rămâne scrisul de mână, semn de situare în orizontul lui *homo faber* bergsonian sau al *manufacturii*. Oricum, nu în orizontul acelui mod de dominaţie a spiritului ce face din formele de expresie a sa ceva secund. Să fie vorba despre o preferinţa personală ori ar trebui să caut grupul căruia îi este aplicabilă, să identific ceva de genul 'spiritului epocii'? [Faptul că îmi pun problema dezvăluie importanţa fundamentării sensurilor în colectiv; poate şi pentru a avea certitudinea supravieţuirii lor deoarece, dacă într-un sens nu 'se regăsesc' mai multe persoane atunci când acced la el (fie şi prin opoziţie) sensul nu va supravieţui celui care i-a dat naştere].

*

Recunoaştem locul pe care-l ocupă o ştiinţă şi o zeitate după cantitatea (şi calitatea) împrumuturilor conceptuale pe care acestea le furnizează altor ştiinţe sau limbajului cotidian. În felul acesta putem descoperi sub dominaţia cărui punct de vedere ne aflăm.

*

Cum ştim despre ce nu putem grăi? Să fie aceasta una din formele de expresie care dă seama de limitele rostirii noastre? Cred că, pe un anumit interval, există o suprapunere între nerostit şi *ne-rostibil*, pe seama lui încercându-şi (şi încurcându-şi) talentul artiştii, unul din semnele presimţirii limitei putând fi neliniştea (având ca 'maximă' angoasa).

*

A avea dreptate dă seama de o rostire adecvată (la ce?) a realităţii sau de orientarea înspre dominaţie a unuia sau altuia dintre discursuri? Pentru cea de-a doua variantă *a avea dreptate* înseamnă *a avea putere*; fapt deosebit de evident în sfera politicului. Numai că aici ordinea pare a fi inversă: cel puternic are întotdeauna dreptate, acest tip de legătura între putere şi dreptate legitimând opoziţia făcută puterii (fiind una din premisele terorismului), din dorinţa de a legitima un alt tip de discurs (care va fi însă legitimat tot prin intermediul puterii). Se ajunge astfel la formula: putere = dreptate → dominaţie → opoziţie = dreptate → putere (asumarea unui discurs considerat drept, just, legitim etc. constituind nucleu de condensare a puterii ce urmează să domine) → dominaţie. Altfel spus, schema conflictelor este: puterea ce are un discurs (nu interesează aici faptul că şi această putere s-a constituit tot pe critica altui discurs) domină, având de partea adversă opoziţia ce utilizează alt discurs (de obicei unul identitar, ce vizează eliberarea de ceva, fără a preciza neapărat către ce). În felul acesta libertatea ajunge să-şi contureze majoritatea sensurilor în acest spaţiu al conflictului.

*

Există două forme esenţiale de aderenţă la discursuri: fie identificând discursul potrivit pentru un grup social (partidele populare putând constitui un exemplu), fie pregătind grupul (la nevoie cu forţa – a se vedea comunismul) pentru a adera la un discurs prestabilit. Ceea ce se pretinde a fi o a treia formă, respectiv discursul emanat din cadrul grupului, pe măsura şi în interesul lui, este constituit pornind de la una din formele discursive anterioare.

*

Putem identifica în rostirea unei persoane urmele libertăţii sale? Poate că acesta este principalul domeniu al libertăţii umane. Psihologia şi psihanaliza, prin intermediul unor discursuri în esenţă de tip cauzal, vin să restrângă foarte mult posibilitatea unui anume sens al libertăţii în sfera 'actelor de vorbire' (ca de altfel şi în alte domenii). Libertatea în domeniul discursului ar putea fi salvată de o definiţie adecvată a libertăţii. De unde ar trebui să pornim pentru a o putea constitui? De la ce înţeles al umanului sau în orizontul cărui *umanism*?

*

În ce măsură parafrazez (involuntar) cele citite sau gândesc ceva nou? Răspunsul la această întrebare necesită o întreagă teorie a cunoaşterii. Fără a forţa o cale de mijloc, sunt sigur că mă desfăşor în intertext, că ceea ce doresc a fi gânduri proprii sunt forme (uneori, sper, inedite) de legătură între idei preluate într-o modalitate personală de la alţi gânditori. Poate că esenţa lui *a gândi* (în mod original) trebuie căutată mai curând în viitor decât în trecut: gândim aderenţa de care se vor bucura (sau nu) anumite idei, în funcţie de o formă de importanţă a lor; ceea ce mută esenţa unui gânditor pe 'spectatorii' sau 'aderenţii' săi, pe fanii săi, apropiind astfel gândirea de spectacol (poate că nu gândirea împrumută forma show-lui contemporan, ci posibilitatea de existenţă a acestuia a fost deschisă de un anume mod de existenţă a gândirii). Şi poate că orice gând are drept una din premise (are ca intenţie) posibilitatea existenţei unor spectatori, transformând gânditorul într-un *a-fi-în-vederea-altora* (îndreptăţind astfel originalitatea celor care nu vizează un public). Situaţia s-ar încadra în spaţiul *cauzalităţii care acţionează din viitor* (sub forma *proiectului*) elaborată de Sartre. În acest caz ar rămâne de iden-

tificat coordonatele în funcţie de care ne elaborăm proiectele, pentru a observa de ce gândim ceea ce gândim.

*

Sinele presupune recuperarea (ca recuperare a sinelui dat, a sinelui *destin*at) ori construcţia sa? Gândim dezvoltarea sinelui în timp, în sfera posibililor proprii (pornind de la *determinaţiile* sale) sau în mod aleatoriu, depinzând de orizontul de sens în care putem să-l gândim? Care sunt orizonturile de sens care fac posibilă meditaţia asupra sinelui?

*

Scrisul îmi produce bucurie, publicarea mă întristează (deşi *gândirea-pentru-scris* pare să se desfăşoare în vederea publicării). Bucuria scrisului este egalată (calitativ vorbind) doar de cea a lecturii unora din autorii frecventaţi. Ceea ce ar sugera, pe anumite zone, coincidenţa sine-lui cu altul; ori bucuria de a găsi o formă tare a lui *noi*.

*

*A scri*e este o formă de moarte asumată (chiar dacă ţinteşte 'nemurirea istorică'): înseamnă a te sedimenta în straturi succesive calchiind forme temporale (şi temporare) ale existenţei tale.

*

Măsura frumuseţii unor peisaje este dată şi de gradul pregătirii pentru ele. Asta nu înseamnă că frumuseţea se află în receptor, ci că receptarea frumosului de către o persoană depinde de gradul ei de 'pregătire' (nu doar teoretică)

pentru a recepta ceva ca fiind frumos. Altfel spus, frumuseţea reprezintă o posibilitate particulară de întâlnire cu lucruri sau fapte.

*

Forţând o ordonare, pot identifica următoarele forme de centrare a umanităţii: *credinţa* - pe Divinitate, *modernitatea* - pe subiect (recurgând însă la diferite 'puncte de sprijin': conştiinţă, raţiune, ego, inconştient, transcendental ş.a.) iar *postmodernitatea* este în căutarea unui alt centru ce pare a coincide cu inter-subiectivitatea (poate o centrare pe *noi* în loc de *eu*). Caracteristica esenţială a acestor abordări o constituie centrarea discursului pe o formă sau alta de *umanism* (chiar dacă în cazul credinţei esenţială este Divinitatea tot omul este centrul; unul camuflat, aş spune); ceea ce sugerează că suntem în căutarea unui nou *umanism* (poate un umanism a cărui esenţă o constituie *noul*).

*

Care este sensul explicaţiei cauzale: descoperirea unor relaţii între entităţi diferite ori liniştea spiritului prin furnizarea unei explicaţii ce 'se potriveşte'? Cauzalitatea aparţine 'realităţii exterioare' ori conştiinţei? Ea este un fel de a fi al relaţiilor dintre lucruri sau una dintre modalităţile de identificare a raporturilor, specifică minţii noastre, ce a reuşit să fundamenteze un nou mod de a vedea, cu un considerabil succes practic, şi anume *ştiinţa*? Cauzalitatea este unul din conceptele ce trebuie repus continuu sub semnul întrebării, mai ales datorită efectelor sale asupra noastră.

*

Reţetă: 'cheia succesului este să faci cu plăcere ceea ce faci'. De fapt, cheia succesului este să reuşeşti a te convinge că există atât ceva de genul unei chei cât şi de genul succesului; să crezi că există reguli pe care respectându-le poţi ajunge la ceea ce invidiezi la alţii.

*

Apofatism: important pentru un autor este şi să ştie ce să nu scrie. E curajul de a se despărţi de o parte din el, de a renunţa la textele al căror unic merit este scurta bucurie generată de scrierea lor. De cât efort m-ar fi scutit unii din autori dacă ar fi avut acest simţ! Şi de cât chin i-aş scăpa pe cei care mă citesc, dacă aş avea 'organ' pentru asta!

*

Anti-profesorul este riscul ce-l pândeşte pe orice profesor, cea mai severă urmare a sa fiind inducerea stărilor de repulsie faţă de ştiinţa pe care ar trebui să o predea. Consecinţa: nu-şi poate îndeplini sarcina de 'a preda' ceea ce la rândul lui (se presupune că) a primit, devenind un mediator al antipatiilor. Prin 'talentul' de a închide accesul la disciplina pe care o pretinde *a sa*, el (care poate însemna în orice moment *eu* sau *tu*!) aduce continuu argumente fie în favoarea credinţei, fie, cel mai frecvent, în sprijinul unor pseudoştiinţe. Un *anti-profesor* este într-o oarecare măsură şi creaţia *anti-învăţăceilor* care au avut parte de *anti-părinţi* şi de un lung şir de *anti-profesori* (şir care prea des poartă numele de 'sistem de învăţământ').

*

O dedicaţie ce ar trebui să apară pe fiecare carte: 'Tuturor celor pe care i-am citit!'

*

Moduri de viaţă moştenite sau dobândite, pe care încercăm să le impunem şi altora (ori care ne sunt impuse) – asta sunt valorile. Ele fac parte în primul rând dintr-o logică a dominaţiei unei existenţe asupra altor existenţe. Pentru a putea să-şi exercite puterea valorile vizează mai întâi, în mod explicit şi implicit, acoperirea nevoii de sens a existenţei; abia după aceasta coboară la a norma cotidianul. Şi când te gândeşti că dorinţa noastră de stabilitate şi identitate dă naştere poftei de valori!

*

Ritmul scrisului calmează gândirea, imprimându-i un anumit tempo şi favorizându-i curgerea. Poate că acesta este 'pulsul' normal al minţii, normalitate dezvoltată în urma centrării spirituale pe scriere şi lectură, în dauna oralităţii.

*

De scris 'Chipurile morţii'; un punct de pornire: experienţa în vis a morţii, convingerea şi aproape liniştea pe care o aduce cu ea când survine într-un context tragic.

*

Fundiţa care însoţeşte de obicei rochia de mireasă arată că este vorba de un cadou. Când îl desfaci (întotdeauna *după*) constaţi că este un pachet plin de nevoi; unele din ele nici nu ştiai că există. Această situaţie i-a inspirat poate (în mod ascuns) atât pe troieni (Feriţi-vă de greci…) cât şi pe greci (cutia Pandorei).

*

Sondajele formează opinii simultan cu descoperirea lor, în două moduri: printr-o acţiune forţată, atrăgând spre aceeaşi opinie persoane nehotărâte sau care au o altă opinie (teama de excludere, de periferie, de a nu aparţine mediei, adică impersonalului 'se'), dar şi printr-un act de relevare a ceea ce riscă să scape, nefiind cunoscut în spaţiul public; altfel spus, în lipsa sondajului n-am fi ştiut că avem mai multe persoane aceeaşi opinie (situaţie care tinde să ne consolideze opinia transformând-o în *poziţie*).

*

Schimbarea paradigmelor ştiinţei poate antrena şi o modificare a manualelor şi metodelor de predare, ce ar putea explica tot mai multa 'ştiinţă' de care-i suspectăm pe profesori că o aplică, chinuindu-i, copiilor noştri. Metamorfoza modului de a înţelege lumea antrenează şi modificarea cantităţii şi calităţii celor ce trebuie învăţate.

*

Cu cât înaintez în viaţă cu atât îmi par mai scurte perioadele istoriei, simţindu-mă mai aproape de cei ce-mi păreau odată atât de îndepărtaţi. Până la urmă, în termenii Istoriei, nu suntem de prea mult timp. Ca să ne simţim *acasă* pe Pământ trebuie să mizăm pe Preistorie.

*

Speranţa pare a fi un hormon, secreţia acestuia scăzând odată cu vârsta; organismul nostru generează cea mai mare cantitate la tinereţe. Prezența lui este deseori direct

proporţională cu o anume stare de bine fiziologică, excepţiile ţinând ocupaţi preoţii sau psihiatrii.

*

Unele din creaţiile proprii dau seama mai curând de ceea ce nu sunt, arătând, poate, ce aş fi vrut să fiu. Altfel spus, şi eşecurile descoperă ceva.

*

Presiunea ştiinţei (care derivă din modul de a fi sistematic şi pragmatic totodată al lui *a şti*) acţionează pentru stabilirea ordinii şi descoperirea legilor; este o manevră de instaurare a unui teren ferm, stabilizat, ce stă la baza posibilităţilor manipulatorii, ceea ce arată că *a şti* este întotdeauna un *pentru a…* .

*

Primul gest al ştiinţei îl constituie circumscrierea posibilului.

*

A te strădui să-ţi respecţi promisiunile pe care ţi le-ai făcut dă seama de stăruinţa coincidenţei cu sine, ivită în străduinţa de a te fixa într-o formă ce-ţi este propria identitate; această trudă asigură stabilitatea locului de pornire ce justifică dreptul de-a spune *eu* în sens tare.

*

Poate că tendinţa de stabilizare (tendinţa către Unul) derivă din modul de a fi al limbajului nostru, ale cărui limite fie ne chinuim să le depăşim ca mediind în mod insufici-

ent accesul la *ceea ce este*, fie încadrează realitatea în mod adecvat.

*

Analiza, pe care Thomas Kuhn o face, revoluţiilor ştiinţifice, paradigmelor şi schimbărilor de paradigmă ce determină aceste revoluţii, dă seama în mod elocvent de modul de a fi al ştiinţei contemporane, mutând accentul de pe omul de geniu pe contribuţia oamenilor de ştiinţă, schimbările făcându-se progresiv şi colectiv.

*

Modelul paradigmei elaborat de T. Kuhn pentru cunoaşterea ştiinţifică ar putea fi valabil pentru cunoaştere în general, ceea ce înseamnă că pentru a schimba orice credinţă este nevoie de o bună paradigmă ce satisface nedumeririle stârnite în orizontul paradigmei anterioare. Am fi în acest caz în prezenţa unui eficient mecanism de manipulare bazat pe trecerea de la o paradigmă la alta. Un model aplicabil societăţii, rămânând să descoperim paradigmele dominante pentru fiecare tip de organizare socială. S-ar naşte astfel un nou model explicativ pentru diferitele totalitarisme, pornind de la idealurile care-i animă pe cei care-l fac posibil.

*

Tăria modei stă în puterea ei de a modifica orizontul de aşteptare (ca mod de a vedea; deci ca orientare aflată sub dominaţia dorinţei de nou) unui grup de persoane şi de a coagula pseudo-comunităţi în jurul fiecăruia dintre curentele ei.

*

Priceperea foarte mare într-o ştiinţă poate însemna şi o închidere în cadrele ei, o cecitate în faţa altor posibilităţi de interpretare a realului. Orice adâncire într-un mod de cunoaştere riscăm să ne devină închisoare.

*

Condiţie a unei vieţi fericite: să nu ai idealuri prea mari! Cum aspiraţiile se transmit prin contagiune, fericirea depinde de absenţa cunoaşterii unor astfel de idealuri; ceea ce înseamnă că poţi fi fericit dacă nu ştii că se poate mai mult (şi dacă nu-l ai pe 'mai mult' în sânge).

*

Motorul unei revoluţii îl poate constitui nu atât progresul pe care îl propune ideologia corespondentă, cât aderenţa de care se bucură tezele acesteia şi eficacitatea explicaţiilor şi justificărilor date de noua paradigmă. Fapt care arată că a vorbi de un *mai bine* în cazul revoluţiilor nu-şi are întemeierea în mod intrinsec în revoluţie, abia rezultatele urmând să decidă în acest sens (iau în considerare aici şi diferenţa considerabilă între modelul teoretic iniţial şi rezultatele aplicării acestui model, comunismul fiind unul din exemplele dramatice în acest sens).

*

Succesul oricărei ideologii trebuie analizat din două perspective: *virulenţa* acelei ideologii (înţeleasă ca putere a ei de a formata conştiinţa întru naşterea unei mentalităţi) şi *terenul* pe care se desfăşoară intervenţia ideologiei, respectiv conştiinţa celor supuşi schimbării. Rezistenţa sau maleabilitatea *subiecţilor* depinde de pregătirea anterioară pentru

întâmpinarea ideologiei; altfel spus, de ceea ce denumim îndeobşte a fi *cultură* şi *civilizaţie*. Diferenţele culturale şi de civilizaţie ar putea explica imposibilitatea comunismului de a se înstăpâni asupra Occidentului; numai că ele lasă neexplicată adeziunea de care s-a bucurat comunismul în rândul intelectualilor occidentali (fie *civilizaţia* a fost mai eficientă în acest sens, fie trebuie să gândim posibilitatea unei culturi de a absorbi zvâcnirile contradictorii pe care le trăiesc o mare parte din intelectualii ei) .

*

Chiar dacă Istoria pare să fi înregistrat şi excepţii, civilizaţia reflectă un anumit nivel cultural şi, mai ales, eficienţa culturii, ea constituind *o expresie materială a culturii*.

*

De câte ori trebuie să lucrez la altceva decât mi-am dorit, simt că mă vând. Din păcate, cea mai mare parte a existenţei mi-am petrecut-o în eforturi depuse pentru un alt 'eu', în defavoarea lui 'mine'. La moartea mea va fi petrecut 'eul' născut la presiunile altora, deoarece pe 'mine' îl voi fi pierdut deja.

*

Vârsta aduce o tot mai mare detaşare faţă de propriile organe; acestea devin 'ele' întrucât îşi fac din ce în ce mai simţită prezenţa, prin intermediul durerilor, a opoziţiei faţă de funcţionarea firească, dobândind treptat personalitate. Acest aspect constituie unul din motivele fragmentării *eu*-lui. Alte cauze sunt: încorporarea în el a tot mai

multe amintiri, nostalgia după posibilii proprii rataţi, dedublarea prin intermediul copiilor.

*

Posibilă întrebare pentru autor: La ce ajută ideile tale? (Este o abordare dintr-o perspectivă pragmatică, ce vrea să identifice sporul pe care îl aduce orice efort). Posibil răspuns: La a supravieţui! (Corolarul este: La a nu te sinucide!) Omitem deseori cât de mult ne trebuie pentru a fugi de tentaţia neantului. Un alt răspuns posibil, de data aceasta pretenţios (într-o topică occidentală): La creşterea calităţii vieţii!

*

Cred că nevoia sporirii consumului va conduce la inventarea unei alte dimensiuni a vieţii.

*

Orice religie dă seama de instalarea unei comunităţi (geografice şi istorice) într-o viziune unică.

*

Conceptul de *progres* este rezultatul manualelor de istorie, care înlătură orice diacronie în favoarea sincroniei, din raţiuni explicative. Din păcate, ratăm rostul lui didactic, făcând din el un sens tare, ce ne orientează moduri de a înţelege.

*

Nu există *judecata Istoriei*, ci doar *gândirea urmaşilor*, aceştia lăsându-se posedaţi de diferite curente ideologice care vor să-şi fundamenteze existenţa pe baza Istoriei.

*

Omitem faptul că odată cu învăţarea limbii sunt asimilate şi elemente ale culturii în orizontul căreia acea limbă a luat naştere şi îşi desfăşoară existenţa. Altfel spus, limbajul are întotdeauna un suport cultural, iar cultura se aşează pe plasa de trimiteri ce face posibile sensurile. *A gândi într-o limbă* înseamnă a-ţi aşeza mintea în cadrele culturii care i-a dat naştere, preluându-i modurile de a vedea.

*

Orice teorie ştiinţifică este fundamentată pe o perspectivă filosofică, întemeindu-se pe un anumit număr de propoziţii non-empirice derivate dintr-un *weltanschauung*. De aceea, gestul freudian al ştiinţei de a-şi omorî tatăl este neîndreptăţit.

*

Ştiinţa, mediată de manuale, reprezintă o modalitate de întâlnire a bătrânilor cu cei tineri. Transferul de experienţă realizat pe această cale pune bazele viitoarei forme a lumii, constituind o altfel de raportare, diferită de conflictul dintre generaţii.

*

Menirea şcolii este de a ne oferi tipare în care să încadrăm noianul de date pestriţe pe care-l reprezintă lu-

mea. Dacă nu suntem mânaţi de dorinţa de a asuma pe cont propriu o înţelegere a lumii, rămânem tot restul vieţii prinşi în aceste cadre de raportare, formaţi conform unui ideal social (utopic, în genere), aceasta fiind una din căile de acţiune preferată de orice ideologie.

*

Am întâlnit destule existenţe turnate în tipare de-a gata, a căror dimensiune temporală poate fi redată în mod complet de un şir de alegeri dintr-un număr limitat de şabloane. Sunt *şablonarzii* sensibili la atacul oricărei ideologii, ataşându-se de cea dintâi cu care vin în contact.

*

Conturul lumii depinde şi de posibilităţile mâinilor de manevrare a obiectelor; iau în calcul şi extensiile *ustensilice* asigurate prin intermediul altui organ: creierul.

*

Dragostea nu este raţională întrucât începem dintr-o dată să nu mai sesizăm o anumită persoană ca aparţinând unei categorii, tratând-o ca pe o entitate unică, diferită de orice altceva. Poate că frumuseţea poveştilor de dragoste trăite derivă şi din această ciudată eliberare de rigoarea logicii. Iată de ce în dragoste, riguros vorbind, nu mai putem avea pretenţia că gândim! *A iubi pe cineva* înseamnă a face din acea persoană una din categoriile umanului, orice tentativă de a descrie omenirea având forma: persoana iubită, bărbaţi, femei…

*

Sensul propriei vieţi îşi capătă conturul şi în funcţie de un chimism interior, ce dă naştere diverşilor demoni care ne mână într-o direcţie sau alta.

*

Pentru a-mi motiva greşelile aş fi vrut să am scuza geniului. Din păcate, nu-mi rămâne decât să invoc relativismul judecăţilor.

*

Orice titlu nobiliar sau profesional încearcă să suplinească lipsa renumelui la care aspiră deţinătorul acestuia.

*

Apariţia bioeticii dă seama de disoluţia sistemelor etice care ar fi putut securiza un loc al omului, ca valoare esenţială, într-un ansamblu de atitudini umane din ce în ce mai problematice. O etică a viului apare pe fondul unei anarhii ori în contextul unor ierarhii ce nu mai ţin cont de om. Ciudat este că această deplasare a accentului axiologic de pe om, ce a determinat apariţia bioeticii, are loc în contextul unei fugi după un om viitor; deci, în cadrul unei orientări temporale centrată pe viitor, valoarea prezentului şi a trecutului fiind dată de *ceea ce va să vină*. Cum viitorul stă sub semnul posibilului, el a putut fundamenta puncte de vedere extrem de diferite. Această deschidere a temeiurilor (gândită sub forma unor posibilităţi multiple de întemeiere) a determinat nevoia de stabilizare a prezentului prin fixarea unui teren ferm, şi anume viul. Gândind bioetica în sens larg, în cadrul ei este vorba de stabilirea unor criterii de selecţie a posibilităţilor ce dau seama de o grijă a omului faţă de propria *casă*; definiţia mă duce cu gândul la discursul lui Heidegger despre Pământ şi Cer, zei şi muritori.

*

Bioetica este unul din vlăstarele interdisciplinarităţii; or, aşa cum spuneam în altă parte, interdisciplinaritatea este unul din sensurile filosofiei, una din feţele sale, având la bază dorinţa de unitate (mai corect spus, este tributară orientării metafizice ce vizează o înţelegere unitară).

*

Bioetica este încercarea de închegare a unei viziuni sistematice asupra viului, ce are drept valoare supremă viaţa înseşi. Din acest punct de vedere, bioetica suferă o fundamentare în imanenţă, existenţa viului (viaţa ca atare) fiind datul fundamental. Orice încercare de întemeiere a vieţii în altceva nu ţine de bioetică.

*

Corectitudinea politică a pătruns şi în sfera evaluării inteligenţei: prostul nu mai este prost, ci diferit. Dreptul la diferenţă a suferit astfel o nepermisă extindere, afectând funcţionalitatea unei ierarhii. Cum spuneam în altă parte, tot ce ar putea ţine de elite devine acuzabil, ceea ce justifică ideile lui Nietzsche privind revolta sclavilor.

*

Sesizez apariţia şi utilizarea tot mai frecventă a unui nou diminutiv: *bănuţii*. El dă seama de un raport tandru, afectuos al celor care-l utilizează, cu banii. Este semnul unui nou tip de aşezare socială, orientat mai mult către aspectele pragmatice. Nu mă pot dezbăra de sensul lui prim cu care am venit iniţial, acela de *bani mărunţi*, de *mărunţiş*,

bani mici ca mărime. Transformarea *banilor* în *bănuţi* anunţă venirea la putere a unei alte stăpâniri.

*

Între autocritica dezvoltată de comunişti şi grupurile de sprijin de genul AA (alcoolici anonimi) nu este mare diferenţă, ambele încercând să izoleze persoana de orice tip de solidaritate ar fi bântuită; alcoolicul nu mai poate spera în înţelegerea 'colegilor de obicei', în sprijinul mutual al celor ce continuă să bea, deoarece îi vede pe mai toţi turnându-şi cenuşă în cap şi autoculpabilizându-se; tot aşa, cei ce visau să nu se mai lase prinşi de curentul principal lansat de partid se retrăgeau culpabili când priveau la alţii cum se declară vinovaţi. De fapt, ambele categorii nu fac decât să împlinească un ideal social ce subzistă de secole: existența cuiva care să-şi asume şi să recunoască vina pentru ceea ce este rău în societate, contribuind astfel la identificarea răului şi la naşterea iluziei de purificare. De veacuri societatea se purifică prin victime.

Ne scapă faptul că existența atâtor categorii arată o disfuncționalitate a societății, că idealurile şi realităţile sociale, pretins totalizante, nu reuşesc să încadreze toţi membrii. Dacă n-ar exista aceşti 'vinovaţi', societatea ar trebui să-şi schimbe atât realităţile cât şi idealurile, ceea ce ar fi foarte dureros pentru majoritate. S-ar sparge în felul acesta stabilitatea sensurilor sub care membrii societăţii şi-au aşezat viaţa, potolindu-şi în felul acesta noianul de întrebări ce stau să ţâşnească în cazul fiecărui 'posesor' de limbaj.

*

Muzica este un excelent mediu al trăirilor afective. O dovadă: anumite melodii interferează numai cu dispoziţii

afective bine determinate. (Din acest punct de vedere, afectivitatea este un rezonator muzical.) Forţând, putem utiliza formula: 'Spune-mi ce muzică asculţi ca să-mi dau seama de gama şi profunzimea sentimentelor tale!'. Iată încă una din activităţile noastre care ne defineşte! Şi când te gândeşti că nimeni nu ne pregăteşte pentru asta! Pregătirea noastră sufletească se face cumva la întâmplare, ea fiind rezultatul întâlnirii dintre *natura* proprie şi diferite medii sonore cu care venim în contact.

Să nu fim prea trişti însă pentru asta! Bine că şcoala nu a pătruns în acest domeniu instituționalizându-l, deoarece modul în care au funcţionat instituţiile până acum l-ar fi sterilizat. Probabil tocmai această zonă a domeniului afectiv fundamentează o bună parte din libertatea noastră (sau cel puţin din sentimentul libertăţii).

*

Îmi este evidentă legătura dintre muzică şi timp (ca *timpul-vieţii-noastre*): unele melodii mă readuc pentru câteva clipe în unul sau altul din numeroasele momente în care mi-am lăsat afectivitatea prinsă de ele. Ele îmi reactualizează *qualia* acelui moment, reînviind acel mod particular în care m-am simţit atunci. Aceasta îmi arată că muzica poate fi depozitara unor fragmente din existenţa mea trecută, prin intermediul ei regăsind ceva din *mine-le* pierdut.

Am aflat aşadar unul din modurile în care mă pot regăsi; rămâne să găsesc şi forme de a mă arăta altora (pentru a-i face părtaşi ai existenţei mele).

*

Raportarea la Divinitate (adică *credinţa*) atrage după sine şi faptul de *a face Divinitatea martoră a existenţei tale*, asigurându-ţi în felul acesta un refugiu din faţa

scurgerii nemiloase a timpului; semn că vrem să ne salveze cineva. În lipsa credinţei nu rămâne decât să ne bizuim pe memoria celor care au acelaşi raport problematic cu timpul. Multe din faptele noastre îşi capătă sensul în contextul acestei dorinţe de spectatori pentru reprezentaţia care este existenţa noastră.

*

Preţuirea pe care o arătăm unei persoane sau situaţii este vizibilă prin calitatea cuvintelor pe care le folosim pentru a o descrie; semn că ne-a preocupat îndeajuns de mult pentru a o situa cât mai bine în memoria rostirii.

*

Grija, existenţialul integrator al *Dasein*-ului postulat de Heidegger, poate să ofere o explicaţie a preocupării noastre pentru un timp (*restul* timpului) în care nu vom mai fi. Având obişnuinţa grijii pentru viitorul nostru, sub forma proiectelor (*proiectul* fiind corespondentul sartrian al grijii heideggeriene) ne întindem planurile dincolo de durata existenţei proprii, încercând să avem grijă de noi şi *dincolo de noi*. Numele acestor proiecte sunt diverse: copiii, opera, casa, invenția, renumele etc. Toate sunt forme ale efortului de a ne aşeza cumva în Istorie, salvându-ne de neant. *Istoria* – un alt nume contemporan al *fiinţei* – este semnificantul major sub umbrela căruia ne refugiem din calea nimicului.

*

Avem cuvinte ce rezumă excelent şi sprijină moduri de-a vedea lumea, stând cumva în acelaşi timp la capătul şi la temelia *weltanschauung*-ului căruia îi aparţin. Spre

exemplu: *sufletul*, *omul, raţiunea*, ş.a. Atunci când cineva foloseşte un astfel de cuvânt în sens tare, în prezenţa noastră, ştim de ce mod de organizare a realului este bântuit (sau ce realitate îl stăpâneşte).

*

Simultan cu învăţarea limbajului ne aşezăm în interiorul unei viziuni despre lume. De aceea văd genialitatea lui Heidegger în munca pe care a depus-o spre aducerea gândirii despre fiinţă la un limbaj propriu.

*

'Îndoctrinarea' noastră debutează odată cu deprinderea vorbirii. În limbajul corectitudinii politice am putea spune că prima lozincă o constituie cuvântul *mama*.

*

O polarizare problematică a cunoaşterii omeneşti: *afectiv* şi *raţional*. Fiecare din concepte a suportat diverse încadrări gnoseologice, *raţionalitatea* fiind în general termenul tare. Sunt tentat să cercetez rostul afectivităţii în cunoaştere, însă îmi dau seama că această abordare mă situează pe un traseu deja stabilit, având din start posibilităţi limitate. Cred că ar merita zdruncinată această dihotomie a umanului spre a putea orienta gândirea într-o altă direcţie.

*

De ce viziunea hegeliană a progresului s-a bucurat timp de două secole de un asemenea succes? Poate că ea a formulat în chipul cel mai fericit idealul modernităţii. Un

ideal care, de altfel, pare de bun simţ: dacă muţi accentul existenţei pe om şi apoi pe gândirea acestuia este firesc să constaţi ceea ce experienţa cotidiană arată, şi anume că vârstele înaintate sunt în genere mai înţelepte, adică au progresat în gândire. Consecinţa logică: *omul recent* este întotdeauna mai evoluat decât cel dinaintea lui. Progresul este în acest caz justificat de dorinţa maturităţii şi senectuţii de a găsi un sens în însăşi faptul trecerii prin timp, ceea ce dezvăluie implicit o mutare a accentului pe durata vieţii, adică pe existenţă.

*

Resimt în mod dureros lipsa timpului pentru a gândi, trăindu-mi în mod superficial viaţa cotidiană. Este o penurie a propriei existenţe ce-mi goleşte de conţinut până şi căutarea unui sens al vieţii. Acum ştiu că tăria morţii derivă din absenţa la sine; iar vindecarea faţă de ea avem iluzia că vine din prezenţa la ceilalţi.

*

Trăim într-o epocă în care se aleargă după un *trup sănătos,* lipsindu-ne preocuparea pentru o înţelegere a ceea ce înseamnă *minte sănătoasă* (definită independent de normalitatea născută în umbra mediocrităţii).

*

Fără să vrea, Darwin a facilitat ivirea unui alt sens al existenţei: supravieţuirea. Când înţelegem diferenţa între *a trăi* şi *a supravieţui*, reuşim să ne definim mai adecvat situarea existenţială dintr-un moment sau altul. Putem porni de la cotidiana dihotomie dintre *muncă* (ce dă seama cel mai adesea de *a supravieţui*) şi *distracţie* (în timpul distrac-

ţiilor având din plin senzaţia că trăim); ceea ce conduce la rolul libertăţii în abordarea rostului vieţii, distracţia trăgându-şi teoria semnificaţiei sale de la libertate. Ce ne facem cu cei pentru care *a munci* reprezintă unica distracţie?

*

Filmele ne sparg măsura posibilului. Însă şi legendele făceau asta, semn că de ceva vreme ne mişcăm pe aceeaşi orbită a transcenderii de sine; asta ar putea să însemne că ne vrem altfel decât suntem.

*

Existenţa noastră este dominată de manipularea tehnologiei contemporane, rămânându-ne tot mai puţin timp pentru a ne gândi la Dumnezeu. Poate că ar fi mai nimerit ca în loc de 'Fiinţă şi timp' să punem discursul despre 'Dumnezeu şi timp'.

*

În 'restul' ce scapă formulării oricărei legi ştiinţifice în domeniul socio-umanului stă deseori sensul multor existenţe. Dacă în ştiinţele fizice trecerea de la o lege la alta poate fi numită evoluţie, în domeniul umanului gradul de eroare camuflat de pretenţia exactităţii aduce cu sine ratarea (ca ascundere a sensului) a milioane de existenţe. Exemplul cel mai elocvent îl constituie marxismul, sub pretenţia acestuia de a fi descoperit legile funcţionării societăţii frângându-se aspiraţiile a milioane de oameni. Doar ideea de destin al Istoriei ar mai putea salva ceva dintr-o extindere poate nepermisă a ştiinţificităţii.

*

Singurele legi valabile până acum în domeniul socialului sunt cele statistice. Însă ele arată slăbiciunea încercărilor de a 'legifera' în domeniu: transformă persoana în individ, mutând accentul pe cantitativ.

*

Ce tristeţe să-ţi vezi existenţa masificată în procente! În acest context singura salvare a identităţii pare a fi diferenţa, extrema: eroul sau criminalul.

*

Dacă se poate vorbi de un eşec al modernităţii, acesta a fost determinat de 'o teamă de uman', izvorâtă din dorinţa de a aborda *socialul* cu aceleaşi metode precum *naturalul*, trecând la a-l modela din perspectiva unor legi ştiinţifice.

*

Despre idealuri şi iluzii.

Ceea ce Gabriel Liiceanu indică drept 'sistemul de iluzii' (*Uşa interzisă*, p. 10), într-un mod de altfel foarte reuşit, cred că este 'sistemul de idealuri' (sau poate doar 'idealuri' deoarece nu sunt sigur că au caracter sistemic), prin aceasta înţelegând, la fel ca autorul amintit, tot ce ne atrage să acţionăm, ce îndeamnă să ne chinuim existenţa într-o direcţie sau alta. Refuzul termenului *iluzie* aici are un caracter mai curând operaţional, fiind determinat totodată şi de o evidentă dorinţă de obiectivare. Altfel spus, nu doresc (aici) să judec, ci să arăt numai cum funcţionează. Am în vedere, în mod simultan, atât idealurile individuale cât şi pe cele sociale. De altfel, deseori diferenţa dintre ele

este cvasi-nulă: idealuri sociale sunt preluate în mod individual (adesea chiar asumate) şi aspiraţii individuale conflueză cumva dând naştere idealurilor sociale. Toate acestea pe fondul unei dorinţe continue de idealuri, ele constituind una din cheile articulaţiei ce dă naştere sensului existenţei. Cel mai adesea idealurile capătă numele de *valori*, fundamentând orientările esenţiale ale persoanelor şi societăţii.

O caracteristică importantă a idealurilor o constituie depărtarea lor faţă de *real*, astfel încât *împlinirea unor idealuri* survine sporadic, cel mai adesea dintr-o definire prea largă a unor aspiraţii (constituind totodată una din formele de dispariţie a idealului).

Idealurile cele mai eficiente (cele care au efecte puternice asupra existenţei) îmbracă forma de *proiect*, mobilizând resurse şi orientând acţiuni imediate. Acestea au, aşadar, cea mai puternică orientare pragmatică. La polul opus pot fi găsite idealurile 'ideale', pe care nu ne grăbim să le împlinim (şi pentru împlinirea cărora e posibil să nu acţionăm niciodată), ele constituind *chei de boltă* în arhitectura sensului teoretic al existenţei proprii. Spre exemplu Binele, ca ideal ce orientează activităţile cotidiene doar într-un număr restrâns de cazuri; în cea mai mare parte a sensurilor existenţiale el constituie mai curând o umbrelă sub care ne place să credem că ne adăpostim, mai degrabă de teama de non-idealul prin excelenţă, Răul, decât dintr-o pornire interioară. În cazul acestui exemplu, determinantă este presiunea socială ce ne forţează a ne situa pe 'tărâmul binelui' (ajungând cu timpul chiar să interiorizăm acest mod de a vedea).

Un exemplu elocvent al distanţei dintre ideal şi real îl pot constitui legile: nicio lege nu poate fi aplicată în toate cazurile ce intră sub incidenţa ei; însă asta nu ne împiedică să o aplicăm în unele cazuri, pedepsindu-i cu credinţă în eficienţa legii pe cei care au avut nenorocul să fie prinşi.

Nimic nu poate vindeca discretul iz de nedreptate pe care-l poartă cu sine această pedeapsă şi cel pedepsit, derivat şi din faptul că *alţii au scăpat*, situaţie în care nu se mai poate vorbi de *domnia legii*. (Legea pare mai degrabă o *doamnă* frumoasă dar capricioasă.) Preluarea unei 'cantităţi de iluzie' (necesară) în oricare ideal poate fi îndeplinită printr-o definire adecvată a idealului. Exemplul anterior dă seama de necesitatea redefinirii idealului şi în direcţia iluziei (a *iluziei eficiente*). Din această perspectivă, vânzătorii de idealuri (gânditorii) sunt cei mai mari iluzionişti, magia lor hipnotizând comunităţi întregi. Ciudat este că, cel mai adesea, trezirea dintr-o iluzie nu se poate face decât prin intermediul alteia (aceasta înseamnă a renunţa la un ideal considerându-l desuet).

*

Fecunditatea unui autor nu trebuie măsurată în numărul cărţilor scrise, ci în profunzimea gândurilor pe care le determină în cititor, a modificărilor existenţiale pe care le aduce angrenarea în modul său de a vedea. Nu câte cărţi scrie un autor contează, ci câţi 'cititori-trăitori' are. Altfel spus, în câte persoane a reuşit să se multiplice pe sine prin intermediul ideilor din cărţile sale.

*

Nuanţa peiorativă a formulei 'a scrie din alte cărţi' este parţial nejustificată: gândurile iau naştere doar în vecinătatea altor gânduri. Nu cred în idei născute din nimic. Am spus însă *parţial*.

*

Pentru tratarea depresiilor psihiatria a inventat medicamente ce vin să ne lege iarăşi de idealuri, să anuleze des-iluzionarea, ceea ce trimite la posibilitatea existenţei în organismul nostru a unor compuşi chimici responsabili de această prindere de idealuri, a unor hormoni ce intervin în naşterea şi întreţinerea iluziilor esenţiale pentru existenţa noastră. Nu ştiu care ar fi compuşii naturali, dar le văd suplinită absenţa prin unii sintetici: alcoolul, drogurile etc. Poate că atât de blamatul alcool ne-a salvat de la a deveni o specie de deznădăjduiţi. De fapt, cred că în tratarea bolilor sufletului au coexistat întotdeauna două abordări: cea 'substanţialistă', încercând vindecarea prin intermediul a diferite materii (alcoolul putând constitui un exemplu; apelul la alte tipuri de plăceri intră în aceeaşi categorie), şi cea 'spiritualistă', ce recurge la diferite idealuri pentru vindecare (câteva exemple elocvente: religia, ideologia, psihanaliza).

*

Memorabilă formulă a lui G. Liiceanu: 'sufletul suferă, spiritul gândeşte' (*Uşa interzisă*, p. 20).

*

Schimbarea de accent constituie o mişcare ce conduce deseori la o reorientare a filosofiei; altfel spus, transformă (aparent) neesenţialul în temă a gândirii. Un exemplu în acest sens: fenomenologia. Existenţialismul, un alt exemplu posibil, este situat simultan în fenomenologie şi în afara ei (înainte de fenomenologie, odată cu ea şi ceva timp după). Această schimbare înseamnă în fond o recontextualizare; adică a vedea cu alţi ochi ceea ce constituia anterior un element al fundalului.

*

Mi-e dor de Italia! Şi de Spania! Restul ţărilor văzute aş vrea să le vizitez, dar nu-mi aprind dorul precum primele două; semn că sufletul meu are contururi meridionale, ceea ce nu mă deranjează, ba chiar mă bucură. Am o rezervă în ceea ce priveşte spiritul: parcă mi l-aş fi dorit nemţesc. N-a fost să fie!

*

În definitiv, formula 'Jurnal de idei' este problematică. Care este legătura dintre gânduri şi scurgerea timpului? Poate că dorinţa ideii de evadare din timp. Ideile nu se supun nici măcar ritmului zi-noapte, atâta timp cât ele nu ne dau pace nici în somn. Tot ceea ce surprinde un astfel de jurnal este legătura dintre idei, curgerea lor una din alta şi naşterea lor din creuzetul experienţei.

*

Lipsa pregătirii, 'boala', şi mai mult decât primele, absenţa geniului, m-au condus la o legătură săracă cu limba. Resimt în mod dureros acest lucru, ca o suferinţă esenţială a vieţii mele.

*

Efect secundar al unei lecturi bune: nu îndrăzneşti să mai scrii, neputând să te apropii de acel 'nivel de gândire' şi turnare a gândurilor în cuvinte. Adaugă 'deja rostirea' gândurilor pe care le consideri cele mai proprii. Poate că, în principiu, deja a fost scris tot ceea ce se putea scrie; nu ne mai rămâne decât să bisăm pe temele preferate.

*

Unde este *eul* în expresia ‘mie îmi place…’? O formulă pe care o considerăm atât de personală ascunde în ea atât de mult din ceilalţi, semn că şi ‘eu’ conţine o bună parte din ‘noi’! Până şi duşmanii ne dau ceva din ei: mă gândesc la toate trimiterile pe care le-a săpat în mintea noastră ura (sau teama) faţă de ei. De aceea, cred că sensul tare al eliberării de duşmani (las analiza acestui termen pe mai târziu) îl constituie absenţa urii (încă nu pot rosti cu convingere: *iubirea*).

*

Spune-mi ce faci ca să trăieşti, ca să-ţi spun cum te defineşti!

*

Slujba este punctul de legătură între *a avea* şi *a fi*.

*

Scrisul pe o temă impusă mă oboseşte şi deseori ceea ce rezultă nu prea are legătură cu mine; pe când chemarea către scris mă bucură de parcă am reuşit să smulg din curgerea timpului ceva din *mine*. Am senzaţia că, în definitiv, orice creaţie este în acelaşi timp o dorinţă de fixare de sine ivită pe fondul unei lupte cu timpul. Creaţia ascunde o puternică poftă de extindere (şi întindere) a existenţei proprii, adică o formă anume de *ego*-ism.

*

Rândurile în care simt că mă trădez sunt cele scrise la comandă. Ele arată faţa mea socială, felul în care sunt

atunci când mă supun convenţiilor (ori imposibilitatea de a fi convenţional la modul corect). În afara lor nu sunt mânat de dorinţa de a fi original, ci doar de a fi.

*

M-am zbătut între *a acţiona* şi *a gândi*, până când gândirea a devenit un mod (cel mai tare) de-a acţiona.

*

În termenii lui G. Liiceanu, trebuie să recunosc că în timpul comunismului am fost o lichea, tocmai când mi se părea că mă străduiesc să nu ajung una. Mă apucă groaza când mă gândesc că era posibil să-mi trăiesc tot restul vieţii sub semnul lichelismului. Nici măcar faptul că eram doar adolescent nu mă mai scuză suficient în proprii ochi. *Acum* consider că recunoaşterea vinovăţiei este singura care poată să rupă şirul trimiterilor la vina altora. Nu cred că mai interesează faptul că nu cunoşteam alt mod de a gândi. (În afară de bunul simţ ţărănesc, dar şi acesta pervertit într-o oarecare măsură de colectivism. Din el mai ajunseseră la mine doar frânturi, care greu mai puteau recompune întregul pentru a se transforma într-un comportament.) Nu-mi rămâne decât să încerc a-mi fi propriul început prin a recunoaşte: Sunt vinovat! A intervenit între timp căinţa? Cred că da, chiar dacă nu întru totul! Aş fi fost parcă, pe deplin vinovat, dacă sistemul mi-ar fi permis să persist în asta şi ca adult. În plus, în momentele de slăbiciune, mă scuz prin faptul că doream să schimb sistemul penetrându-i structurile. Sunt aproape singurul care ştie asta dar nu este suficient pentru a-mi scuza comportamentul. În plus, dacă vreau să fiu un model, trebuie să încep printr-un exemplu de căinţă. (Evident, îmi rămâne alternativa modelului negativ.) Să mă căiesc chiar în situaţia în care ştiu că au existat circumstanţe

care îmi pot scuza comportamentul. (Toată această contextualizare îmi arată că încă nu am ajuns la căinţă în sensul tare!)

*

Ideologia reprezintă una din formele de cădere a ideilor. Din pseudo-ideile unei ideologii nu mai iau naştere idei noi, ci doar variaţii ale unor teme comune; semn că acele idei au devenit sterpe, găuri negre ce înghit iremediabil sensurile existenţelor ce le-au căzut pradă.

*

Trist este că am început să văd o ideologie şi în spatele liberalismului; semn că avem nevoie de un alt curent progresist, capabil poate nu de un progres către un viitor cu contururi neclare, posibile, ci către *persoană* (ce pe alocuri s-ar putea să coincidă cu diferite forme de conservatorism).

*

G. Liiceanu este unul din scriitorii de la care am învăţat sinceritatea (atâta cât îmi este accesibilă). Ce nu aş vrea să preiau de la el este viziunea morală, prea strict dihotomică. Doar înţelegându-i judecăţile din perspectiva idealului pot să mi-l fac mai suportabil. Trebuie să-l recunosc drept unul din cei mai importanţi secretori de ideal ai timpului nostru. Ceea ce este mare lucru pentru o naţie atât de căzută la îndemâna realului, cum este a noastră.

*

Scriu cu cea mai mare plăcere în genul care-mi place să-l citesc mai mult: jurnalul de idei. Este vorba de a urmări naşterea gândului, cugetarea pe cale să se facă, înainte de a încremeni într-un sistem; de a simţi existenţa în plină desfăşurare prin intermediul corolarului ei ideatic, în zona a ceea ce ea are mai tare. Un jurnal de idei încă mai sălăşluieşte în indecizia privitoare la domeniul său de apartenenţă: raţionalul sau afectivul? E una din puţinele forme de prindere în cuvinte a viului, a gândului cu evidente modulaţii afective şi a sentimentului pe cale de a-şi căpăta sensul în vederea smulgerii sale din curgerea discontinuă a existenţei. Într-un jurnal de idei pot vedea *cum este* gânditorul, în timp ce într-un sistem îmi este accesibil doar *cum vrea să fie*.

*

Deprinderea de a citi are drept consecinţă şi orientarea înspre a-i citi pe ceilalţi, adică încercarea de a le ordona viaţa pe paragrafe, secţiuni, capitole etc.; altfel spus, de a-i rezuma, reduce, fixa într-un înţeles definitiv. Pentru a le netezi asperităţile, a le fixa variaţiile, pentru a-i încadra într-un mănunchi de definiţii ajungem să le dăm note de împrumut, să le completăm golurile după propria noastră orientare. Această situaţie face ca întâlnirea cu ei să fie în acelaşi timp şi o întâlnire cu noi înşine. Adică vedem în celălalt o dimensiune a comunitarului *noi*.

*

Ceva existent (ori inexistent) în noi a permis apariţia comunismului şi a fascismului (luate ca exemple de apogeu al Răului). Ce este acest ceva? Cum l-am putea identifica? Din perspectiva acestei căutări ar trebui înţeles şi procesul comunismului. Numai că un demers de felul acesta nu va îmbunătăţi semnificativ lucrurile; el vine pe aceeaşi logică a

luptei, izolând acel ceva, forţându-i astfel identitate de sine. Nu cred în astfel de vindecări cu forţa. Ceea ce trebuie vindecat, adică schimbat, sunt anumite ‘conţinuturi’ ale conştiinţei (individuale şi colective). La limită, putem spune că Răul se ascunde în însăşi cultura umanităţii. Mai trist este că s-ar putea să contribuie la farmecul ei.

*

‘Salvarea prin scris’ are drept principală componentă intenţia mântuirii prin gândire, a conservării unei părţi a sine-lui în paginile unei cărţi. Această formă de păstrare conţine un mare neajuns: decupează doar fragmente, creând posibilitatea ca întregul să fie reconstituit în moduri variate. De aceea, putem vorbi de chipurile pe care le căpătăm în imaginaţia cititorilor, de condamnarea la o formă anume de ‘făţărnicie’. Altfel spus, rezultatul nu-l constituie salvarea eului, ci a unor eu-uri posibile, încercarea de a constitui un singur chip care să ne supravieţuiască eşuând.

*

G. Liiceanu, analizând câteva din ideile lui Noica (*Uşa interzisă*, pp. 113-115), printre care şi împărţirea omenirii în ‘oameni’ şi ‘băcani’, reia ideea omului care trăieşte în noaptea fiinţei sale, adică a indiferenţei faţă de rostul său pe lume (formulare fascinantă!). Cum contextul analizat este dat de evenimentele din 11 septembrie, sensul ar trebui răsturnat: oare Răul (recurg la clasica dihotomie bine-rău pentru ceea ce semnifică, şi nu pentru că aş crede în ea) nu este dat în cea mai mare măsură de oameni care-şi caută rostul (sau mai curând, *un rost*) în lume, de persoane însetate de un sens al vieţii lor, pe care-l forţează în dauna altora? Ori de o combinaţie între unii din cei ahtiaţi după un sens măreţ căruia să-i închine viaţa şi alţii indiferenţi faţă

de sensul vieţii proprii şi faţă de sensurile pe care vor să le impună primii? Istoria este deseori tulburată de oameni care au sacrificat existenţe, atrăgându-le în vârtejul sensului pe care au dorit să-l dea vieţii lor. În varianta aceasta răul este inserat deseori pe o perspectivă metafizică tare; adică într-o periculoasă vecinătate a binelui.

*

Travaliul discontinuu la ceva (o carte, spre exemplu) permite ca acesta să capete o tuşă personală; ideile sunt nuanţate de contextul creat de existenţa cotidiană. Să ne întrebăm parfumul căror iubiri, ori acreala căror uri, stau în spatele unor rânduri ce frapează.

*

Să depui mărturie pentru propria existenţă! La asta se reduce rostul unui jurnal. Doar că aici contează mai puţin contextele *umano-spaţio-temporale* (acesta este contextul oricărei existenţe; cu puţin curaj aş fi adăugat şi '*divino-*') cât cele de gândire. Altfel spus, o încercare de a vedea existenţa unei minţi profilată în contextul (şi *textul*) unui trup şi al unei *aruncări în situaţie,* al unui dat.

*

Mentalitatea de tip comunist, în cadrul căreia *progresul* este bun *a priori*, face ca noi, ca naţiune, să avem puţine probleme bio-etice (asta însă şi pe fondul faptului că avem puţine probleme etice; situaţie de altfel inevitabilă dacă ţinem cont de schimbările radicale ale principiilor etice pe care a trebuit să le suferim în ultimii şaptezeci de ani); acceptăm, aproape fără discuţie, toate tehnicile noi de acţiune asupra omului, chiar şi pe cele ce tulbură profund liniştea altor naţii, vădind astfel lipsa unei poziţii conser-

vatoare care să-şi găsească răsunet în mentalul românilor. Dovadă şi succesul necontenit de care se bucură cuvântul *reformă*. Semn că nu avem ce poziţii să apărăm. Sau, mai curând, ne lipsesc atât intelectualii capabili să facă asta, cât şi încrederea în asemenea intelectuali. Lipsa de încredere în proprii intelectuali este o lipsă de încredere în elite (nu spun că nu ar fi întemeiată), care arată în definitiv o lipsă a încrederii în noi ca popor capabil să genereze elite; asta echivalând cu absenţa unei ierarhii organice, deci cu anarhia. Concluzia: suntem o naţiune *an-arhică*.

*

Dacă lăsăm educaţia noastră sentimentală pe seama moralei va trebui să suportăm în continuare angoasele provocate de revolta biologicului în faţa acţiunii discret sterilizantă a normelor etice. Însă şi smulgerea afectivului din zona eticului aduce o sărăcire. Soluţia: o educaţie afectivă ce se dezvoltă odată cu însuşirea normelor morale, astfel încât sentimentele noastre să nu mai fie polarizate de dihotomia bine-rău.

*

Între crimă şi apărare deseori nu este decât o linie subţire, al cărei contur va fi trasat de învingător şi de urmaşii părţilor.

*

Inversarea valorilor prin care am trecut tinde să aibă drept efect relativizarea axiologică. Ce se întâmplă în planul sensului propriei existenţe în acest context?

*

Nu experienţele mele sunt subiectul acestor rânduri, ci modalitatea în care le transpun în plan ideatic, felul în care aleg să le reţin şi să le ordonez în iluzoria identitate pe care mi-o donez, din nevoia de a mă smulge din indistincţia spre care mă cheamă cotidianul. Subiectul derivă din orgoliul de a gândi (de fapt, de a vrea să gândesc) în manieră proprie în contextul comunitar, atât cât îmi permite *faptul-de-a-fi-cu* (ceilalţi) (altfel spus, cât îmi dă voie situarea într-o limbă).

*

Cum este posibilă tinderea persoanelor către o perspectivă universală asupra fiinţei? Doar prin renunţarea la particular (fie el naţional, comunitar ori alte forme de individualizare)?

*

Aceste rânduri sunt expresia fugii după *eu* sau a dorinţei de a vedea ce se ascunde în spatele orgoliului de a-l rosti.

*

Eul propriu este situat între 'nu l-aş căuta dacă nu l-aş fi găsit' şi 'nu l-aş fi găsit dacă nu l-aş fi căutat' ('generându-l', poate, chiar în actul acestei căutări).

*

Aceste rânduri sunt la fel de banale precum o existenţă; aproape asemenea oricărei existenţe.

*

Două moduri de constituire a eului propriu: *pentru sine* (în mod ciudat includ aici şi *pentru Dumnezeu* în cazul credincioşilor) şi *pentru ceilalţi*. În general este vorba de combinaţii în diferite doze ale celor două poziţii limită.

*

Suntem captivii unuia din modurile contemporane de a vedea; lucrurile îşi capătă formă pentru noi numai pornind de la *educaţia primită* (direct sau indirect; prin *educaţie indirectă* înţelegând acele forme de organizare ce determină 'experienţe de învăţare') şi pe fondul discursului comun. Dintr-o perspectivă postmodernă, putem vorbi de o cvasi-ideologie a organizării lucrurilor în anumite tipuri de ansambluri semnificative ce iau forma *lume*. Încercarea de a ieşi din formele de discurs contemporane poate conduce la izolare, în condiţiile în care ne putem înţelege între noi numai pe acest fundal.

Cumva cred că abia înţelegerea posibilităţii de a vedea altfel, de a închega o lume după alte coordonate, dă seama de apartenenţa la umanitate în sens tare. Altminteri, riscăm unidimensionalitatea specifică oricărei angrenări totale în ansamblul de rosturi reprezentat de o lume. De aceea, din perspectiva posibilităţii deschiderii către *alte lumi*, putem vorbi de o smulgere din ideologie prin pasul înapoi pe care-l facem în faţa tuturor angajamentelor definitive pe care ni le cere lumea căreia îi aparţinem.

Poate că ideea de *persoană* dă seama tocmai de putinţa purtării mai multor măşti, de posibilitatea de a avea mai multe feţe, fiecare specifică unei anumite lumi. Este o 'făţărnicie' ce face să se ivească adevăratul chip. Sau, adevărata faţă a omului stă în chipurile ce le poate lua; adică în modurile diverse prin care se deschide asupra posibililor

proprii, smulgându-se din închisoarea pe care i-o propune, suav şi insistent, omniprezent, starea de aruncare.

*

Scrisul este pentru mine în primul rând o prezentare de sine, mie însumi. Nu scriu (numai, sau prea puţin) ca să vadă alţii cum sunt, ci mai curând pentru a mă descoperi în faţa mea. Rândurile acestea nu livrează un 'eu' gata făcut, şlefuit (sau nu) şi pregătit pentru a fi arătat, ci o faţă a mea ce are caracter de noutate chiar şi pentru mine. *Cel-ce-se-iveşte-în-scris* vine parcă din *underground*-ul fiinţei mele cotidiene, dintr-o zonă de condensare a existenţei proprii, ce-mi este accesibilă doar prin medierea scrierii. Şi deseori simt că abia aceasta este adevărata arătare de sine, gesturile cotidiene lăsând să se ivească doar un 'eu' contextual, pe care *lumea* îl cheamă. Este şi motivul pentru care simt că în zona aceasta legămintele sunt definitive.

*

Dacă ideile rele sunt secretate în aceeaşi zonă cu cele bune, având acelaşi 'chimism', înseamnă că articularea oricărui sistem axiologic este una predominant contextuală.

*

Cum nu putem cunoaşte în ceilalţi energia care le-ar fi necesară să-şi înfrâneze pornirile, efortul cerut de supunerea la normele 'noastre', ar trebui să fim mai rezervaţi şi în ceea ce priveşte acţiunile pe care ajung să le comită. Faptul că îi forţăm să intre într-o unitate, într-o definiţie, nu ne scuză îndeajuns pedepsele pe care li le aplicăm. Să trăim la fel de intens vinile pe care ni le aduce faptul de a fi într-o

societate precum bucuriile pe care ni le oferă! Ruptura între cele două raporturi devine vizibilă, spre exemplu, în modalitatea de raportare la o echipă naţională: dacă învinge, atunci am învins noi, românii, însă dacă pierde atunci doar *ei* sunt cei care au pierdut.

*

Formă de încercare: să iei un 'picior în fund' de la propriul idol şi să-i rămâi credincios (sau să-ţi păstrezi admiraţia). Unde ar fi *eul* în toată povestea?

*

G. Liiceanu sugerează (*Uşa interzisă*, p. 179) două forme de raportare a existenţei la trecerea timpului (cu menţiunea că *existenţa* înglobează deja o raportare la timp): *împlinirea* şi *destrămarea*. Cred că ele pot constitui fundamentele unei construcţii axiologice.

*

Am avea nevoie de o redefinire a conceptului de *artist* (şi, în mod subsecvent, poate chiar a celui de artă). O definiţie care să-i prezinte rolul, să-i descrie intervenţia esenţială în câmpul 'vederii' spirituale, deschiderea pe care o face către acest spaţiu şi curajul de a aborda un domeniu atât de fluid cum este cel sentimental. Artistul lucrează dincolo de cuvinte (de rolul lor cotidian), chiar şi atunci când expresia sa e una verbală; el dă o altă dimensiune limbii.

*

Diferenţa specifică faţă de cea mai apropiată 'rudă' în ordinea evoluţiei nu o constituie *faptul-de-a-avea limbajul*, ci putinţa rostirii, care e mai mult decât limbaj.

*

Un jurnal pe marginea existenţei; aceasta este categoria în care poate fi încadrat acest jurnal. Însă ce anume din existenţă vizează? Sau cum poate fi descrisă această existenţă, care-i sunt trăsăturile definitorii pe care le am în vedere? Toate acestea dacă nu s-au conturat până acum, rămân de precizat. Sigură e postura de martor: exist şi-mi sunt martorul propriei existenţe în acelaşi timp (chiar dacă nu mereu în mod simultan). Este o folosire a instanţei critice, descrisă de Freud, dar în alt sens: am diminuat judecata de sine prin raportare la norme, înlocuind-o cu o judecată ce-şi ia ca termen de comparaţie sensul existenţei. Zăresc aici riscul unei circularităţi: sensul existenţei devine a scrie despre sensul existenţei. O pot depăşi doar mutând atenţia pe o alta: de unde vine nevoia de sens al existenţei (şi de sens în general)? Încerc să conturez răspunsuri posibile într-o lucrare ce şi-a propus ca temă analiza conştiinţei. Până atunci trebuie să-i desfăşor hermeneutica.

*

A fi credincios înseamnă a-ţi proiecta existenţa în contextul unui *dincolo*; ceea ce presupune o renunţare la a căuta *un* sens al existenţei (sensul este, în acest caz, unul comun, suportând doar o abordare individuală) şi o luptă pentru a te păstra în cadrul celui preluat. *Căutarea* sensului *propriei* existenţe este, în acest caz, în vecinătatea păcatului. Credinciosul este mai liniştit, ratând angoasa; luptele lui sunt de altă natură, fiind situat mai curând în vecinătatea spaimei.

*

Cum se face că religia stabileşte contururi clare, liniştind şi organizând socialul? Nevoia de religie nu a fost cumva în acelaşi timp şi o nevoie de normare a societăţii, vizând deschiderea posibilităţii existenţei sale? Poate că în mod greşit am atribuit geneza oricărei religii, în mod univoc, unei raportări la transcendenţă. Cred că împlinirea oricărei credinţe a ţinut mai curând de succesul ei social, de modul în care a reuşit să facă funcţională orice societate; adică, orice religie îşi datorează apariţia nevoii de ordine. Să gândim un moment succesul orientării către transcendenţă ca derivat din ordinea imanentă pe care o poartă cu sine.

*

Nu pot scăpa de perspectiva lui G. Liiceanu: jurnalul ca formă de igienă personală. Am exclus însă datarea fragmentelor pentru a rupe legătura cu cotidianul, spre a-i indica relativa lipsă de însemnătate faţă de ceea ce se petrece *aici*. Semn că manifest mai puţină încrâncenare faţă de ceilalţi şi mai multă faţă de mine.

*

Dacă aş reuşi să desluşesc potenţialităţile ascunse în *Limbă*, aş putea să văd tot ce va fi. Aici (în Limba înţeleasă sub forma de cultură) sunt încrustate deja religiile care au fost şi care vor veni şi tot aici stau ascunse chipurile în care ne vom vedea. Mă întreb: cum e cu putinţă ceva nou în *Limbă*?

*

Mult timp am fost convins că esenţialul este să scrii o carte; acum cred că important este *să fii citit*, prin citit desemnând în special adecvarea ta la sufletul cititorului, faptul de a-i prezenta ceva în care se regăseşte, gestul de a vorbi de *tine*, rostind ceva din *noi*. Voi încerca să nu-mi ascund eşecul după faptul de a nu fi înţeles, inadecvarea mea fiind singura cauză.

*

Tind să dau dreptate viziunii pragmatice: istoria este o continuă desfăşurare de sisteme explicative asupra universului, având câştig de cauză, rând pe rând, cele care lămuresc *mai adecvat*, adică cu mai multe eficienţă practică dar, în chip straniu, concomitent şi *spirituală*. Să începem prin a gândi că suntem şi noi prinşi înăuntrul unei teorii explicative din multele teorii posibile; una eficientă, cum ne place să credem.

*

Istoria îmi dezvăluie în primul rând multiplele perspective asupra umanului. Nu cauzalitatea istorică în argumentarea uneia sau alteia dintre teorii este esenţială, ci continua devenire a omului ce trebuie privită dincolo de orice şabloane axiologice. Poate că Istoria nu trebuie judecată, ci admirată. Şi dacă ceea ce tindem să considerăm drept rău în Istorie ne blochează admiraţia, atunci să rămânem barem cu mirarea în faţa noului pe care omul l-a adus continuu, indiferent de raportările morale la el.

*

Colonişţii tind să reproducă locurile din care vin; însă despre românii plecaţi în străinătate nu putem să spunem decât că sunt *colonişti colonizaţi*; poate din fericire pentru România.

*

Când cădem de acord că ar trebui să ne schimbăm însă nu suntem în stare să fim artizanii propriei schimbări, nu ne rămâne decât să-i aşteptăm pe alţii să o facă. Speranţa mea e că înnoirea va veni şi de data aceasta tot dinspre Occident, şi tot prin intermediul oamenilor ce se întorc de acolo. Evident, şi de data aceasta unii nu vor mai şti ce-i grebla. Dar suportăm anecdoticul, numai să vină schimbarea noastră în noi înşine, să devenim ceea ce am vrea să fim.

*

Complexitatea ritualurilor şi istorisirilor creştine despre viaţa de apoi te poate face să-ţi uiţi *întrebarea*, ostenindu-ţi căutarea în trasee a căror parcurgere necesită efortul unei vieţi.

*

Scrisul reprezintă întâlnirea cu mine. Dacă iau în considerare anticipările pot spune că este o regăsire de sine. Numai că cel pe care-l descopăr acum nu a fost complet anticipat, fapt pentru care bucuria (şi tristeţea, deopotrivă) îmi sunt neştirbite.

*

Ce aş dori să modifice gândurile mele în ceilalţi? Nimic! Doar să-i ajute să se regăsească. Sau să se părăsească.

*

Este posibilă părăsirea de sine? Altfel spus, ne putem cu adevărat schimba? De răspunsul la această întrebare depinde însăşi sensul educaţiei (şi al re-educării), adică unul din scopurile societăţii.

*

Miza oricărui jurnal de idei este că autorul, vorbind despre *sine*, vorbeşte despre toţi. Este dorinţa de descriere a subiectivităţii universale.

*

Trezirea la existenţă, asta îmi doresc! Pentru mine şi pentru alţii. Să nu mă întrebaţi însă cum arată o 'existenţă trează'!

*

Într-un fel, sinuciderea are ceva autentic: dezvăluie o vocaţie.

*

Încerc aici o treptată dezvăluire de sens. Asta arată că m-am săturat de presimţiri, de convingeri întemeiate pe posibili.

*

Invidiez scrisul ‘firesc’ al unor autori care îmi dau impresia că lucrurile nu puteau fi rostite altfel. E un scris ce devine ‘instituţie’, modalitate de rostire ‘oficială’, ce creionează puncte de reper pentru existenţa unei limbi. Am senzaţia că prin ei limba ajunge la împlinire. Aceasta este forma ideală de patriotism!

*

Dragostea pentru meleagurile natale, atunci când prevalează faţă de iubirea culturii naţionale, este semn de constituire exterioară a identităţii, de întemeiere a sine-lui pe context şi nu pe ceea ce este propriu. Cea mai puternică cultură este cea care rezistă indiferent de mediul geografic. Şi aici evreii sunt de invidiat, chiar dacă este vorba mai curând de o religie (sau tocmai de aceea).

*

Scrisul ajunge să-mi fie o formă de transă: sunt şi eu curios ce urmează să se mai ivească. Este potrivit a se vorbi aici de o *cunoaştere prealabilă*?

*

Cum categorisim faptele care, atunci când au fost făcute, erau expresia unui sistem de valori (ori a lipsei unuia), fiind asumate, dar asupra cărora îşi proiectează ulterior luminile un alt sistem axiologic punându-le în scenă sub forma păcatului? Suntem vinovaţi de aderenţa noastră la o viziune pusă la îndemână de societate, sau de lipsa noastră de cultură morală? Altfel spus, pe ce se bazează prezumţia că noi am fi putut vedea binele în orice moment?

*

Poate că tendinţa noastră de unificare (ca bază a pornirilor metafizice) îşi are obârşia în însuşi modul de a fi al sensului, el depinzând de un fundal ce trebuie să se închidă.

*

Dezrădăcinare 'mediatică': românii din Italia se uită la posturi româneşti, iar românii întorşi din Italia le caută pe cele italiene. Este şi expresie a zonei unde se fixează rădăcinile în aceste timpuri: în eter.

*

După atâţia ani de 'autocritică' nu avem exerciţiul unui limbaj adecvat reglării lucrurilor într-o echipă. Ne lipsesc în mare măsură noţiunile 'eficiente', care să atingă problemele importante, şi nuanţele.

*

Renumele unui scriitor ţine şi de gradul adecvărilor sale la umorile contemporanilor. Dacă are şansa să depăşească acest prag, va conta mai departe măsura în care el reuşeşte să-şi *rostească* cititorii sau, altfel spus, de gradul în care cititorii se regăsesc în rândurile sale. Miza, aşadar, ar fi exprimarea *subiectivităţii universale*, dar într-o formă ce reuşeşte să impresioneze fiece subiect.

*

Ceea ce deseori nu observăm este că Răul se conturează pe fondul unora din posibilii noştri, deseori a unor posibili esenţiali. Din această perspectivă problema evitării *răului* trebuie rezolvată atât pe domeniul alegerii (să vedem

care sunt criteriile conform cărora alegem unul sau altul dintre posibili), cât şi pe cel al libertăţii, evitarea acelor posibili ce pot determina apariţia răului putând antrena forme de restrângere a libertăţii (chiar dacă vom încerca să definim adevărata libertate dincolo de zona răului).

*

Despre previzibilitate. Confortul are drept ingredient necesar previzibilitatea: ne simţim confortabil acasă deoarece niciunul din lucrurile pe care le-am adunat, vânzându-ne treptat libertatea, nu are iniţiativă. De aceea sentimentul de 'acasă' dispare treptat când soţia începe să se comporte imprevizibil (depăşind doza – destul de mare – de imprevizibilitate admisă pentru o soţie); pierderea acestui sentiment constituie un ingredient necesar pentru destrămarea familiei. Burlacul tipic este cel ce nu doreşte să-i fie tulburate tabieturile, adică cel ce vrea ca totul să fie previzibil, cel puţin acasă. Extrapolând, putem observa că el seamănă foarte bine cu orice dictator care doreşte ca poporul să fie previzibil, o oglindă a *ego*-ului personal.

Previzibilitatea suportă şi o altă abordare, să-i spunem *feminină*: ea înseamnă fie plictiseală, fie spaima de monotonia ei, în condiţiile în care aduce foarte mult cu moartea; dacă totul este încremenit atunci nu mai pot fi zărite urmele vieţii.

Previzibilitatea intră drept ingredient necesar şi în ontologie, ea făcând diferenţa dintre viziunea parmenidiană (una masculină aş spune, forţând încadrarea în aceste tipare), statică, ordonată şi uşor de înţeles, şi cea heraclitică, în cadrul căreia totul curge, este schimbător (o viziune feminină asupra lumii). Abia apariţia conceptului de structură dinamică a legităţilor a permis acestei din urmă viziuni să intre cu putere în ontologie, la ora actuală fiind perspectiva dominantă.

*

O bună parte din farmecul cotidian al unui om de ştiinţă derivă din siguranţa cu care vorbeşte despre unul sau altul din aspectele realului. Conjugat cu bucuria de care ne folosim de ustensilele generate de avansul ştiinţei, acest mod de prezentare inspiră suficientă încredere pentru a ne risipi orice urmă de îndoială în privinţa progresului ştiinţei. În această atmosferă de încredere şi siguranţă moartea începe să pară nefirească, mai ales atunci când survine prin intermediul unei maladii. Chiar şi bolile incurabile sunt acceptate din ce în ce mai greu, oamenii murind deseori cu speranţa vindecării în suflet, pe acest fond de încredere cvasitotală în posibilităţile acestei noi religii.

Unul din reproşurile pe care aş avea să-l fac ştiinţei este că prin intermediul forţei sale comerciale (poate că acesta este principalul său chip) anulează sentimentul de a fi muritor şi, prin aceasta, sensul existenţei sau, mai bine spus, întrebarea privind sensul existenţei proprii. Aşa cum dogma reuşea să furnizeze suficiente conţinuturi pentru a acoperi orice interogaţie esenţială, făcând să fie uitată până şi orientarea iniţială a întrebării, tot astfel ştiinţa, prin puzderia sa de domenii şi noianul de informaţii (o bună parte din ele sunt doar teorii) îngroapă tot mai adânc nedumeririle iniţiale, făcând ca omul contemporan să-şi rateze esenţa sa de fiinţă dubitativă.

*

Îmi vin în minte vorbele lui Constantin Noica: sensul existenţei este a-ţi căuta sensul existenţei. Nu unul sau altul din sensurile existenţei proprii, propuse de lume şi asumate în mod individual, ne lipsesc, ci *angoasa* sensului propriei existenţe. Văd posibilitatea unei noi morale dependentă de acest context interogativ, ca mod al omului de-a fi.

*

Orice critică, pentru a-şi atinge sensul tare, trebuie să înceapă cu propria persoană; altminteri ea nu este decât o formă camuflată de scuză pentru ceea ce eşti. *Vânătorii de vinovaţi* sunt oameni ce-şi conturează hotarele fiinţei proprii pe fondul inculpării apropiaţilor pentru ceea ce cred a fi fost posibilii proprii, acum rataţi.

Evident, şi aici avem nevoie de măsură, ea dând seama de unul din rosturile propriei existenţe.

*

Poate că tocmai uitarea întrebării privind sensul existenţei proprii înseamnă salvare. Am văzut prea multe victime ale unor propovăduitori de sensuri majore în ultimele secole ca să nu am serioase rezerve faţă de multitudinea ofertelor existente pe piaţă.

*

După atâţia ani în care fiecare dintre noi suntem învăţaţi de serii întregi de profesori avem nevoie de un maestru care să ne mijlocească *dezvăţul*, ca desprindere de norme şi recunoaştere a libertăţii proprii. Abia această formă de anulare a unui noian de deprinderi ne va deschide către posibilităţile lumii, spărgând imaginea căreia un anume sens al educaţiei ne-a făcut tributari. Nu revolta, ci dezvăţul ca pregătire pentru alte moduri de a vedea.

*

Urletul omului care îşi vede viaţa ratată ia în timpurile noastre chipul fugii faţă de moarte; un chip al speranţei deşarte, de altfel.

*

Puţinele imagini despre moarte şi modul impersonal în care aceasta este tratată au condus la ivirea sentimentului de nemurire. Ca urmare, toţi mai mulţi oameni mor neîmpăcaţi.

*

N-am văzut morţi (pe stradă) în Italia, ca de altfel nici în restul Occidentului, semn că ceva din fericirea acestor societăţi (poate şi din hărnicia lor) depinde de o bună camuflare a morţii, de izgonirea acestei permanenţe în spatele panourilor publicitare. Încep să zăresc un sens tare în modul nostru de a marca moartea fiecărui membru al societăţii prin aglomeraţie, blocarea circulaţiei, zgomot şi slujbe. E un *memento mori* ce străbate, odată cu fiecare moarte, comunitatea. Mi-ar place să cred este principalul motiv al ineficienţei noastre. Însă nu văd despărţirea de superficialitate nici măcar în acest context grav.

*

În raport cu veşnicia, *superficialitatea* este modul de a fi al existenţei.

*

O carte bună este cea ale cărei rânduri se pierd în noianul de gânduri pe care ţi le stârneşte, contopindu-se până la indistincţie cu ceea ce ai personal. Cu atât mai mult dacă în urma ei rămâne doar un 'sentiment' în loc de amintirea exactă a celor spuse.

*

Preluarea a cât mai multe citate dintr-o carte arată măsura în care nu ai reuşit s-o digeri (poate că nu întotdeauna din vina propriului 'stomac').

*

Cum să măsori *factorul de impact* al unei cărţi de filosofie? Unde ar trebui să vedem schimbările pe care ea le produce? Actuala fugă după cuantificare pe care pretenţiile de ştiinţificitate au reuşit să o impună în universităţi arată că filosofia s-a lăsat stăpânită de ştiinţă. Haideţi să vedem în ştiinţă un alt *domnitor* ce doreşte să-şi impună stăpânirea, preluând în forţă un rol pe care teologia şi l-a asumat înaintea ei! Să ne asumăm un propriu al filosofiei, dovedit de însăşi supravieţuirea ei! Chiar dacă asta ar însemna smulgerea din Universitate. Dacă filosofia corespunde la ceva esenţial în om atunci va supravieţui.

*

Starea actuală a filosofiei: este prinsă între rolul de *sclavă a ştiinţei* şi cel de *vehicul ideologic*.

*

Apetitul pentru proprietate dă seama de dorinţa omului de stabilitate, de lupta acestuia pentru a imobiliza realul într-o imagine; din ea derivă tendinţa de unitate (ca închegare a lui Unu), refuzul multiplicităţii şi al diversităţii pe care postmoderniştii le reproşează viziunii metafizice; ceea ce înseamnă că proprietatea este soră geamănă cu metafizica. Luptând *să aibă*, omul *este avut* de ceea ce-şi doreşte; în felul acesta 'e stăpânit' de metafizică.

*

Industrializarea metafizicii: să batem în cuie imaginea lumii.

*

S-a scris prea mult despre *iubită* şi prea puţin despre *mamă*; semn că trăim într-o lume cu valori inversate. În mamă găsim doza de bunătate gratuită ce echilibrează balanţa.

*

Studiile ştiinţifice ajung să explice totul, şi prin asta să scuze orice; până şi crimele. Pe fondul mentalităţii tradiţionale totul devine tot mai greu de aranjat într-o singură imagine, adică tot mai dificil de înţeles.

*

Proprietatea cunoaşte acum o expansiune nemaiîntâlnită în Istorie: omul vrea să posede întreg Pământul, având în plan să parceleze şi Universul. Acest efort orientat către a avea totul la dispoziţie este vizibil în dimensiunea industrială a umanităţii.

*

În fond, societatea contemporană este efectul unei radicale întoarceri a privirii; de la lumea de *dincolo* la cea de *aici*. După ce a populat cu îngeri şi demoni spaţiul de *dincolo*, şi-a orientat atenţia pentru a face aceleaşi gesturi şi *aici.* Nu putem sesiza drept rezultat al muncii sale un Rai şi un Iad *aici*? Vă dau un exemplu: uitaţi-vă mai întâi la televizor şi apoi în frigider: dacă imaginile sunt aceleaşi înseamnă că trăiţi într-o dimensiune a Raiului (dacă toate

acestea sunt rezultatul unor munci trăiţi deja şi o dimensiune a Iadului); dacă imaginile nu sunt aceleaşi, înseamnă că sunteţi în Iad privind pe fereastră către Rai!

*

Întrebare pentru autor: câţi cititori mediocri ai citit pentru a avea pretenţia să te citească cineva şi pe tine?

*

Într-o lume cu atât de multe produse îţi este tot mai greu să vezi producătorii. Semn că şi munca devine tot mai impersonală; lui ‘eu muncesc’ i-a luat locul ‘se munceşte’.

*

Scriu cu teama de a nu uita! Atâtea gânduri s-au pierdut în negura amintirilor, lăsând doar umbrele discrete ale sensurilor pe care le-au vehiculat, încât mă tem de pierderea conţinuturilor mele reflexive ce echivalează în fond cu o ştirbire a identităţii. Scrisul reuşeşte să-mi salveze acele părţi din mine despre care nu ştiu unde pleacă; e forma mea de luptă cu propria temporalitate.

*

Din dorinţa de a apăra femeia (sunt tentat să cred că din dorinţa de a o face asemenea bărbatului, o asemănare ce vizează de fapt identitatea), feminismul a dat prea multe conotaţii negative faptului de a fi mamă. Riscăm în felul acesta să avem tot mai multe femei ce fac carieră şi tot mai mulţi copii cu carenţe de caracter izvorâte dintr-o insuficienţă a educaţiei în familie. Mamele ce-şi lasă copiii în mâna instituţiilor pentru a merge la muncă ajung deseori să

trateze tocmai deficienţe născute din această absenţă. Fără îndoială, este vorba aici şi de complicitatea masculilor ce se bucură de mai multă libertate (mai ales prin diminuarea responsabilităţii) datorită completării veniturilor de către consoartă. Simt că aici e tulburat ceva din echilibrul la care tinde natura.

*

Sunt condamnat să reiau gestul lui Thales din Milet, de a 'cumpăra toate teascurile de ulei', într-o mulţime de ipostaze, fără a avea însă succesul acestuia. Aşa îmi pot explica, în mod convenabil, numeroasele dezertări din filosofie.

*

Schimbarea contextului – una din metodele care stă la baza ştiinţei. Permite să vezi lucrurile şi altfel, deschizând către posibile 'adevărate' interpretări.

*

Poate că organizarea cunoaşterii în *teoretică* şi *practică* nu dă semna întru totul de modul în care ne apropiem lumea, ne raportăm la ea. Să luăm în considerare încă o dimensiune posibilă a ei, spre exemplu 'cunoaşterea instinctuală', şi atunci vom avea o imagine palidă a ceea ce este posibil să ne scape datorită închiderii pe care o aduce cu sine ştiinţa.

*

Omul este prins între biologie şi cultură.

*

O cultură este caracterizată şi de locurile comune pe care ea le vehiculează; pe baza lor oamenii îşi fundamentează deseori opiniile, uitând să le mai pună în discuţie fundamentele. Poate de aici derivă şi farmecul fenomenologiei, ca meditaţie asupra cotidianului, deci a unei regiuni de locuri comune.

*

Contopim mult prea uşor termenii *evoluţie* şi *progres*, luând drept capăt final al evoluţiei starea noastră actuală şi considerând (ajutaţi şi de Istorie) că progresul continuu subsumează în mod fericit evoluţia noastră de până acum şi, deci, evoluţia în genere. Suntem însă în situaţia unei generalizări nepermise deoarece nu vedem (încă?) unde este capătul evoluţiei. În plus, cred că sensul exact al noţiunii de *evoluţie*, în forma ei darwiniană, este de *adaptare evolutivă*. Pe logica acestei adaptări, dacă în faţa rezistenţelor pe care i le-a opus natura de-a lungul timpului omul a dezvoltat instrumente eficiente de înfrângere a lor, ce se va întâmpla cu omul ce are toate elementele necesare pentru a supravieţui fără prea mare efort? Cum putem imagina adaptarea la societatea de consum? Este suficientă inventarea unor noi produse şi crearea, în mod artificial, a unor nevoi pentru aceste produse? La ce trebuie să ne mai adaptăm când avem totul? Altfel spus, adaptarea la bine nu riscă să aducă cu sine o *involuţie*, spulberând astfel viziunea progresului perpetuu?

*

Orice campanie, inclusiv cea de conştientizare, este însoţită de riscul promovării unui punct de vedere eronat.

Esenţa acestui gen de acţiune ţine de adeverirea sa finală prin aderenţa de care se va bucura în rândul populaţiei. În felul acesta ea se profilează pe fondul unei 'democraţii a adevărului'.

*

Îndoieli în privinţa fragmentului.

După câte argumente în favoarea fragmentului pe care le-am adus în altă parte, se cuvin şi câteva contestări ale lui. Gândim într-adevăr secvenţial, unitatea unei cărţi fiind o elaborare ulterioară, mediată de scris. Însă coeziunea fragmentelor poate fi asigurată de însăşi existenţa noastră; a duce discontinuul la extrem înseamnă a crede că gândurile noastre apar şi dispar spontan, în şi din neant, fără o minimă legătură între ele. Orice eseu vrea de fapt să reconstituie acea legătură cvasi-invizibilă dintre diversele fragmente. În rest, rămân un adept al eficienţei fragmentului… Cel puţin nu-ţi cere să te opinteşti pentru o înlănţuire de idei.

*

Prin darea de nume omul a pus ordine în lume; ordinea lui.

*

Am în continuare suspiciunea că inegalitatea biologică ne poziţionează diferit faţă de egalitarismul pe care perceptele morale încearcă să-l inducă. Povara purtată de fiecare este distinctă, în timp ce pedepsele inventate de societate o rezumă ca similară. Mergând pe această logică putem să vedem puşcăriile pline de oameni cărora biologicul le joacă feste în raport cu socialul (având de multe ori acelaşi teren genetic ce i-a ajutat pe strămoşii noştri să

supravieţuiască; urmaşii vitejilor lui Ştefan cel Mare ar putea fi nişte tipi violenţi, ce nu se pot adapta la rigorile morale actuale), ceea ce repune sub semnul întrebării justeţea pedepselor în spatele cărora se desfăşoară formele bunăstării noastre.

*

Morala nu este o ştiinţă, ci un imperativ. În schimb, ea dă naştere unor profesii ce nu se pot abţine de la pretenţia de ştiinţificitate, sperând că împrumutul de metode ar fi suficient pentru descrierea acestui domeniu drept ştiinţă. Capătul limită al pedepsei ştiinţifice l-am zărit în nazism şi comunism; acolo utilizarea riguroasă a numerelor şi aplicarea *ad literam* a teoriilor au avut pretenţia exactităţii, ratând natura imperativelor.

*

Orice viziune morală poate fonda o societate, în cadrul căreia binele şi răul îşi au locurile prestabilite. Întrebarea este: pe ce se întemeiază punctele de vedere iniţiale? Sunt suficiente negările vechilor teme? Este îndeajuns dorinţa de nou, de progres? Şi în ce măsură orice nouă ordine morală îşi susţine existenţa pe amintirea efectelor vechilor norme, interpretate din perspectiva acelor actuale? Ne este suficientă fundamentarea pe viitor? Cum putem vorbi de progres în morală când analiza tuturor efectelor cere prea multe generaţii pentru ca acestea să apară? Pe ce întemeiem astăzi ideea de bine? Dacă-mi veţi da simple definiţii, îmi veţi arăta doar chipuri ale eşecului!

*

Cea mai mare uzurpare a funcţiilor Divinităţii o realizăm atunci când ne asumăm rolul de judecători. Şi facem zilnic asta, indiferenţi faţă de imposibilitatea unei capacităţi esenţiale ce deschide posibilitatea oricărei judecăţi: atotcunoaşterea. Ba dimpotrivă, cu cât ştim mai puţine cu atât ne repezim mai lesne la sentinţe. Dumnezeu nu i-a interzis lui Adam să muşte din fructul cunoaşterii, ci din cel al cunoaşterii binelui şi răului, adică al judecăţii. Pentru că s-a făcut singur judecător, a fost Adam izgonit din Rai. Dovada: la capătul vieţii pe om îl aşteaptă Judecata, o judecată ce-l judecă pentru toate judecăţile sale, devenind astfel judecătorul judecat. Câtă moderaţie în a judeca ar trebui să ne impună acest ultim proces! Şi câte prilejuri ne oferă societatea (adică *ne oferim noi*) pentru a uita asta! Într-un fel Albert Camus avea dreptate: judecătorul penitent constituie o cheie de înţelegere a existenţei umane.

*

Cum ne îndeamnă societatea să condamnăm? Încercaţi, spre exemplu, să analizaţi lista trăsăturilor negative ale omului pe care limba ni le pune la îndemână! Dacă puse în balanţă cu cele bune (ca număr dar şi cu frecvenţă a utilizării) atârnă egal, putem vorbi atunci de o societate echilibrată. Dacă nu, atunci suntem toţi orientaţi de societate către o judecată aspră a semenului (dublată de o scuză generală în ceea ce ne priveşte).

*

Naşterea în comunism a făcut ca pentru mine personalitatea să nu fie o problemă de construcţie, ci de recuperare. Produs cvasi-reuşit al ideologiei comuniste, a trebuit după '89 să recuperez tot ce societatea anterioară nu mi-a arătat că trebuie să fiu. Şi să încerc asumarea vinii pentru

tot ce *mi s-a întâmplat*. Asum faptul evident că unele trăsături nu vor putea fi niciodată schimbate.

*

Prima ierarhizare axiologică oficială este făcută de şcoală; aici întâlnim primele indicaţii pentru ceea ce contează sau nu. Şi mare parte din această structurare ne va marca întreaga existenţă, constituind împrumuturi de modele axiologice.

*

Ne sperie în cea mai mare măsură ceea ce nu putem înţelege, lipsa de sens. Imaginaţi-vă un extraterestru (pentru a nu-l putea încadra în tradiţionalele categorii ale umanului) care acţionează fără a-i putea înţelege care-i sunt scopurile şi criteriile! Teama de neînţeles ne-a făcut să avem atâtea descrieri amănunţite ale Iadului, găsindu-se un loc şi un chip (de fapt chipuri) pentru rău. Este şi motivul pentru care fixăm în mod univoc vina pentru anumite rele asupra unor indivizi, explicând reflexul de a căuta vinovaţi pentru orice rău care apare. Absenţa unor inculpaţi ne-ar angoasa teribil, făcându-ne să punem întrebările despre noi şi societate pe care le ocolim cu atâta grijă.

*

Poezia exploatează una din trăsăturile limbajului nostru: *concizia*. Astfel, dacă limbajul cotidian este caracterizat de o anumită nerăbdare, renunţând la elementele pe care ascultătorul le poate completa în funcţie de context, poezia duce această *nerăbdare* la extrem, lăsând ascultătorului de făcut maximum posibil. Plăcerea poeziei este în

primul rând bucuria completării în mod reuşit a schiţei întâlnite.

*

Decenţa îmi cere să nu scriu despre mine decât acele lucruri care ar putea fi valabile pentru toţi oamenii (iarăşi subiectivitatea universală). Totul ar fi aşadar rodul unei psihologii intuitive ce doreşte să descrie descoperirea de sine în termenii întâlnirii cu ceilalţi.

*

Nu-mi amintesc să mă fi învăţat cineva în mod expres *să iubesc* şi nici *cum să iubesc*; resimt nevoia unei *educaţii sentimentale*, în sensul ei tare, făcute de un maestru. A trebuit să 'împrumut' comportamente şi manifestări în speranţa unor trăiri corespunzătoare, însă nu totdeauna la modul cel mai potrivit. Constat că, cel puţin în comunităţile cu care am venit în contact, lipseşte o preocupare pentru abordarea sentimentelor, rămânând ca mamele sau diferite aspecte ale mediului social să completeze această carenţă.

*

Am obsesia lui 'a avea ceva de spus'. Cum simţim că *avem ceva de spus*? Când ne dăm seama când în mintea noastră *a luat naştere noul*? Deseori trece drept nou pentru noi ceva despre care nu aveam ştiinţa că există, însă a cărui prezenţă a lăsat deja urme în 'vecinătăţile' sale ce ne-au ajuns la cunoştinţă (i-am 'simţit' urma fără să ne dăm seama de asta, fiind astfel convinşi de noutatea lui). Mecanismul naşterii noului este în bună măsură asemănător celui dezvoltat la *satisfacţia semantică*.

*

Neliniște de duminică: ar trebui să fac ceva! Ce? Care activitate este potrivită cu o zi de sărbătoare? N-am avut până acum nicio problemă în a face aceleași lucruri precum în cursul săptămânii; adică de a lucra. Poate este tot o atitudine de credincios, însă una interpretată din perspectiva lui Șestov: *a fi creator* (opusă lui *a fi recreator*, formulă promovată dintr-o perspectivă atee). Ești mai credincios când îi înalți un imn lui Dumnezeu (ori asiști la unul cântat de preot) sau atunci când încerci să-ți cauți destinul prin intermediul creației? Dacă mă gândesc la riscurile antrenate de critică, îmi pare mai reconfortant a fi supus (smerit, mai exact; dar nu știu dacă îmi este accesibilă această stare, mai ales pentru că nu-i cunosc adevărata semnificație). În același timp, *faptul-de-a-fi-creator* își are sensul lui contemporan provenit dintr-o formă de împotrivire la religie, din gândirea modernității, de la *omul de geniu* al romantismului. Și atunci nu am certitudinea că îl trăiesc într-un orizont creștin

*

Jurnalul inversează ordinea exprimării: referindu-mă la *noi*, prin intermediul jurnalului am ales să vorbesc despre mine avându-i ca subiecți implicit pe ceilalți (universalizarea subiectivității).

*

Ceea ce *ne putem spune*, depășește *ceea ce putem spune semenilor noștri*? Mă gândesc aici la diferența dintre ceea ce putem gândi și ceea ce putem comunica, uitând pentru moment ideea discreției. Trăim cumva un sentiment al posibililor proprii care ne face să înțelegem că suntem mai mult decât ceea ce putem exprima? Să fie acest sentiment unul din ingredientele *iluzionării cotidiene* care ne

reţine de la a face gestul final? Cred că trăim cumva continuu *în aşteptarea noastră*, dorinţa morţii ivindu-se fie atunci când nu mai aşteptăm nimic nou, fie atunci când noul ce se prefigurează are doar faţa răului.

*

Ce păcat că aproapele nostru este ţinta tuturor frustrărilor ce ne bântuie, a nervilor ce iau naştere în zona inadecvării noastre cu lumea! Poate că rostul său cel mai important nu e de a ne ajuta în diversele întreprinderi mundane (exemplul cel mai tare îl constituie copiii), ci de a ne suporta nervozităţile născute odată cu forţarea noastră de a ne reproiecta idealurile. Aproapele este victima inabilităţii noastre de a ţese speranţele în zona posibilului, sau incapacităţii noastre de a ne împlini posibilităţile; în ambele cazuri aproapele nostru este cel ce ne suportă în cea mai mare măsură eşecurile.

*

Iubirea unei persoane are în ea şi bucuria de a ne putea opri la un suflet anume din mulţimea celor întâlnite, plăcerea odihnei în preajma trăsăturilor sale, survenită după oboseala diversităţii.

*

Cultura are şi o regiune periferică faţă de viaţă: este zona *cărţilor scrise din alte cărţi*, a ideilor ce apar doar pentru bucuria de a te vedea având idei, fără nicio legătură cu ceea ce stă la baza naşterii fiecărui gând: existenţa. E o regiune stearpă, ce nu hrăneşte decât orgolii născute în goana după un sens modern al existenţei.

*

De-a lungul existenţei am încercat numeroase ocupaţii ce corespund diferitelor porniri interioare; inclusiv celor mai puţin nobile. Adică nu m-am ales definitiv niciodată, încercând să-mi împlinesc cât mai mulţi din posibili. Cu o singură excepţie majoră (raportat la simţul comun): proprietatea (*ca fapt de a avea*).

*

Poverile cu care încărcăm indivizii atunci când dorim să-i pedepsim, identificându-i ca vinovaţi, dezvăluie teama noastră de a nu lăsa fără chip răul, spaima de un rău impersonal, oroarea faţă de vinile colective în cazul cărora nu ne este accesibil genul de linişte furnizat de aplicarea unei pedepse. Păstrăm ca societate, cu rolul de liniştire a membrilor săi, un gest prin care eram calmaţi atunci când durerea născută din contactul dur cu un obiect ne făcea să urlăm: pedepsirea obiectului. Am adăugat doar obiectivarea în persoane. Diferenţa esenţială este dată de faptul că aceste 'obiecte' suferă, născându-le astfel şi întreţinându-le resentimentele faţă de societate. Suntem tot timpul împărţiţi în *noi* şi *ei*, separaţi de variate repulsii. Din când în când unul dintre *noi* este aruncat de soartă la *ei* (formând un alt *noi*); şi foarte rar câte unul dintre *ei* vine în rândurile *noastre*. Uităm însă că folosind cuvintele *om* şi *umanitate* ne referim de fapt la un *noi* care-i include şi pe ei.

Teama de rău a introdus separaţii, structurând diverse ierarhii ca forme de identitate constituite în opoziţie cu răul. Însă elitele nu sunt scutite de a produce răul, iar când se întâmplă acest lucru, o fac la scară mare.

*

Unele cărţi sunt importante nu atât pentru ceea ce spun, ci pentru întrebările pe care le stârnesc, fiind adevărate 'ghiduri de interviu', ele dezvăluind alte perspective ale *faptului-de-a-fi-întrebător*.

*

Esenţa laică a unui miracol stă în încrederea pe care poate să o aducă cu el, în condiţiile în care sensul lui este pozitiv. E un punct de sprijin pentru conştiinţele ce nu-şi pot secreta, în mod suficient, optimismul necesar continuării drumului.

*

Toată metafizica este constituită în jurul a două verbe: *a fi* şi *a face*, care exprimă substanţa şi acţiunea, *fiinţa* şi *procesul*. Să le luăm aşadar în considerare drept elemente semnificative pentru ceea ce înseamnă gândirea, ele dând seama de moduri esenţiale de abordare a realului.

*

În mod tradiţional, generalizarea este atributul celor în vârstă, capabili, la capătul experienţei pe care o constituie existenţa proprie aflată în vecinătatea finalului, să indice mai tinerilor semeni care sunt lucrurile cu adevărat semnificative, sau care este sensul evoluţiei lucrurilor. Formula *sfatul bătrânilor*, indicând o formă de consacrare a unui mecanism logic la scara unei existenţe, este îndreptăţită. Raportat la Istorie nu este decât un mod de acaparare a puterii prin asumarea capacităţii de a defini binele şi răul.

*

Ca naţie ne caracterizează lipsa apetitului pentru *viitor*, singura formă de raportare la el fiind *peroraţia*. Asta conduce şi la incapacitatea de asumare a sensului modernităţii, şi anume *progresul*. Toate transformările noastre constituie doar evoluţii derivate din mimetismul faţă de popoarele ce cunosc transformări, acestea din urmă fiind situate într-o continuă căutare a *formei* proprii.

*

Adevăratul *limbaj universal* îl constituie *tehnica*; ea a avut succes în toate culturile contemporane, uniformizând moduri de a fi şi de comunicare. Universalitatea sa are la bază funcţia pe care o exercită: *lumirea naturii*. Următorul pas ideologic îl va constitui umanizarea Universului.

*

Când spun *poporul meu* mă refer şi la mine; participip, în mod activ chiar, la toate defectele sale. Reproşurile pe care i le adresez sunt reproşuri pe care mi le aduc. Nu am trăit, asemenea d-lui Liiceanu, şocul întâlnirii cu propriul popor; el este aşa cum îl ştiam. Am trăit şocul întâlnirii cu alte popoare şi de la înălţimea acestor descoperiri încerc să judec.

*

Să gândim comunismul şi din prisma legăturii sale cu modernitatea, aceasta fiind cea care i-a facilitat apariţia. Poate că judecata comunismului trebuie să înceapă cu judecarea modernităţii. Comunismul, ca şi fascismul, este rezultatul încrederii în puterea raţiunii umane, mesianismul preluând tonuri şi accente iluministe.

Ambele totalitarisme sunt doar câteva din exemplele de *bine cu de-a sila* pe care omul iluminat le face semenului.

*

Revendicăm întotdeauna nevoia unei judecăţi drepte uitând să chestionăm îndreptăţirea oricărei judecăţi.

*

Justiţia a căpătat un chip la noi. Amintiţi-vă de Mona Pivniceru! Aspiraţia ei (a justiţiei) este a fi o putere în stat (deci o altă aspirantă la putere) şi nu de a face dreptate. Îmi este de ajuns să-mi amintesc argumente de genul 'substanţa principiului', reluate la infinit, pentru a-mi reînvia teama ţăranului de orice judecată. Şi ea survine pe fondul unei brume de cunoştinţe de drept; sau tocmai de aceea.

*

Orice sistem juridic are la bază disjuncţia: A sau B; o persoană este vinovată *sau* nevinovată. Între aceste limite nu există grade intermediare. Abia în cadrul vinovăţiei s-a reuşit introducerea unor nuanţe; spre exemplu *culpa*. Disjuncţia deschide posibilitatea pedepsei împărţind lumea în alb şi negru, buni şi răi. Avem puterea de a introduce nuanţele necesare raportării la orice existenţă?

Disjuncţia este stabilizantă, ea fixând în mod clar conturile lumii. Deoarece logica este inerentă gândirii, putem considera că ea contribuie la naşterea tuturor sistemelor penitenciare. Orice modalitate a răului survenită prin intermediul acestui chip preexistă în gândirea noastră, fiind una din posibilităţile sale.

*

Învăţăm despre partea de ‘soft’ a minţii noastre (logica) însă ratăm orice explicare a părţii de ‘hard’ (creierul). Semn că suntem încă în zona unei explicaţii (logice) incomplete asupra umanului.

*

Am visat să uimesc lumea şi acum constat că lumea nu încetează să mă uimească. Semn că anumite iluzii mi s-au născut pe un deficit de cunoaştere. Fericiţi cei ce au puţină cunoaştere!

*

Mediul cognitiv familiar este cel al convingerilor noastre; ele nasc ‘supa’ ce ne întreţine iluziile responsabile pentru traiul cotidian. Fiecare dintre noi ne secretăm credinţele care dau naştere la rândul lor dorinţelor ce stau la baza proiectelor proprii. O zonă demnă de a fi explorată: ambianţa mentală personală.

*

Interesul pe care-l stârneşte teoria evoluţionistă este influenţat şi de modul în care abordează istoria, respectiv explicitarea retrospectivă a comportamentelor. Născându-se în atmosfera aceleiaşi epoci, ea lasă să se vadă metode similare gândirii marxiste, în special prin sprijinirea pe trecut. În acelaşi timp, evoluţionismul depăşeşte marxismul în amploarea consecinţelor ştiinţifice (dar nu şi în a celor sociale).

*

Înclinaţia noastră de a persevera funcţionează chiar şi în cazul răului (semn că perseverenţa este o valoare contextuală). Dovada ne-o furnizează crimele secolului XX.

*

În succesul celor din generaţia noastră putem să zărim o măsură a propriei reuşite. Este însă trist când nu reuşim să vedem decât atât.

*

Posibilitatea crimelor comunismului şi ale nazismului a fost deschisă de naşterea sistemului penitenciar în cadrul modernităţii, ele fiind o ducere la extrem a unor mecanisme preexistente. Şi toate sunt rezultate (sau efectele secundare?) ale instituirii raţionalităţii umane ca principiu de conducere a societăţii.

*

Deseori diferenţele radicale dintre noi sunt date de oamenii pe care am avut norocul, sau nenorocul, să-i întâlnim. Resimt lipsa întâlnirii în prima parte a vieţii mele a oamenilor cu personalităţi puternice, la umbra cărora să-mi fi modelat propriul caracter. Inexistenţa *maestrului* la timpul potrivit este una din marile lipsuri care mi-au marcat existenţa; încerc, disperat, să-i recuperez absenţa, însă va rămâne întotdeauna ceva de neînlocuit.

*

O carte scrisă poate constitui o oportunitate de a te exprima în mod complet într-un domeniu, urmând ulterior a efectua doar câteva schimbări discrete, dictate de repozi-

ţionările personale. Prin intermediul ei îţi poţi fixa contururi sau îţi dai limite ce-ţi stabilesc în mod cvasi-definitiv conţinuturi. Există, aşadar, cărţi definitive şi cărţi intermediare, ultimele deschizând către aşteptările viitoare.

*

Marea problemă a teoriei evoluţioniste o constituie efectul dizolvant pe care tinde să-l aibă asupra oricărei morale. Cum mai poţi gândi o normă morală într-un univers dominat de lupta pentru supravieţuire? Renunţarea la toate perspectivele morale ne va conduce la o situare a oricărei *necesităţi funcţionale* într-o zonă a pozitivităţii evolutive.

*

Bârfa dă seama de intuirea rolului informaţiei în orice grup social, colportorii acesteia dorind să-şi semnaleze importanţa prin accentuarea unui rol natural de comunicare. Miza este dată de creşterea adresabilităţii fiind însoţită de importante avantaje, inclusiv economice. Există o înclinaţie naturală de a şti şi de a povesti cât mai multe despre ceilalţi, ivită pe fondul unei concurenţe pentru funcţiile în grup şi al dorinţei de sens al existenţei proprii în contextul comunitar. La limită, putem considera bârfa un rău necesar în asigurarea coeziunii grupului.

*

Este posibil să rămân până la final aruncat între perspectiva religioasă şi cea laică, nehotărârea, ca o continuă pendulare între cele două moduri de-a fi, constituind o caracteristică definitorie a propriei existenţe. Şovăiala îmi poate fi scuzată (şi nu *iertată*) fie de o inadecvare a contactelor cu fiecare fel de-a exista, fie de nevoia unui *tertum*

(caz în care aş putea spera în necesitatea unei noi 'credinţe').

*

Sunt media părerilor proprii; a celor pe care am reuşit să le controlez şi a celor ce au reuşit să mă stăpânească. (În disputa cu propria natură, am pierdut măsura şirului victoriilor şi al înfrângerilor!)

*

Constituirea conştiinţei de sine, în sens tare, presupune luarea unei distanţe faţă de ceea ce ni se întâmplă şi de ceea ce suntem; chiar situarea într-o poziţie autocritică aş spune, dacă acest concept n-ar fi fost tras în zona limbajului de lemn, de către *atmosfera comunistă*. Or, această *distanţă faţă de sine* poate fi instituită doar printr-o mediere culturală, prin accesul la modele de analiză a sinelui; poate şi prin asumarea unor perspective sociale. (Această asumare este cu atât mai dificilă cu cât neîncrederea în corecta funcţionare a societăţii este mai mare. Un rol important îl joacă în acest sens ideea şi sentimentul de justiţie).

*

Zăresc la domul G. Liiceanu un reflex creat de ideologia comunistă (fără a-l acuza nicio clipă de vreun gen de apropiere faţă de această ideologie): vinovatul trebuie să-şi facă autocritica. Este un exemplu de automatism, din miile posibile, pe care zecile de ani de propagandă şi complicitate socială ni l-au creat! El presupune că o conştiinţă, respectiv cea a vinovatului, poate să-şi schimbe în mod radical coordonatele şi să ajungă la punctul de vedere al victimei, căindu-se pentru credinţele (dar mai ales pentru actele)

anterioare. Un ideal social aproape de neatins (excepţiile sunt relativ puţine), transformat de ideologia comunistă în metodă de convingere. În mod ciudat comunismul a avut, cu această metodă de dezincriminare a călăilor, mai mult succes decât va avea vreodată domnul Liiceanu, care încerca s-o folosească drept instrument de curăţare socială. Şi asta deoarece îi lipseşte un element esenţial care i-a asigurat buna funcţionare: teroarea. Doar un om terorizat de un rău mai mare poate ajunge în situaţia de a-şi asuma o vină ce riscă să coincidă cu propria-i existenţă (ceea ce ar însemna o neantizare a propriei existenţe); sau o persoană 'eliberată' de presiunea normelor morale; ori un credincios, în acest caz fiind vorba de o mărturisire ce se face îndeobşte în faţa lui Dumnezeu prin medierea preotului. În concluzie, gestul pe care-l solicită domnul Liiceanu cere atmosfera (poate şi taina) credinţei, el putându-se cu greu desfăşura în spaţiul public (un spațiu prin excelență laic, credința generând un spațiu al comunității).

*

Nu reușim punerea pe acelaşi plan a comunismului şi a nazismului deoarece comunismul s-a desfăşurat foarte aproape de idealurile noastre sociale. 'Meritul' său este că a desfăşurat o ideologie mult prea împănată cu adevăruri şi idealuri sociale pentru a putea lua distanţa cuvenită faţă de el. Trebuie să-l trăieşti (şi să-i fii chiar complice, de nevoie sau din neştiinţă) pentru a avea şansa unei bune judecăţi asupra lui. Şi este necesar, suplimentar, să-ţi vezi semenii regretându-l, asumând o cecitate faţă de suferinţa nevinovaţilor (sau parţial vinovaţilor), pentru a avea curajul de a-l critica; cu atât mai mult cu cât, odată cu el, critici şi ceva din *tine*-le acelor timpuri (ceea ce presupune o discretă depărtare de sine).

*

O dimensiune a vinii asumate: să trăieşti cu teama că *se va afla* înainte de a avea curajul mărturisirii!

*

Proiectele prea ample nu-ţi permit să te bucuri de reuşitele mărunte. Semn că fericirea presupune o combinaţie reuşită dintre limitarea proiectelor proprii şi o mare îngăduinţă în autoevaluare.

*

Rigoarea cu care judeci pe alţii trebuie să aibă drept corolar o severă analiză a propriilor acţiuni. Altminteri desfăşori doar un mecanism de apărare a sine-lui prin împovărarea altora (ce pare să ne caracterizeze ca naţie).

*

Scrisul ca laşitate: prin scris încerc să dau un sens renunţărilor mele; şi nereuşitelor, în acelaşi timp. (Să fie o realizare a sintagmei: 'Cei ce nu pot face ceva dau lecţii despre cum trebuie făcut'?)

*

Orgoliul oricărei suferinţe este de a fi unică şi neînţeleasă, (o adevărată *qualia*, în limbajul filosofiei minţii), ceea ce riscă să potenţeze durerea. Uitaţi-vă, spre exemplu, la patosul discuţiei dintre două persoane care au în comun aceeaşi boală! Semn că există o formă de solidaritate în faţa aceluiaşi gen de suferinţă, dublată de o formă de excludere totodată a altor tipuri de afecţiuni. Până şi în faţa durerii

dezvoltăm mecanismele identitare; sau cu mult mai abitir în prezenţa acesteia. Suferinţa are o mare cantitate de *eu*, în timp ce bucuria este mult mai apropiată de *noi* (bucuria este sporită de prezenţa martorilor).

*

Nu sunt marcat de patima prezentării noului, ci de bucuria aducerii cunoscutului la forme actuale şi în contexte care-i lansează noi sensuri. O analiză a banalului, ce sper să coincidă cu însăşi sensul demersului fenomenologic.

*

Miza umanităţii este de a se dezvolta într-atât de mult cultural încât să fie capabilă de a se înţelege pe sine. *Cunoaşterea de sine*, *ca pers*oană şi *societate* (cele două sunt, în definitiv, inseparabile) este tema perpetuă a oricărei căutări. Chiar şi atunci când pleacă în spaţiu, omul tot pe sine se are în vedere. În această continuă căutare consider esenţiale câteva *instrumente*: *limbajul* [elaborarea unui limbaj adecvat înţelegerii de sine (gândesc limbajul ca fiind posibil doar pe fondul culturii, cultura fiind cumva 'conţinută' în limbaj; las la o parte formele de cultură ce se desfăşoară în afara vorbirii, deci a limbajului)], *ştiinţa* (dezvoltarea unor teorii, a unor instrumente de cercetare etc., toate acestea putând cădea sub semnul culturii) şi tot ceea ce ţine de cultură. În felul acesta ne desfăşurăm în continuarea temei hegeliene a Spiritului ce se admiră pe sine în exteriorizările sale.

*

Esenţial pentru un autor este să se situeze în *mediul său de gândire*, cât mai aproape de contextul ideilor sale.

Abia aşa scade considerabil riscul (care uneori se poate transforma în şansă) de a se înţelege altceva decât a dorit să exprime. Una din căile prin care se poate atinge acest deziderat o constituie *atmosfera* creată în carte, ambianţă ce este o combinaţie dintre stilul gândurilor sale şi cel al scrisului practicat (atunci când poate fi vorba de un stil), modul de abordare a problemelor şi, poate, însuşi tempoul existenţei sale ce străbate printre rânduri. Simţi prezenţa unei cărţi ce are atmosferă atunci când orice ieşire din mediul ei îţi este neplăcută, poate chiar dureroasă. Atmosfera unei cărţi coincide în bună măsură cu atmosfera existenţei autorului ei, ea păstrând astfel o dimensiune a relaţiei maestru-învăţăcel.

*

Un ţel al culturii modernităţii: să creeze oameni cu *instinctul cărţii*. Care este ţelul culturii contemporane?

*

Una din judecăţile filosofiei analitice asupra celei continentale este că aceasta din urmă s-a deplasat spre o zonă abstractă, stearpă, fiind, poate, în situaţia acelor teologi care discutau despre sexul îngerilor. În ce măsură reuşim să contrazicem această idee? Cum ne apărăm de abstracţiunea excesivă? Prin ce? Sau este vorba de două moduri radical diferite de a gândi rostul filosofiei?

*

Ideea *rezistenţei prin cultură* are în ea o zonă de fals, ratând însăşi definiţia tare a culturii. A crede într-o bună dezvoltare a culturii în condiţiile în care societatea, în ansamblul ei, pătimeşte înseamnă a nu vedea legătura organi-

că ce trebuie să se dezvolte între cultură şi civilizaţie. Ideea este salvată întrucâtva prin celălalt sens al ei, acela al sprijinului pe care cultura poate să-l ofere în momente de restrişte. Însă şi aici ruptura între mental şi social introduce o notă falsă.

*

Citesc *Jurnalul de la Păltiniş*! Abia acum, spre ruşinea mea. După primele 50 de pagini am o senzaţie de gol; *ceva* lipseşte. Sper să găsesc justificarea renumelui în restul cărţii. Altfel ar însemna că renumele ei a fost creat context: o carte bună în raport cu ce se putea cumpăra la momentul citirii ei. Totuşi, tăria cărţii pare a sta în tema *Maestrului* (o temă dragă mie de altfel; cu atât mai dragă cu cât sunt încă în căutare).

*

Avem o abilitate înnăscută de a găsi puncte slabe la cei ce ne înconjoară (chiar şi la cei care ar merita admiraţia noastră), derivată din dorinţa scuzării propriilor lipsuri. Am fi mai fericiţi dacă ne-am răsturna această obişnuinţă, reuşind să fim copleşiţi de 'chipul frumos' pe care ni-l oferă unii din cei ce ne stau aproape. Să începem cu a zări binele posibil pe care-l ocolim în mod cotidian.

*

Problema nu este când ne ia moartea, ci mai curând ce am făcut înainte de a ne lua. Putem să murim neîmpăcaţi doar în măsura în care mai avem ceva de făcut, în condiţiile în care am lucrat cu sârg la acel *ceva* şi înainte de acest moment.

*

În anumite circumstanţe *a nu gândi* ţine de o formă de igienă a spiritului. Trebuie să lăsăm gândurilor şi răgazul de a-şi găsi singure locul. Stoarcerea ideilor poate determina o curgere nefirească a lor.

*

Maestrul mediază aflarea de *sine* prin despărţirea de *altul* din noi, de 'animalul' ce riscă să fie luat drept elementar. El mediază curăţirea de neesenţial, de ceea ce doar pare a fi individualul, căzut de fapt sub generalul speciei. Căutarea subiectivităţii (în mod paradoxal pentru gestul ce tocmai individualizează căutarea subiectivităţii universale) este înlesnită de cel ce-ţi descoperă adevăratul sens al lui *noi*.

*

Maestrul meu este mai curând o formă compusă, în el fiind înglobaţi cumva toţi autorii citiţi, care au vădit vocaţie formativă, în consonanţă cu modul meu de a fi (care nu este un dat, ci, mai curând, un *de-venit*) .

*

Reflexivitatea rupe legătura cu cotidianitatea. Este o pierdere în planul trăirii (am în vedere modelul camusian), dar un câştig pe planul gândirii şi al descoperirii de sine. *Pierderea în prezent* aduce risipirea, recuperarea fiind posibilă prin smulgerea către sine adusă tocmai de *distanţarea* de sine. Semn că sinele ascunde în el o dedublare.

*

Care este diferenţa dintre *Celălalt* şi *Altul*? Două chipuri ale *Aceluiaşi*.

*

Mi-au trebuit atâţia ani ca să înţeleg cât de multe trebuie să ştii pentru a pune o întrebare în mod potrivit (ceea ce nu înseamnă că acum ştiu cum să o formulez de fiecare dată.).

*

Cred că problema principală a politicului gravitează în jurul întrebării: cum este posibil socialul? În condiţiile în care nu se poate fără social.

*

Ideal al unei existenţe: a trăi fără rest. Adică a-ţi epuiza posibilii, în efortul de a-ţi da un destin.

*

A te investi în copiii tăi atrage şi o formă de împovărare a lor cu propriile idealuri (sau cu eşecurile tale). Vrând parcă să ne răzbunăm pentru toate renunţările pe care poate le-au determinat (deveniţi deseori doar laitmotivul propriilor nereuşite) proiectăm în copiii noştri o serie de *idealuri de-a fi*, riscând astfel să contribuim din plin şi la ratarea existenţe lor.

*

O prea mare socializare poate să ascundă dorinţa de a găsi sensul propriei existenţe în ochii celorlalţi, încercând

salvarea în şi prin ei. Este o variantă slabă a modului contemporan de a căuta nemurirea, respectiv pe calea memoriei Istoriei.

*

Marea provocare a acestor rânduri: încercarea de *desprindere de sine* ca *descoperire de sine*, izvorâtă din speranţa că abia renunţarea la egoism mă va livra mie însumi întreg (l-aş numi *paradoxul sinelui*).

*

Începând cu modernitatea ordinea superioară omului o constituie umanitatea (ce păcat că trebuie să încadrăm în acest concept şi fapte ce ţin de regiunea in-umanului). Poate că *umanitatea* este echivalenţa laică a divino-umanităţii asigurând vecinătatea nevăzută a Divinităţii.

*

Marea noutate a fenomenologiei derivă din ruptura de ordine pe care vrea s-o producă, din căutarea *extraordinarului* în cotidian. Este o formă laică a panteismului.

*

Miza unui jurnal, bazată pe exemplaritatea pe care şi-o asumă, poate fi gândită în două modalităţi simultane: *a face* şi *a nu face* ceva. Însă în ambele cazuri el se desfăşoară în cadrele umanului.

*

Dorinţa de a fi exemplar, ce caracterizează orice tentare a reuşitei într-un domeniu sau altul, este o voinţă de

a te constitui într-o limită (o limită ce nu limitează, cum spune C. Noica; ori o limită ce *de-limitează*) pentru subiectivitatea universală. Este încercarea de a ieşi din anonimatul spaţiului comun spre zonele unde umanitatea îşi forţează limitele pentru a se găsi drept noul zeu. Orice limită depăşită deschide şi mai mult spaţiul umanului către sine (ceea ce nu suportă întotdeauna o judecată axiologică pozitivă).

*

Care este legătura dintre *actul* de a judeca, ce caracterizează orice gândire, şi *faptul* de a judeca, pe care se întemeiază orice perspectivă morală? În definitiv, orice *act* de a judeca aduce cu sine o poziţionare într-o ordine (cea creată de om, în genere prin actul numirii), deci situează lucrurile într-o ierarhie pornind de la un *axis* (creat între om şi Dumnezeu sau, în varianta contemporană, pornind de la om către om). O axă ce s-a transformat în centru; situaţie ce dă seama de trecerea de la morală la bio-etică.

*

Resimt lipsa scrisului ca risipire de sine. Am sentimentul că scrisul m-ar re-culege din disiparea ce caracterizează existenţa. Este o încercare disperată de *legare* a sinelui între copertele unei cărţi (semn de credinţă, poate inconştientă, în spirit ca esenţă a umanului).

*

Modernitatea face trecerea de la *suflet* la *spirit*. Dacă sufletul poate fi mântuit prin credinţă (şi cu ajutorul Divinităţii), spiritul poate fi salvat prin creaţie (cu sprijinul Istoriei). Semn că renunţarea la credinţă este o fugă a omenirii din nemurire în timp, dar o temporalitate ce frizează

nemurirea prin medierea Istoriei. Atât varianta *credinţei* cât şi cea a ştiinţei ascund o spaimă de curgerea timpului; doar căile pe care apucă fiecare sunt diferite.

*

Dorinţa de sistem dă seama de vecinătatea religiei.

*

Gândirea creează realitate. Să reflectăm, spre exemplu, la realitatea inexistenţei lucrurilor, pe care o trăim ca absenţă.

*

Istorialitatea existenţei cotidiene este marcată de *evenimentele* specifice (absolvire, căsătorie, copii etc.). Temporalitatea desfăşurată sub semnul credinţei constituie o combinare între organizarea evenimenţială specifică modului cotidian şi ciclicitatea specifică religiei. Existenţa în timp a unui autor are ca puncte de reper cărţile scrise (sau nescrise!), ele despărţind perioade diferite ca intensitate şi orientare. Raportul unui scriitor cu timpul este un amestec de discontinuităţi şi puncte de maximă trăire.

*

Care este temporalitatea specifică gândirii? Tind să cred că Jurnalul constituite o cale potrivită de a încerca deslușirea ei.

*

Un risc al scrisului: poate dezvălui impostura în gândire pe care un noian de diplome încearcă s-o acopere.

*

Prin intermediul filmelor, romanelor, divertismentului şi al altor lucruri de genul acesta, societatea se străduieşte să ne injecteze doza de optimism necesară pentru a putea supravieţui. Romantismul transmis pe această cale reuşeşte să creeze o dimensiune paralelă realităţii din care ni se recomandă să inhalăm, cel puţin din când în când, 'drogul' necesar perpetuării iluziei.

*

Gradul de civilizaţie al unei societăţi poate să dea seama şi de măsura în care membrii ei sunt sensibili la anumite idealuri. Partea tristă a poveştii este că acestea pot însemna uneori şi manipulare.

*

Este nevoie de efortul de o viaţă pentru a deveni şi a rămâne *om.* Toate strădaniile marilor personalităţi vizează o continuă resemnificare a umanului în funcţie de contexte, tot timpul altele.

*

Am întâlnit prea multe cărţi în care spiritul moare un pic, prins în rutina unor erudite comparaţii ce cad deseori în subînţelegerea unei minţi obişnuite. Ca şi în cazul oamenilor, toate lucrurile de gen poartă acelaşi nume: carte. Dacă ne-am opri din definirea lor prin genul comun şi le-am descrie numai prin diferinţa specifică am uşura orientarea celor 'ce vin după noi' şi am readuce acest 'instrument' în proximitatea omului, în intimitatea sa intelectuală.

Cum ar suna: X a scris o lucrare ce aspiră la statutul de carte? Cred că la fel cu: Y aspiră la statutul de om; adică s-a străduit toată viaţa să se menţină în zona umanului.

*

O parte din nefericirea acestei lumi vine din prea marele accent pe dat; adică pe sistemul peratologic care ne defineşte ivirea. Marele merit al culturii este că ea promite libertatea: în sfera ei toţi par a fi egali (sau egal limitaţi). Încercaţi să gândiţi o comunitate în care ar lipsi, spre exemplu, două tipuri de valori ce ţin, aproape în mod egal, de ceea ce ne este dat: frumuseţea şi proprietatea! Odată cu ele ar dispărea un ocean de pizmă şi amărăciune. Partea proastă este că s-ar mistui totodată şi o mare parte a motivelor pentru care ne ambiţionăm să trăim.

*

Unul din riscurile ce pândeşte pe orice scriitor: lipsa contactului cu oamenii concreți. De aceea scrisul conduce la apariţia a numeroase realităţi paralele chiar în momentul în care are pretenţia de a reda adevăratul conţinut al realului.

*

Apreciez o carte după măsura în care îmi aduce în atenţie principiul sincroniei prin rezonanţele stârnite în mine de ideile autorului. Cele citite fie îmi confirmă, completează sau modifică unele din idei (uneori chiar credinţe), fie vin în întâmpinarea unor aşteptări cognitive ori afective. Dovadă că sunt închis în cadrul propriei 'lumi', a traseelor mentale prestabilite sau doar posibile. Într-un fel nu este cu putinţă nimic nou în ceea ce mă priveşte: se iveşte doar

ceea ce îşi aştepta venirea. (Gândesc aici sensul tare al *noului*, ca smulgere din destin.)

*

Omul tranziţiei este omul în care se luptă fantomele trecutului cu iluziile viitorului. Disputa este tranșată uneori de vârstă, prin intermediul nostalgiilor faţă de trecut, acestea căpătându-şi de fapt chipul în contextul dorului după propria tinereţe. În această situaţie, nu *ceea ce a fost* este regretat, ci mai curând *eul* acelor timpuri. Experienţa acelei lumi a fost inevitabil filtrată de plăcutele umori ale unui organism tânăr, de senzaţia de libertate pe care o dă aparenta distanţă infinită faţă de propria moarte.

*

Moartea îşi anunţă venirea prin intermediul organismului, al bolilor ce încep să ne reorienteze atenţia de la ceea ce se întâmplă în jurul nostru spre ceea ce se întâmplă în noi. În momentul în care începi să-ţi resimţi existenţa organică, naivul sentiment de libertate specific tinereţii începe să fie împuţinat de presimţirea apropierii limitei de netrecut.

*

Când mă întreb cine va plânge după mine simt că ar trebui să devin mai bun cu ceilalţi. Însă teama mea de necunoscutul morţii îmi va putea fi anulată de povara a cât mai mulţi apropiaţi? Bocetul celor de care aş putea fi legat afectiv în mod profund sau lacrima celor pe care i-aş putea ajuta vor risipi neantul ce-mi pândeşte existenţa, convins că într-o zi mă va absorbi? Ce ar mai putea aduna laolaltă risipirea căreia îi voi cădea pradă? Ca să nu mori precum un

câine, uitat pe marginea şanţului, merită să trăieşti ca un câine, adică având stăpân?

*

Dreptul la rostirea publică incumbă două responsabilităţi: a avea ceva de spus şi a avea un bun raport cu limba în care încerci să te exprimi. Ratarea oricăreia din cele două condamnă fie la monolog, fie la a-ţi găsi *tovarăşi.*

*

Naturalul din noi (în măsura în care el există) este ocultat de modelele culturale. Asta dacă nu vorbim de cultură ca despre un *natural* al omului.

*

Ne rostim cu bucurie gândurile de care suntem mândri, într-o firească afirmare de sine, uitând că ceilalţi ne urmăresc expunerile cu atenţia orientată spre identificarea unor fisuri care să le justifice lor stima de sine. În felul acesta ceea ce este mai personal în noi riscă oricând să cadă pradă exerciţiilor critice născute pe fondul justificării unui statut.

*

În motivele ce mă determină să scriu pot fi amestecate şi obişnuinţe livreşti care au născut aşteptări de sine ce tind să pară fireşti în orice orizont cultural. Dacă aş fi trăit într-un mediu de aspiraţii militare, spre exemplu, aş fi fost bântuit de idealurile vitejiei şi al eroismului. Nu cred că aş fi scris în orice condiţii, chiar şi cu mitraliera. Încerc să-mi dezvălui aici teama de a nu mă ascunde în spatele lui 'simt

că am ceva de spus' (sub semnul căruia aşez aceste rânduri), atunci ar putea fi vorba doar de o firească înclinaţie (care nu este dublată de talent) secretată în umbra diverselor idealuri culturale.

*

Trebuie să-mi recunosc lipsa de talent pedagogic. Iniţial am crezut că nu am timp de dulcegării. Accept însă că nu am răbdarea de a mă apleca asupra fiecărui mod de a fi pe care-l întâlnesc pentru a-i arăta, într-un mod elegant, perspectivele cu care nu sunt de acord. Este şi o rigiditate ce izvorăşte din neîncrederea în sine.

*

A-ţi trăi viaţa sub semnul urgenţei poate să arate atât o teamă de moarte, înţeleasă drept capăt al tuturor proiectelor tale (este şi o rigiditate aici, născută din urgenţa împlinirii idealurilor), cât şi o inadecvată înţelegere a temporalităţii proprii, ratând răgazul contemplării existenţei tale şi a celor din preajmă, eşuând astfel în faţa oricărei apropieri.

*

Este posibil ca sensul lui *a fi român* să ne parvină doar după o viaţă de 'românitate'. Şi atunci poate fi prea târziu.

*

O emoţie pe care reuşeşti să o defineşti în registrul umanului este o *emoţie trăită*; restul sunt emoţii care *te trăiesc*.

*

Să ne cinstim strămoşii care au ştiut să se aşeze într-o credinţă, făcând astfel posibile forme ale binelui.

*

Unul din semnele înţelepciunii îl constituie curajul de a spune *nu ştiu*. Adică refuzul opiniei, din dragoste faţă de *a şti*.

*

Dacă faţă de cărţile 'de specialitate' pe care le-am scris am un grad de nemulţumire, ce derivă din faptul că nu am citit toate lucrările relevante pentru tema abordată, raportat la aceste rânduri mă simt liniştit: prin ele epuizez zilnic subiectul propus, şi anume sensul existenţei proprii. Ele îmi asigură posibilitatea unei continue adecvări la sine, spărgând distanţa oricărei presimţiri.

*

Sufletul este simbolul *căutării*, al dorinţei noastre de sens. E unul din semnificanţii majori pe care l-am conturat la capătul acestor căutări.

*

Faptul că peste unele idei s-a aşternut uitarea nu demonstrează inadecvarea acestora, ci mai curând nerăbdarea pe care curgerea timpului o poartă cu sine. Nu este vorba în mod obligatoriu de căderea în desuetudine, ci intervine şi plictisul de care dăm dovadă în faţa *acelei* do-

rinţe de nou ce ne mână către altceva. Stau mărturie chipurile pe care Divinitatea le capătă în timp.

*

O insignă instituie legături dorite, lipind pe cel care-o poartă la o clasă de apartenenţă. Ea stă mai curând sub semnul dorinţei decât al realităţii consacrate. Zăresc la purtătorul ei nostalgia unor însemne militare care să indice arma şi gradul.

*

Sfârşitul oricărei răni este garantat de finitudinea 'proprietarului'.

*

Necazul oricărui discurs despre moralitate este că cere de la rostitor un comportament pe măsură. Pentru a te institui ca judecător este nevoie de o (auto)confirmare realizabilă prin exemplul personal.

*

Orice discurs etic presupune existenţa unui sistem axiologic care-l justifică. Răspunsul la întrebarea: '*Cine* şi *cum* instituie un sistem axiologic?' poate da seama de justeţea sau injusteţea oricărei pedepse.

*

Căutarea unor vinovaţi constituie o orientare majoră a societăţii contemporane. La polul opus se situează învinovăţirea sistemelor.

*

Marele discurs asupra vinii şi pedepsei îşi aşteaptă încă venirea.

*

Pretenţia istoricilor de obiectivitate este contrazisă de varietatea modurilor de a scrie istorii. Să ne gândim spre exemplu la istoriografia marxistă.

*

Bucuria oricărei primăveri mă vindecă de regretul de a nu mă fi născut într-o ţară caldă, de nostalgia ce mă bântuie în iernile fără de sfârşit.

*

Sentimentul dramei sau al tragicului unei situaţii este dat în bună măsură de idealurile noastre: ele creează etalonul în funcţie de care percepem situaţiile drept zguduitoare. S-ar părea că principala noastră problemă derivă dintr-o prea mare depărtare de realitate sau, mai bine spus, din faptul că nu am reuşit să ducem realitatea îndeajuns de aproape de idealurile noastre, *realizându-le* în acest fel. Cum distanţa dintre idealitate şi realitate este un dat al umanului, fiind condamnaţi la a ne împinge continuu limitele mai departe (acesta ar fi sensul tare al transcendenţei – continua depăşire de sine înspre proiectele proprii), tragicul va fi întotdeauna o trăire ce ţine de registrul afectiv uman. La limită, cred că putem vorbi de o foame a noastră de idealuri, fiind întotdeauna orientaţi către aşteptarea proiectelor ce ni se potrivesc. Rămâne de analizat modul în care

accedem la diverse idealuri. Ce anume în noi declanşează această căutare a proiectelor? Suntem o *tabula rasa* în materie, aşteptând să fim formataţi de contextele în care cădem ori putem vorbi de o potrivire a fiecărui ideal îmbrăţişat la ceva din noi (motiv pentru care am putea vorbi de transcendentalitatea idealurilor)?

*

Trăsătura definitorie a Iadului pentru orice raţionalist o constituie imposibilitatea oricărei predicţii, adică absenţa cauzalităţii. Semn că lipsa răspunsurilor la întrebarea '*de ce*?' ne situează în vecinătatea Infernului.

*

De unde luăm norma în materie de bine de ne simţim îndreptăţiţi să criticăm drept rele atâtea aspecte ale societăţii? Ce amintire a Binelui ne bântuie sufletele încât avem curajul de a judeca semenii şi de a le pune etichete negative, într-o continuă încercare de ierarhizare (de regulă prin situarea noastră în vârful ierarhiei)?

*

Trecerea la logica de tip contractualist a determinat naşterea politicului în sens tare. Oare nu cumva contractualismul constituie doar una din formele de discurs (una de succes, după cum ne arată Istoria) menite să mascheze dorinţa de putere a unui nou grup social, legitimându-i accesul la conducere?

*

Gândind din perspectiva conceptului de *memă* (exemplu: melodii, idei, poveşti) lansat de Richard Dawkins putem considera că orice cuantă culturală, poate orice operă de artă, vrea să ajungă la statutul de *memă*, devenind un bun cultural comun ce beneficiază de o mare difuzibilitate.

Interesant este şi modul de apariţie a *memelor* pe care le-am putea considera ca fiind în domeniul Răului. De văzut în acest sens, spre exemplu, gradul mare de penetrabilitate al ideii de Diavol. Alte exemple pot fi descoperite analizând diferitele şabloane vehiculate de filmele de groază şi examinând succesul acestora.

*

Deoarece *memele* se răspândesc precum bolile contagioase (Steven Pinker), cum arată un vaccin împotriva uneia sau alteia din ideologii? Cred că omologul spălatului pe mâini sau al măştii îl constituie dispunerea critică în faţa oricărei propuneri. La fel ca în cazul oricărei maladii contagioase, izolarea poate avea bune rezultate. Societatea o practică sub forma izolării în închisori a celor ce se fac purtătorii acestor *structuri mematice*. Recomand însă izolarea reflexivă (meditaţia în singurătate) pentru cei ce riscă să fie contaminaţi. Analizând spre exemplu marxismul, putem găsi în apetitul pentru proprietate o altă formă de protecţie împotriva unei boli mortale a secolului XX.

*

Insuccesul ideologiei comuniste în România l-am văzut după 1989: oamenii s-au grăbit să fure, adică *să ia în proprietate* toate bunurile despre care, timp de 40 de ani, ideologia epocii a încercat să-i convingă că sunt *ale tuturor*. Că acest gest a fost de fapt unul de distrugere, făcând vizibilă lipsa apetitului nostru pentru un nivel ridicat de agrega-

re socială, ţine de o altă poveste (sper că de o meta-povestire).

*

Orice horoscop dă seama de tendinţa de ordonare a diversităţii oamenilor pe baza unui criteriu extrinsec. Succesul lui (dacă există unul) este datorat modificărilor pe care le induc în cei ce cred într-o asemenea ordine; un horoscop nu dezvăluie moduri de a fi, ci le creează.

*

Modernitatea a înlocuit credinţa cu ideologia. Poate că singura diferenţă o constituie 'locul' unde iau naştere acum valorile (deşi mă tem că despre om este vorba în ambele cazuri).

*

Esenţiale pentru orice gândire sunt capacitatea de a 'digera' cele citite şi priceperea de a sintetiza propria existenţă. Sunt patologice atât superficialitatea cât şi 'intoxicarea' cu una sau alta din variatele posibilităţi oferite de cultură.

*

Definirea umanităţii constituie o problemă de accent, putându-se face fie printr-o potenţare a culturii, fie printr-o privilegiere a biologicului. Între aceste limite există mai multe forme de echilibru ce dau seama de varietatea culturilor. Şi tot între aceste extreme este situat fragilul echilibru numit *societate,* cel responsabil de preamărita *evoluţie*. Forma cea mai frecventă în care *societatea* a reuşit

să împace, cel puţin pentru perioade scurte, cele două tendinţe în principiu contrare, o constituie constituirea ei pe două straturi ce permit, fiecare, satisfacerea uneia din orientări: un strat oficial, rezervat *culturalului* (să-i spunem *raţional*) şi celălalt de *underground*, desemnat îndeobşte prin viaţa privată, intimitate ori alte formule, ce vin să aşeze o mască oficială peste biologicul ce îşi cere continuu drepturile (acestui strat i-am putea spune *inconştient* sau, mai adecvat, *biologic*).

*

Dacă avem în vedere modurile diferite de a fi la care ne determină sexualitatea putem crede că societatea este constituită în mare parte la presiunea femeilor. Cred însă că ea este mai curând rezultatul coexistenţei celor două feluri diferite de a fi: masculin şi feminin. Din această perspectivă existenţa a două sexe diferite, ce are drept corelativ două moduri diferite de a fi, constituie un transcendental al societăţii.

*

Feminismul constituie o variantă a egalitarismului comunist: el încearcă să forţeze asemănări în loc de a armoniza diferenţele.

*

Comunismul este o consecinţă, aproape firească, a modernităţii, născându-se în urma unei extensii forţate (dar de înţeles) a principiului egalităţii tuturor în faţa legii; semn că acest principiu esenţial al statului de drept încă nu şi-a găsit aşezarea socială, constituţia sa rămânând în bună măsură în zona idealului.

*

Speranţa de viaţă a bărbaţilor, mai mică decât cea a femeilor, ar putea fi datorată şi faptului că traiul în societate este mai stresant pentru bărbaţi, presupunând mai multe constrângeri, forţând la mai mult autocontrol, solicitând o continuă competitivitate; într-un cuvânt, fiind mai nenatural, cu un grad de opoziţie mai mare faţă de biologicul propriu.

*

Valorile oricărui tip de societate evidenţiază unul din multele aranjamente axiologice posibile. Nivelul credinţei noastre în ele dă seama de gradul de aderenţă la acea societate. Eventuala opoziţie la una sau mai multe valori ale societăţii în care trăim, ori la sistemul axiologic în ansamblul său, are gradul ei de îndreptăţire, putând indica problemele existente în acea societate şi anticipa direcţii de schimbare posibile. În aceste condiţii, sacrificiul unei persoane (voit sau nevoit) pentru menţinerea sau impunerea unuia sau altuia din sistemele sociale are în el, raportat la absolut, ceva efemer.

*

Dacă putem explica apariţia culturii din perspectiva evoluţionistă atunci suntem în vecinătatea *explicaţiei complete*. Dar chiar şi în acest caz ne rămâne să descoperim sensul oricărei înţelegeri şi semnificaţia *explicaţiei ultime*. Vom fi continuu bântuiţi de bănuiala că nevoia noastră de sens nu este decât un produs derivat al evoluţiei, născut în umbra intenţionalităţii ce vizează perpetuarea speciei, care în mod ciudat a trecut drept elementul principal. Altfel

spus, ne vom întreba continuu dacă nevoia noastră de sens al existenţei nu constituie cumva o mutaţie accidentală, fiind de fapt un epifenomen. Problema teoriei evoluţioniste este că riscă să îngroape cultura în explicaţii ce nu sunt pe placul unor fiinţe ce mizează pe raţiunea absolută.

*

Psihologia pare să confirme tot mai mult aprioris-mul kantian, arătând că existenţa oricărei percepţii depinde atât de o componentă înnăscută cât şi de fenomene. Iată cum filosofia a reuşit să deschidă teren de cercetare ştiinţei!

*

Reţin două mari modele de formare a unei societăţi: prin *uniformizare*, membrii ei fiind animaţi în pondere egală de aceleaşi credinţe şi idealuri, şi prin *armonizare*, societatea încercând să găsească regulile adecvate care împacă diferenţele. Această definire dă seama de o deosebire esenţială între totalitarism şi democraţie.

*

Avem nevoie de întregul efort depus de umanitate prin intermediul ştiinţelor pentru a înţelege *cum suntem*. În felul acesta, o bună parte a ştiinţei constituie o nouă formă a *reflexivităţii colective*.

*

Imaginea complexă şi armonizată a lumii trimite, în mod invariabil, la posibilitatea (poate chiar necesitatea) unui Creator. În funcţie de cultura căreia îi aparţinem şi de capacitatea noastră de abstractizare putem să-L gândim cu

caracteristici antropomorfe sau în mod abstract; la limită, chiar sub forma unui sistem de legi. Feţele Divinităţii derivă în bună măsură din posibilitatea noastră de a imagina chipuri ale cauzelor ultime.

*

Existenţa bioritmului personal arată cât de brutală este înţelegerea la care ne forţează tendinţa către totalizare (intenţionalitatea metafizică), orientarea spre subsumarea realităţii complexe care ne defineşte unui concept. Chiar şi perspectivele asupra sine-lui ne sunt alterate, descoperind, surprinşi, câte variaţii se ascund în spatele identitarului *eu*.

*

Suntem caracterizaţi de o foame de forme, dorind să încadrăm orice element perceptibil în unul din tiparele cunoscute. În funcţie de posibilitatea noastră de a imagina apartenenţe, structuri obiect, lumea îşi capătă contururile.

*

Iubirea acţionează în mod insidios: ne modificăm moduri de a fi sau de a face în funcţie de dorinţele persoanei iubite, fără a sesiza alunecarea de identitate pe care o suferim. Din fericire poate, iubirea constituie cel mai adesea doar o scurtă punere în paranteză a ego-ului propriu, într-un elan ce izvorăşte chiar din modul lui de a fi.

*

Boala aduce cu sine un element important: o mai acută conştiinţă de sine (chiar dacă una predominant nega-

tivă). Trebuie să zărim o bună parte din 'conţinutul' sine-lui profilat pe fondul durerii.

*

Conturarea imaginii de sine în domeniul lui *a avea* (cu sensul lui contemporan de *a consuma*) oferă doar frânturi din ceea ce este sinele (ori ar trebui să fie). Faptul de a simţi lipsurile, în raport cu obiceiurile cotidiene de consum, drept absenţe ale propriei persoane, ca neîmpliniri profunde, arată cât de mult ne percepem esenţa în sfera lui *a consuma*, semnalând că accentul omului contemporan cade pe mijloace şi nu pe scopuri (adică a făcut din mijloace scopuri în sine, intrând astfel într-o spirală a continuei definiri de sine din perspectiva noutăţii consumului).

*

Omul contemporan este *atelic* (lipsit de scopuri proprii şi prins în cele ale consumului).

*

Este oare *tehnologia* înlocuitoarea (şi continuatoarea) ideologiei? Tind să cred că puterea şi-a însuşit de ceva timp tehnologia ca mecanism de control social, camuflând acest mijloc de dominare printr-o ademenitoare prezentare a unei bunăstări promise.

*

A realiza ceva presupune a crea realitate; a reţine atenţia altora (maximul idealului: a tuturor celorlalţi) asupra sistemului de obiecte sau de semne pe care l-ai constituit.

*

Lupta dintre valorile materiale şi cele spirituale poate fi înţeleasă prin prisma rivalităţii dintre sistemele de obiecte şi cele de semne. Cum accederea la sensurile obiectelor se face tot pe baza sistemelor de semne, am putea considera că bătălia se dă în fond doar pe marginea sensurilor propuse de fiecare sistem.

*

Aceste rânduri stau şi sub semnul lui *metron,* fiind bântuite de grija pentru o anumită formă a măsurii, vizibilă în cuvinte precum: *întrucâtva*, *oarecum* etc.

*

Cine stabileşte cuprinderea domeniilor binelui şi răului, acela are puterea. Riscul oricărei doctrine morale este să fie aservită puterii sau să o întroneze. Orice axiologie instaurează ierarhii, ceea ce înseamnă raporturi de subordonare, adică de putere. Îmi va reţine atenţia orice sistem axiologic care începe prin a recunoaşte că înscăunarea lui înseamnă şi instituirea unor raporturi ce dau seama de o anumită aşezare a puterii.

*

Atenţia exagerată faţă de gramatică, atunci când este desfăşurată în dauna sensului, constituie o formă de privilegiere a formei faţă de fond. Uneori criticile acerbe ale formei expresiei izvorăsc doar din interesul profesioniştilor limbii pentru apărarea domeniului lor de activitate, justificându-şi astfel opţiunile de carieră. Merită recunoaşterea noastră eforturile de a construi şi păstra limba română, dar

aşez înaintea acestora reuşitele de gândire în interiorul acestei limbi.

*

Bogăţia contactului cu o altă cultură este dată în special de posibilitatea diferenţei pe care o lansează, de fisura pe care o provoacă în pretenţiile absolutiste ale sistemului de valori ce caracterizează cultura în care ne-am născut. Este o deschidere către alte sisteme-obiect şi sisteme-semn, către altă formă de a lumi şi de a constitui realul.

*

Perspectiva istorică asupra propriei existenţe ne orientează către surprinderea evenimentelor (deseori şi acestea raportate la un sistem axiologic), aruncând în umbră faptul cotidian de a fi, banalul existenţei. Se iveşte astfel goana după evenimente, ce constituie una din faţetele morţii; adică aruncăm în neant cea mai mare parte a existenţei noastre odată cu dezvoltarea apetitului pentru 'istoriile personale'.

*

Plăcerea cu care aşteptăm sărbătorile face vizibil modul în care ne raportăm la muncă. Poate că permanentizarea sărbătorilor ar reuşi să ne facă munca mai dragă.

*

Orice ideologie are succes acolo unde există indivizi ce aşteaptă ca sensul propriei existenţe să le fie livrat din exterior. Ei sunt situaţi într-o formă proastă de deschidere, una ce aşteaptă să se închidă în primul sens ce conţine o

aparentă coerenţă şi este însoţit de evidenţa adeziunii altora. Marea miză a educaţiei o constituie facilitarea unui sens propriu al existenţei, împreună cu deschiderea către alte posibilităţi de semnificare; un fundamentalism al refuzului oricărei închideri definitive. Din păcate acesta cere un efort continuu de recompunere a identităţii pe fondul unei permanente tentaţii a odihnirii în impersonal.

*

Lupta, la scară mondială, împotriva terorismului are ca efect naşterea altor tipuri de identităţi de grup. Odată cu ea războiul împotriva altor state este înlocuit de atacul împotriva unei culturi.

*

După succesul pe care globalizarea l-a înregistrat împotriva statelor, atenţia se îndreaptă acum spre comunităţi. Asistăm tot la o *viziune politică* de tip metafizic.

*

Ar trebui să fim mai rezervaţi în spargerea iluziilor existenţei; filosofii comit mult prea uşor acest păcat în goana după o altă fantasmă: sensul existenţei personale. La rândul ei psihologia face şi ea ţăndări iluziile noastre, fără însă a avea curajul de a ne propune altceva în loc. Salvarea ne vine de fiecare dată din cotidian, obişnuinţele noastre perceptive conservându-şi cu succes domeniul de existenţă.

*

Sunt uimit de eforturile noastre continue de a ne situa în timp, de a ne preciza locul şi începutul, chiar şi prin

modificarea perspectivei asupra temporalităţii. Să remarcăm imposibilitatea de a ne mai concepe, ca umanitate, sfârşitul, datorită captivităţii noastre în viziunea progresistă. Cum teama de sfârşitul lumii a dispărut, pe fondul atenuării pericolului atomic, (fiind înlocuită doar de coşmarul unei anomii sociale ce ar putea fi adusă de terorism) suntem acum proiectaţi în perspectiva unui viitor perpetuu.

*

Uniformizarea pe care o aduce tehnica vine să estompeze diferenţele culturale. Nu suntem în epoca unei culturi de masă, ci a *tehnicii de masă* (am în vedere atât răspândirea în masă a tehnicii, cât şi masificarea pe care tehnica o aduce cu sine) ce aruncă în plan secundar problema culturii. De la om se aşteaptă să fie un individ *producător* şi *consumator* (adică prins în logica producţiei şi a consumului, care este de fapt o formă de ordine ce tinde către totalitate; de aceea putem vorbi de ivirea unei noi forme de totalitarism în chiar sânul societăţii democratice şi al economiei de piaţă) şi nu o *persoană* ce-şi caută liberă sensul existenţei. Şi mai trist este că diversitatea tehnicii acaparează într-atât omul, încât acesta uită să-şi mai pună problema sensului existenţei, prins fiind într-o mare de sensuri (de altfel, putem vorbi chiar de apariţia unei tehnologii a sensurilor existente, ce livrează sensuri de-a gata, anulând astfel orice întrebare). Ceea ce nu reuşeşte să acopere tehnica împlineşte divertismentul, menit *să distreze* şi *să distragă* atenţia de la orice interogaţie privind sensul existenţei.

*

Jean Baudrillard (*Cuvinte de acces*, p. 61): înstăpânirea tehnologiei conduce la control şi, astfel, la eli-

minarea destinului. În felul acesta moartea este anulată, în calitatea ei de eveniment necontrolabil, fiind supusă controlului. Astfel, ea este înlocuită de exterminare (un sfârşit calculat). Se pierde pe această cale până şi bruma de sens pe care ne-o dădea propria moarte.

*

Mă bântuie tentaţia unei altfel de întemeieri a limbajului, în care fiecare concept se întemeiază pe sine şi nu prin trimitere la alte concepte. Este o renunţare la trimiteri ce ar sparge universalitatea circuitului, lăsând un propriu al conceptului. Singura formă de întemeiere ar fi pe idealul unei smulgeri din metafizică. Este tentaţia imposibilului?!

*

Lumea este constituită din mai multe *straturi ale realului*. Chiar şi *virtualul* a început să intre în compoziţia sa.

*

Absenţa *spiritului de prevedere* dă seama de o anumită formă de primitivism. Problematic este însă şi excesul. Trăim însă sub dominaţia *spiritului de prevedere*. Să ne gândim, spre exemplu, la tot mai complicatele sisteme de asigurări, unele din ele devenite obligatorii. *Spiritul de prevedere* se dezvoltă la umbra pretenţiilor raţiunii de a controla toate evenimentele, chiar şi pe cele aleatorii (în cazul cărora operează statistic). Astfel, pe baza probabilităţii de a suferi un eveniment nefericit suntem forţaţi să sacrificăm o parte din timpul existenţei noastre, muncind pentru a plăti asigurări. În felul acesta, *spiritul de prevedere* ne este impus şi, odată cu el, cele două mari caracteristici ale sale: capitalismul, asigurările îmbogăţind unele persoane, şi

socialismul, principiul solidarităţii fiind foarte aproape de visul comunist.

*

A te sacrifica pentru copii ascunde o formă de laşitate, transformând responsabilitatea nereuşitelor proprii către ei, împovărându-i cu acest sacrificiu care este de fapt o renunţare. Investiţiile făcute în proprii copii au în bună măsură la baza lor interese egoiste, mare parte moştenite din vremurile (pentru noi nu foarte îndepărtate) lipsite de sisteme de asigurări.

*

Occidentul nu are curajul (economic) să recunoască responsabilitatea asigurărilor sociale în existenţa declinului demografic. Deoarece părinţii au bătrâneţea şi boala protejate de asigurări, copiii îşi pierd funcţia socială, păstrând doar izul de nemurire personală pe care-l degajă faptul de a-i avea. Legătura dintre supravieţuirea sistemelor de asigurări sociale şi demografie este prea generală pentru a fi asumată la nivel individual, mai ales în condiţiile în care se poate miza pe continuul aport de contribuitori, făcut posibil prin migraţie.

*

Avem nevoie de cărţi care să ne facă mai curând un *up date* la problemele contemporane, decât la soluţiile acestor probleme, acestea din urmă riscând să ne închidă posibilitatea întrebărilor potrivite, anulând astfel spiritul critic. Existenţa spiritului critic dă seama, într-o măsură considerabilă, de autenticitatea unei existenţe. (Semn că existenţa îşi găseşte pentru mine sensul tare în gândire.)

*

A fi la modă în gândire are ceva dintr-un ideal de femeie frumoasă, ce vrea să placă *acum* (investindu-şi toate eforturile în asta), fiind aflată într-o luptă continuă şi inegală cu semnele timpului. Această atitudine ascunde o raportare nepotrivită a gândirii la de viitor.

*

În intervalul dintre omul de rând şi experţii diferitelor ştiinţe este loc pentru o mulţime de şnapani; inclusiv pentru majoritatea oamenilor politici.

*

Specialiştii sunt preoţii zeităţii numită *Ştiinţă*. Putem oricând să consultăm unul pentru a afla informaţii până şi despre cele mai obscure lucruri sau fapte. *Lumea specialiştilor* constituie postulatul necesar pe care se întemeiază credinţa în ştiinţă.

*

Nu *binele* şi *răul* constituie subiectul acestor rânduri, ci modulaţiile fiinţei pe diferite intervale.

*

Descoperirile ştiinţei aruncă în aer categorii tradiţionale. Spre exemplu, termenul de mamă încetează să mai aibă o definiţie precisă odată cu apariţia mamelor surogat, donatoarelor de ovule etc., semn că ştiinţa îşi înghite treptat fundamentele metafizice, deschizând către alt tip de întemeiere.

*

Perspectiva ustensilică pe care o avem continuu asupra lucrurilor, lansată ca interpretare a cunoaşterii omeneşti de M. Heidegger, pare să fie limitată, ştiinţa fiind una din excepţii. Mă gândesc, spre exemplu, la numeroasele taxonomii existente în lumea biologicului. Numai că şi în acest caz este vorba de o dorinţă de ordine şi unitate născută în orizontul voinţei noastre de înstăpânire asupra a tot ceea ce întâlnim. Locul pe care-l ocupă fiecare organism în clasificările pe care le aplicăm asupra viului dă seama fie de raportarea lui la dorinţele noastre alimentare, fie de etichetarea din perspectiva unui posibil pericol. Chiar şi analiza viului din perspectiva disputei evoluţionism versus creaţionism stă tot în orizontul utilităţii, deoarece în funcţie de interpretarea la care aderăm va fi orientată intenţionalitatea noastră, urmărind a acţiona fie pentru îndestularea în această lume, fie pentru salvarea sufletului prin pregătirea lui pentru lumea cealaltă. Altfel spus, raportarea *ustensilică* trebuie gândită atât la nivel individual, cât şi la scara umanităţii: legătura oamenilor între ei, care dă naştere conceptului de *umanitate*, are drept principal liant o mai eficientă utilizare a tot ceea ce există în interesul omului; este deci una modelată predominant *ustensilic*.

*

Ne naştem predispuşi la anumite interpretări ale fiinţei; cel puţin spectrul posibilului pare a fi unul limitat. Se adaugă ulterior îngustarea variantelor de interpretare adusă cu sine de cultura în care ne ivim. Iată două zone de limitare a înţelesurilor pe care le putem avea asupra lumii! Ce rămâne de făcut la nivel individual? Doar o modalitate personală de combinare a posibilităţilor date.

*

Lipsiţi oamenii de scopurile lor, marea majoritate fiind conturate în zona consumului, şi veţi vedea apărând anarhia (sau mai firesc ar fi să spun 'dispărând ordinea')! Asta nu au înţeles cei care conduc *noile democraţii*.

*

Realitatea a conţinut în ea, în orice perioadă istorică, o doză de virtual; să ne amintim legendele şi poveştile. Doar două variabile au făcut diferenţa: cantitatea şi accentul. Să judecăm prezentul din perspectiva acestor coordonate!

*

Posibilitatea oamenilor de a se înţelege între ei este inserată pe faptul că se nasc cu o modalitate comună de descifrare a lumii. Generalul este fundamentat în transcendental (într-un înţeles extins al corporeităţii, ce include şi modalităţile acesteia de inserţie în mediu).

*

Purtăm cu noi un bagaj de mentalităţi de care muncim să ne dezbărăm pentru a deveni ştiinţifici. Ele îşi au originea în limbaj, în cultură sau în modul în care ne-am inserat în lume. Probabil că succesul ştiinţei va fi deplin în momentul în care vom avea numai mentalităţi ştiinţifice. Dar asta ar însemna ca lumea să fie populată numai de *ingineri*. De la idealul traiului într-o lume a îngerilor am trecut la aşteptarea unei lumi a inginerilor.

*

Mintea noastră fragmentează lumea în obiecte, pentru a putea opera cu ele, iar simţul metafizic încearcă să le închege într-un tot, speriat de această secvenţializare.

*

Unul din deliciile socialului îl constituie posibilitatea contemplării altor minţi. Cred că de aici începe sensul tare al comuniunii. Dacă n-am avea posibilitatea înţelegerii celorlalţi ca minţi, ei fiindu-ne accesibili doar ca obiecte, am trăi sentimentul singurătăţii absolute. Faptul de a te simţi neînţeles constituie o mică fisură în cadrul acestei comuniuni, fiind însoţit de un sentiment de izolare. Poate că gândurile ne sunt făcute posibile de conştiinţa existenţei unei 'lumi de gânduri'.

*

A avea o teorie despre modul în care funcţionează ceva (*a avea o teorie* despre ceva este în parte cunoaştere şi în parte sentiment) nu înseamnă neapărat şi a şti să repari acel ceva în cazul în care nu mai funcţionează. Semn că teoriile noastre sunt determinate şi de dorinţa (sau nevoia) de a avea o teorie.

*

O terapie necesară pentru orice minte: *logica*. Utilitatea ei este legată în special de posibilitatea implementării unor mecanisme inconştiente şi de dezvoltarea unui 'simţ logic autocritic'. Rămâne deschisă problema metodelor potrivite pentru a o face dezirabilă.

*

Faptul că frecventăm mai curând stomatologul decât cursurile de logică demonstrează că suntem mai preocupaţi de instrumentele cu care mâncăm decât de cele cu care gândim.

*

Dacă vrem să avem o bună imagine a valorilor contemporane trebuie să punem în balanţă resursele pe care le alocăm în mod individual pentru îngrijirea corpului cu cele folosite pentru grija faţă de propria minte.

*

Vulnerabilitatea noastră în faţa trişorilor constituie o consecinţă nefastă a încrederii în ceilalţi de care este nevoie pentru ca societatea să funcţioneze. Cei care reuşesc să identifice aceste resorturi sociale devin paraziţi eficienţi şi factori de erodare socială; cu atât mai periculoase sunt unirea sau apartenenţa lor la o comunitate. Mă întreb, în acest caz, argumentele de genul *drepturile omului* împotriva cui ar trebui să se îndrepte?

*

În aceste rânduri pot fi zărite şi nervozităţile la care ţin Semn că identitatea se constituie şi pe trăsături considerate îndeobşte negative.

*

Dezavantajul oricărei închideri într-o teorie este dat de ceea ce nu-ţi permite să vezi.

*

În societate legile au un caracter discret paradoxal: oamenii le creează din dorinţa de ordine, le acceptă formal, dar se şi tem de suveranitatea lor, acţionând pentru a le diminua efectele. În felul acesta orice societate se constituie în două spaţii simultane: unul în care legea domneşte pe deplin, făcându-şi simţite efectele la modul absolut, şi celălalt care scapă legii (alcătuit din oamenii şi situaţiile ce se sustrag aplicării ei). Ambele spaţii sunt necesare pentru bunul mers al societăţii, membrii ei raportându-se în mod ideal la justiţie atunci când aceasta îi sancţionează pe alţii şi părându-li-se fireşte excepţiile atunci când cad în mod individual în raza de acţiune a braţului legii.

*

Modul în care înfierăm, ca societate, *colaboratorii* vechiului regim, conturând răul suprem în această zonă, face ca zeci de ani de acum înainte să existe o separaţie puternică între Poliţie şi cetăţeni, inhibând orice urmă de civism. Abia după ce se vor vindeca rănile războinării vom putea vedea cetăţeni care se implică în mod voluntar în respectarea şi aplicarea legii, părându-li-se firesc să sune la Poliţie atunci când cineva se comportă neregulamentar pe autostradă, spre exemplu. Va fi atunci vorba de o naţiune de delatori? Dacă răspunsul este 'Da!', atunci Occidentul a ajuns deja la această 'cădere'.

*

Într-un anume sens, a face ştiinţă reprezintă o forţare a naturii personale într-o direcţie pentru care nu a fost pregătită, instituind astfel cel puţin pretenţia unei a doua naturi (cultura). Această constrângere aduce cu sine şi un preţ ce trebuie plătit, de justa evaluare a efectelor secundare depinzând gândirea mecanismelor sociale adecvate.

*

Una din întrebările grele ce atârnă asupra societăţii contemporane este dacă mecanismul similar roţii hamsterului creat de societatea de consum generează suficientă motivaţie şi îndeajuns de puţină angoasă.

*

Cred că pentru a putea fi considerat *bun*, un curs de epistemologie sau logică trebuie să înceapă cu o prezentare a tendinţelor înnăscute (sau dobândite în diferite contexte sociale) ale minţii de a efectua anumite raţionamente. Abia conştientizarea limitelor noastre cotidiene poate atrage atenţia asupra lipsurilor ce trebuie împlinite.

*

Logica şi epistemologia dau conţinutul a ceea ce am putea numi *terapii cognitive*. Rămâne deschisă problema celor care le-ar putea prescrie. Nu cred că pot fi aplicate în spitalele de psihiatrie.

*

Una din părţile proaste ale statisticii o constituie anumite implicaţii penale. Mă gândesc la situaţiile în care oamenii sunt condamnaţi deoarece judecătorii şi-au însuşit tipare mentale constituite în orizontul statisticii, condamnând oamenii pe baza probabilităţii ridicate ca ei să fi comis un anumit gest; deci fără să aibă certitudinea vinovăţiei celui condamnat (evident, după cum ştim, decizia odată luată va fi îmbrăcată cu o aură de certitudine, mecanism esenţial de apărare al conştiinţei judecătorului).

*

La idei putem avea şi raportări digestive; stau dovadă numeroasele expresii alimentare folosite ca metafore în descrierea procesului ideatic: *a rumega* o idee, *a nu înghiţi* opiniile altuia, *a fi expirată* o teorie etc..

*

Într-o logică a variaţiei sensibilităţii în funcţie de gen ar trebui ca posibilităţile exprimării afective să fie legate de mulţimea scriitorilor dintr-o cultură aparţinând fiecărui sex. Ideea nu cred că se susţine, în special datorită faptului că femeile constituie principalul mediu în care o limbă îşi află actualizarea.

*

Deoarece sentimentele pot aduce cu ele diverse pericole pentru viaţa socială, le găsim limitată libertatea de exprimare în mai toate culturile. *Cenzura afectivă* exercitată de către social merge mână în mână cu potenţarea acelor sentimente utile instituţional: dragostea de patrie, corectitudinea etc., ce se dovedesc, mai toate, creaţii artificiale altoite pe diferite tensiuni afective. Într-un fel sau altul emoţiile noastre sunt o afacere de stat, cel puţin în ceea ce priveşte exprimarea lor. Lipsa *emoţiilor oficiale*, a acelor sentimente prescrise în mod imperios de societate, poate conduce la aplicarea unor pedepse, constituite în corecţii ce vizează o reeducare afectivă. Altfel spus, obiectul de activitate al închisorilor îl constituie *reeducarea sentimentală*.

*

Cum consumul reprezintă principalul motor al mecanismului democratic contemporan, a nu-ţi contura o întreagă gamă de emoţii în jurul consumului, altfel spus *a nu fi emoţionat de consum*, poate să te conducă la postura de persoană indezirabilă social. Lipsa apetitului pentru a împinge căruciorul de cumpărături constituie aproape o atitudine monahică, aruncându-te în rândurile unui 'cler' ce nu respectă 'noul zeu'.

Ştiinţa şi *Consumul* constituie perechea arhetipală a timpurilor contemporane. Rămân de identificat ceilalţi membri ai noului Pantheon!

*

Emoţiile reuşesc să ne ghideze către crearea unor ierarhii valorice ce ne orientează acţiunile. În lipsa lor am fi absorbiţi de fiecare dată de una sau alta din direcţiile de acţiune ce ni se ivesc în cale. Omul 'rece' afectiv este omul unei singure idei (*a face bani* dă seama de căderea sub dominaţia acestei idei).

*

Căsătoria înseamnă totodată şi angajare la pânda reciprocă.

*

Unele din obiectivele sub semnul cărora ne aşezăm viaţa sunt de fapt aparenţe care ascund (şi ne ascund) orientări ce vin de dincolo de noi; haine cu care îmbrăcăm presiuni ce ne macină pe nevăzute încercând să-şi găsească împlinirea.

*

Ar trebui scrisă o 'Metafizică a *shopping*-ului', care să aibă drept scop o hermeneutică a lui *homo consumatoris*.

*

Într-un elan evoluţionist toate ţelurile umane pot fi înţelese din perspectiva reproducerii speciei; chiar şi obiectivele ce ne par mai îndepărtate de un asemenea scop resimţit ca vulgar vizează acelaşi lucru, doar că pe căi mai complicate.

*

Ustensilitatea lui Heidegger este coerentă cu obiectivul reproducerii speciei postulat de Darwin: a vedea totul din perspectiva lui *la ce ne foloseşte* (perspectiva *ustensilică*) dă seama de o orientare spre identificarea celor mai bune condiţii posibile pentru bunul trai şi supravieţuirea speciei umane. Ca să-şi asigure perpetuarea omul face din natură un mediu de ustensile; idealul ar fi în acest caz ca *totul* să-i folosească (ce constituie o aspiraţie la puterea absolută, dând seama de dorinţa omului de dominaţie totală). De aceea putem vorbi de tendinţa imperialistă a industrializării şi informatizării, primul pas al acestui proces constituindu-l globalizarea. Dacă adăugăm rolul capitalului putem zări în viitor o umanitate care va stăpâni în mod absolutist Natura, fiind la rândul ei controlată de Consum; în această ecuaţie cine deţine capitalul pare a avea controlul. Numai că în cazul capitalului este vorba tot de bani (de fapt de Putere), iar banii (şi Puterea) cer întotdeauna *un mai mult*. Rezultatul va fi apariţia unor *stăpâni stăpâniţi*…, într-o alunecare circulară de roluri (simbolul putând fi al şarpelui care-şi mişcă coada, atât de drag lui Nietzsche).

*

Plăcerea pe care ne-o pot produce păsările ce cântă vesele într-un copac ar putea fi generată de liniştea pe care prezenţa lor ne-o produce inconştient prin ceea ce simbolizează: faptul că nu suntem în apropierea vreunui pericol, nici un animal, mai mare ca noi, nu pândeşte să ne mănânce, pe noi şi pe ele. Altfel spus, în frumuseţea naturii citim semnele favorabile perpetuării noastre.

*

Bucuria de a zări verdeaţa în jurul nostru ţine de efectul liniştitor pe care prezenţa vegetaţiei îl avea asupra strămoşilor noştri, sugerând bogăţia unei recolte posibile şi prezenţa vânatului şi animalelor domestice. Frumuseţea naturii trece, în mod inconştient, prin stomac. Absenţa acestor peisaje acţionează în mod negativ asupra întregii persoane. Spre exemplu, cenuşiul clădirilor şi al salopetelor impus de comunişti, ca simbol al industrializării, al opoziţiei cu natura, a determinat apariţia unor generaţii cu valori profund afectate, greu de recuperat pentru o logică a mediului curat.

*

Raportarea la alimente (obişnuinţele alimentare) constituie un puternic indicator etnic; pentru mulţi, singurul ce poate sta alături de limbă.

*

Societatea contemporană ne poate afecta cu atât mai mult cu cât nu am reuşit să dezvoltăm spaimele necesare pentru a ne proteja de pericolele ei. Schimbările sunt atât de

rapide încât nu izbutim să constituim mecanisme de apărare ce ar putea fi activate de teamă.

*

Pentru sensul vieţii proprii aşteptăm întotdeauna confirmarea celorlalţi, ori cel puţin a altora, deoarece niciun sens nu poate fi trăit fără martori. Acesta este adevăratul înţeles al comuniunii, din care ia naştere şi posibilitatea comunităţii.

*

Reprezentarea politică are şi un efect invers: cetăţenii se pot regăsi în liderul carismatic însă, în acelaşi timp, vor prelua din trăsăturile personalităţile sale, aflaţi fiind într-o continuă nevoie de sens în umbra căruia să-şi aşeze diversele porniri. Să ne întrebăm aşadar şi care sunt schimbările pe care poate să le inducă un lider popular în rândul aderenţilor săi.

*

Orice critică asumă, cel puţin implicit, o propunere vizibilă prin intermediul perspectivei din care este făcută. Faptul că ideatica (poate chiar ideologia) propusă prin intermediul criticii ar putea să nu fie evidentă pentru cel care o promovează ar trebui să slăbească aderenţa etichetei pe care ne grăbim să i-o lipim.

*

În intertextul actualelor critici pot fi regăsite fundamentele unor viitoare aşezări sociale.

*

Costumul este simbolul caracterului: odată îmbrăcat ar trebui să reamintească respectarea tuturor regulilor. El constituie 'uniforma' civilizaţiei.

*

Forţa, consensul şi manipularea sunt trei dintre ingredientele necesare oricărei puteri politice. De modul dozării fiecăreia dintre ele ţine natura tuturor regimurilor.

*

Medicina dă naştere unei realităţi căreia îi suntem obligaţi să ne supunem. Limbajul medical şi modul de organizare al umanului care-i sunt specifice constituie, în fond, o cale de intruziune în libertatea umană, prescriindune sensuri ale propriei existenţe. O realitate precum cancerul reprezintă o smulgere a noastră din universul unei bătălii cu Diavolul, purtată cu speranţa ajungerii în Rai, dublată de aruncarea în banalitatea răului biologic. Miile de ani în care ne-am străduit, generaţie după generaţie, să ne încadrăm existenţa pe un fundal universal, să ne găsim un loc privilegiat faţă de toate creaturile, sunt acum desfiinţate de perspectiva unor relaţii specifice dintre diverse părţi de materie, sau, mai derutant, dintre diferite tipuri de energie. Ştiinţa conturează o realitate în care cu greu ne mai aflăm locul în calitatea pe care ne-o conferă: accidente ale evoluţiei. O reconstrucţie semantică a existenţei pornind de la această realitate încă îşi aşteaptă împlinirea. Coabitarea Ştiinţei cu Religia arată că prima nu a reuşit întru totul să-şi impună propria realitate, la a cărei *real-izare* încă mai lucrează.

*

Va veni momentul în care scrisul se va pierde în negura vremurilor, înlocuit fiind de alte forme de simbolizare a gândirii. Ce tip de om se va ivi în noul spaţiu cultural ce urmează galaxiei Gutenberg?

*

Dacă acceptăm coexistenţa democraţiei cu capitalismul putem considera că respingerea totalitarismelor are în vedere mai curând costurile economice prea mari cu întreţinerea forţei de care este nevoie pentru menţinerea unui astfel de regim, decât dorinţa unei pieţe libere.

*

Posibil ideal: 'lateralizarea vederii'; abia aşa începe posibilitatea contemplaţiei. Să nu mai investim întreaga existenţă în proiecte, păstrând tot timpul un ochi orientat spre ceea ce este.

*

Prin intermediul tehnicii (şi al tehnicilor) capitalul are prea multe mijloace de control pentru a-şi mai dori recurgerea la forţă nudă. Tehnica a intrat deja profund în sistemul puterii, devenind pârghia cea mai eficientă a acesteia.

*

Investim prea mult din existenţa noastră în mitologiile politice, acaparaţi fiind de dorinţa aflării rostului într-un context istoric. Să gândim o nouă formă de raportare la timp, diferită de cea istorică! Un model posibil (luat, iarăşi, din istorie): un prezent continuu în care ne simţim

strămoşii alături de noi, în fiecare din activităţi. Este o perspectivă coerentă cu teoria evoluţiei. În felul acesta n-am mai fi într-o continuă fugă, aşteptând ca sensul existenţei proprii să 'ne vină' de undeva din viitor, orientaţi fiind de diferite proiecte existenţiale. Perspectiva progresistă, care ne ghidează profund existenţa, are o viziune injustă. Să găsim acea formă de existenţă ce permite vederea la 360º! Să ne plasăm ochii minţii de o parte şi de alta a capului, renunţând la 'vederea frontală' (o vedere orientată, ațintită către proiectele proprii, în funcție de care tot ceea ce există își capătă chipul pentru noi)!

*

Poate că fără orgoliul de a avea un statut aparte printre creaturi, omul nu s-ar mai fi orientat către ştiinţă. În fond, în spatele oricărui demers ştiinţific stă ascunsă credinţa în puterile omului, inserată la rândul ei pe o altă credinţă.

*

Dar dacă *evoluţia* nu este decât un răspuns plauzibil dat setei noastre de explicaţii?

*

Genetica pune la baza sentimentelor ce însoțesc relaţiile de rudenie faptul că în rudele noastre avem copii ale propriilor gene. În felul acesta altruismul de care dăm dovadă faţă de neamurile noastre poate fi redus la un egoism genetic.

*

Din perspectiva evoluţionismului nu putem vorbi niciodată de o morală dezinteresată, toate principiile etice căpătându-şi conturul în umbra dorinţei de supravieţuire şi perpetuare prin intermediul unei forme sociale, precum şi a altruismului reciproc, care face posibilă o societate.

*

Poate că obiceiul de a duce flori la un mort are la baza mai curând motive pragmatice decât spirituale, respectiv dorinţa de a anula mirosul de putrefacţie. Ne putem gândi chiar la ideea dorinţei de asociere a morţii cu mirosul frumos.

*

Există şi moduri de constituire a *eu*lui pe baza unui *noi*. Să ne uităm la haloul afectiv ce însoţeşte apartenenţa unui individ la o gaşcă, ce se constituie, în cea mai mare măsură, în opoziţie cu societatea în care au căpătat fiinţă membrii ei. Este una din formele excesive în care *noi* ia locul lui *eu*, eliberând *persoana* de povara libertăţii, de efortul căutării de sine, prin transformarea ei în *individ*.

*

Visez să scriu *o carte* adaptată la modul de a fi al conştiinţei noastre, renunţând la rândurile ce siluiesc gândirea către modul livresc de a fi. Deocamdată fragmentul îmi pare cel mai apropiat de acest ideal.

*

Să ne imaginăm câtor idei potenţiale le este refuzat, în fiecare moment, statutul de gânduri de către atenţia noas-

tră. Esenţa noastră ideatică îşi capătă clipă după clipă conturul pe seama alegerii şi în contextul anulării continue a unora din posibilităţile noastre de gândire. În felul acesta suntem şi toate gândurile pe care ni le-am refuzat în vârtejul continuei alegeri de sine. Aflarea instanţei de decizie în domeniul competiţiei pe care ideile o desfăşoară în mintea noastră ne-ar conduce mai aproape de înţelegerea de sine. Până atunci suntem nevoiţi să rămânem în stratul libertăţii şi responsabilităţii hotărât de societate.

*

Societatea ne prescrie reţete de constituire a eului. Din păcate multe din ele sunt obligatorii. Două instituţii veghează ameninţătoare la respectarea medicaţiei sociale: închisoarea şi spitalul de nebuni.

*

Poate că o societate ce permite existenţa *homeless*-ilor pune în joc un grad mai mare de libertate: îţi rămâne posibilitatea de a cădea până la limita de jos a civilizaţiei fără ca aspiraţiile totalitariste ale socialului să-ţi anuleze această dimensiune a posibilului propriu. Să gândim repulsia pe care ne-o provoacă vederea şi mirosul celor fără de căpătâi în sens invers, zărind noianul de condiţionări sociale din perspectiva căruia judecăm. Poate că nu aparenţele olfactive şi vizuale ne deranjează în cea mai mare măsură, ci asumarea unui anume sens al libertăţii spre care nu vom avea niciodată curajul să ne îndreptăm, fiind captivi în mod definitiv în angrenajul social. S-ar putea ca pentru o fracţiune de secundă să fim bântuiţi în prezenţa lor de ideea preţului pe care-l plătim pentru parfumul şi curăţenia noastră, efortul refuzului acestei tentaţii ideatice accentuându-ne repulsia. Să nu uităm că prin ei respingem o anumită posibi-

litate a libertăţii noastre, judecata la care-i supunem dând contururile închisorii noastre.

*

Orice judecată constituie o adeziune reînnoită la *a judeca*, argumentând posibilitatea pedepsei şi spectrul închisorii.

*

Când ne gândim, lăcrimând, la dragostea pe care suntem convinşi că o avem pentru semenii noştri să ne amintim ameninţarea pe care o constituie pentru ei pedeapsa şi închisoarea, la existenţa cărora contribuim prin fiecare gest de adeziune socială. Le-am fi mai apropiaţi dacă nu am diminua astfel dovezile dragostei noastre.

*

Osatura oricărei societăţi este dată de idealurile pe care şi le asumă, ele numindu-se şi *valori*. Naşterea idealurilor sociale dă seama de limitele ce vor fi trasate diverselor libertăţi. Paradoxul oricărei societăţi este că în numele libertăţii şi al dreptăţii aduce cu sine şi suferinţa. Să pornim aşadar de la asumarea suferinţei pe care dorinţa noastră de bunăstare o aduce cu sine!

*

Cum durerea ne indică de fiecare dată că nu este ceva în regulă cu organismul nostru, într-o societate care pune atâta preţ pe existenţa corporală avem nevoie de o revalorizare pozitivă a durerii. Dragostea faţă de propriul corp şi refuzul durerii (prin terapie) nu pot face parte din acelaşi tablou.

*

Deoarece ştim că ceilalţi simt când minţim, nu ne rămâne decât să credem în propriile minciuni. Păcatul fundamental nu-l constituie *a minţi*, ci *a te minţi*. În această zonă vom găsi sursa multora din neînţelegerile noastre.

*

Pentru un prost multe lucruri sună interesant. Mă tem să nu scriu rândurile de faţă sub acest semn!

*

Sinceritatea faţă de sine trebuie să înceapă prin identificarea lucrurilor pe care nu ştim să le facem sau la care nu suntem buni (să reflectăm inclusiv asupra priceperii noastre la fotbal şi politică). Adică prin identificarea domeniilor la care suntem mediocri. Abia după aceea putem tenta evaluarea altora.

*

Bunătatea constituie una din posibilităţile noastre genetice; la fel însă şi răutatea, derivată din competiţie. Putem spera că alegerea ne aparţine, însă preferinţele noastre vor depinde întotdeauna de mediu. Libertatea noastră este profund dependentă de contextul în care ne situăm.

*

Competența politică a cetățeanului este o prezumţie obligatorie pentru ca întreg edificiul democratic să poată rezista. Altfel ar intra în disoluţie toată legitimitatea construită pe alegeri.

*

Fundamentarea societăţii şi a persoanei pe raţionalitatea umană, întreprinsă de modernitate, a condus în mod inevitabil la preocuparea de a cerceta ultimul bastion: creierul. Astfel că filosofia conştiinţei împreună cu toate ştiinţele preocupate de analiza minţii şi a creierului vin să împlinească o orientare a gândirii, dată în urmă cu câteva secole. 'Ce vom găsi dincolo de mintea umană?' constituie întrebarea sub care cade sensul viitorului.

*

Trăim într-un spaţiu al concurenţei dintre Stat şi familie (în sens genetic, al relaţiilor de rudenie); ambele încearcă să ne cucerească şi să ne păstreze fidelitatea.

*

Dacă ştiinţa nu-i va găsi 'locul şi substanţa', *sufletul* va rămâne, alături de Dumnezeu, unul din cei mai puternici semnificanţi ai omenirii, cel care dă însuşi sensul umanităţii.

*

Raţiunea – acest copil al sufletului ce vrea să-şi ucidă tatăl.

*

Se pare că setea noastră de mituri cheamă noile mitologii; aceste structuri simbolice sunt constitutive conştiinţei noastre.

*

Unul din gesturile care dezvăluie tendinţa către totalitate a puterii politice, aşa cum a fost lansată ea de modernitate: monopolul asupra utilizării legitime a forţei. Altfel spus, este caracteristică modernităţii dorinţa de stăpânire a tuturor forţelor, de utilizarea acestora în interesul idealurilor pe care le promovează. Rămâne să vedem cui servesc aceste idealuri pentru a înţelege cine stăpâneşte forţa (sau forţele). (Că modernitatea este marcată de lupta pentru stăpânirea forţelor este vizibil şi în descrierea pe care Marx o dă celor pe care i-ar dori ajunşi la putere: *forţa de producţie*). Altfel spus, *cine se ascunde în spatele acestei dimensiuni a impersonalului 'se'*.

*

Problema puterii nu este centrată pe cine stabileşte dacă o putere este legitimă sau nu (răspunsul modern: poporul), ci pe întrebarea: cine stabileşte ce este legitimitatea? Legitimitatea este legitimată în cadrul unui discurs; astfel că trebuie să aflăm cine conduce (sau controlează) discursul pentru a descoperi cine deţine puterea dincolo de orice discuţie asupra legitimităţii puterii. În prima instanţă aş tinde să merg pe intuiţia lui Marx: capitalul. Însă şi el depinde de jocul convenţiilor sociale (pe care, e drept, acţionează să le permanentizeze în sensul dorit). Cred însă că puterea este dependentă de *dorinţa de putere* (Nietzsche). Deslușirea structurilor acestui impersonal poate să ne ducă mai aproape de anatomia puterii.

*

Camuflarea în impersonal ca strategie de manipulare.

*

Discursul oficial este unul de mijloc: el nu ajunge la cei situaţi 'mai jos' într-o ierarhie socială oficioasă şi îi scapă vârfurile, ce sunt tentate a imagina noi forme de legitimitate, dorind să 'se pună' astfel la începuturile puterii.

*

O mamă tinde să deformeze realitatea astfel încât aceasta să se potrivească pe modul de a fi al copilului ei. Dacă nu aş presimţi doza de instinct existentă în această dragoste aş considera-o cea mai puternică imagine a iubirii necondiţionate. Indiferent de sursele sale rămâne arhetipul ce ne bântuie toate formele de iubire.

*

Din perspectivă evoluţionistă lumea viului se dezvoltă în funcţie de un anumit spectru al posibilului valabil pentru fiecare tip, numit în genere *nişă*. Despre om, spre exemplu, se spune că ocupă *nişa cognitivă*. Cum putem gândi modul de a fi al acestui spectru? Cine-i defineşte posibilităţile, ori cum iau acestea 'naştere'? *Nişa cognitivă* pare a fi locul pe care şi-l atribuie omul contemporan într-o ierarhie ce-l are, iarăşi, pe el în vârf.

*

Boala poate să aducă cu sine ceva benefic: o mai mare atenţie faţă de timpul propriu. Este şansa de a renunţa la risipirea existenţei. Însă de prea multe ori ratăm acest

accent, cantonându-ne într-o lamentaţie în faţa suferinţei şi încercând o salvare de sine în zona compătimirii în faţa nedreptăţii ce ne-a fost făcută (De ce eu Doamne?!).

*

Cum arată oare o morală rescrisă din perspectiva evoluţionismului? (Este postmodernitatea o încercare în acest sens?)

*

Din perspectiva interesului social valoarea gestului nostru faţă de un semen este dată de rolul pe care acea persoană îl are în societate. De aici şi condescendenţa cu care tindem să ne tratăm reprezentanţii.

*

O idee a teoriei evoluţioniste bogată în consecinţe: în noi sunt 'depozitate' modurile de a fi şi de a simţi ale strămoşilor noştri. Importanţa ei nu rezultă atât din perspectiva pe care o deschide adepţilor progresului, cât din solidaritatea pe care o instituie cu cei ce au fost, întemeind sensul tare al *umanităţii* într-o regiune 'genetico-culturală'.

*

În orizontul de sens al evoluţionismului solidaritatea constituie modul inteligent de a fi al egoismului: ceea ce ne interesează este salvarea noastră şi a urmaşilor prin întoarcerea favorurilor acordate celor pe care-i ajutăm, societatea fiind un mediu de depunere a hatârurilor de care ne permitem acum să ne dispensăm pentru a beneficia de ele în viitor. Gesturile de nobleţe fac din noi creditori sociali, urâţi

câteodată tocmai datorită sentimentelor de recunoştinţă pe care le forţăm în ceilalţi.

*

Un continuu debitor social îşi are imaginea de putere, de care este nevoie pentru a-şi găsi o parteneră, surpată de această îndatorire. În felul acesta ajungem să-i urâm pe cei care ne ajută *prea mult*.

*

Un sens posibil pentru sentinţa 'Mai binele e duşmanul binelui': o societate extrem de bine organizată conduce la însingurarea membrilor ei deoarece anulează şansa prieteniilor cristalizate tocmai pe seama înfruntării eficiente a factorilor aleatori. Prietenia solicită o formă de privilegiere a unui semen în detrimentul socialului.

*

Schimbarea pe care o produce teoria evoluţionistă este una a orizontului de sens: omul trebuie să se compare cu toată lumea viului; privirea pe care o arunca până atunci *în jos* se transformă dintr-o dată în privirea către trecut.

*

Cred că în teoria evoluţionistă este înrădăcinat şi un sens prost al industrializării: am preluat ideea de competiţie în lumea viului, transformându-ne în războinici ce-şi înlătură cu violenţă concurenţa. Biruinţa omului împotriva Naturii dă seama de un asemenea mod de a fi.

*

Succesul unei demonstraţii este dat de imaginea de coeziune socială în jurul unor idei sau dorinţe pe care ea o creează în faţa celor împotriva cărora se îndreaptă.

*

Intuiţia lui Nietzsche este confirmată de psihologia socială: regulile societăţii actuale sunt făcute de *cei slabi* pentru a-şi maximiza posibilităţile de perpetuare. Numai că ideea este valabilă în planul axiologic al evoluţiei, nu şi în ce al umanităţii. Rămâne doar să ne lămurim faţă de noi înşine la ce tip de valori aderăm.

*

Aparatul psihic îşi datorează existenţa într-o măsură semnificativă şi constrângerilor sociale. Fără liota de interdicţii ce vin să ne frâneze pornirile nu am fi instituit acest *spaţiu*, bazat pe reculul în faţa opreliştilor. În substanţa intimităţii intră sentimentele de repulsie faţă de prohibiţiile sociale, deseori camuflate pentru a salva o imagine de sine acceptabilă social, şi gânduri privind posibile ocoliri ale acestor obstacole; o regiune ce conţine şi veninul pe care-l secretăm la impactul cu normele sociale.

*

Orice gând pe care-l avem îşi are justificarea în modul de a fi al minţii noastre. Obligaţia de a ne controla conţinuturile mentale este acceptabilă doar în contextul unei bune cunoaşteri a ‘mediului’ lor; or, până acum acest lucru rămâne doar un deziderat. Deseori avem doar teorii despre om axate pe dorinţa de a justifica diferite sisteme morale ce încearcă să ne convingă asupra responsabilităţii pe care o

avem faţă de ceva ce scapă propriului control: mintea noastră, care este de fapt la originea oricărei vreri. Astfel, orice deziderat moral este un *a vrea să vrei altceva* în condiţiile în care *nu-ţi poţi fi propria vrere*.

*

De gândit o estetică în coordonatele teoriei evoluţioniste!

*

Efortul majorităţii religiilor s-a concentrat pe inhibarea multora din instinctele umane pentru *posibilizarea* vieţii sociale şi potenţarea (poate chiar prin intermediul socialului) credinţei; o continuă trudă de a salva pe om de sine însuşi pentru orientarea lui întru umanitate.

*

Muzica are ca miză crearea unei 'realităţi' sonore la un nivel ideal, vizând armonizarea sunetelor unei lumi. Plăcerea pe care o simţim prin intermediul ei este bucuria minţii noastre de a nu mai fi nevoită să identifice corespondenţi reali ai formelor sonore în diferite contexte de zgomot, luând de-a gata armonii şi tipare repetitive. Liniştea (pentru acele genuri muzicale ce reuşesc s-o producă) este dată de atmosfera de familiar, de cunoscut, pe care ne-o procură o ordonare sonoră într-o lume plină de zgomote ameninţătoare.

*

Din perspectiva unei estetici fundamentată evoluţionist, arta şi-ar găsi domeniul propriu de existenţă prin

exploatarea stimulilor ce coincid cu plăcerile provocate de un răspuns corespunzător la mediu, reflex favorabil supravieţuirii personale şi a speciei. Astfel, toate creaţiile artistice vin să exploateze fie armonii perceptive, ce dau seama de uşurinţa de a accede la anumite sensuri în contexte aglomerate cu semnale haotice (de exemplu anumite tipare geometrice pentru văz, unele armonii pentru auz etc.), fie stimularea unor plăceri ce-şi au geneza în 'comportamentul corect evolutiv'. Dintr-o perspectivă metafizică putem observa că Frumosul îşi are geneza în zona Binelui.

*

Mă simt mai apropiat de teoria *inteligent design-ului* decât de cea creaţionistă, în special pentru fundamentele explicative pe care le găsesc în teoria evoluţionistă. Teoria inteligent design-ului reuşeşte să împace (deocamdată) abordarea predominant emoţională (de unde-mi vine orientarea către credinţă) cu cea pretins raţională, aflată în căutare de teorii explicative. (Cu menţiunea că mă atrage la această teorie sensul ei de împăcare a 'două fundamentalisme': cel teologic şi cel ştiinţific).

*

Dansul stă mărturie a faptului că putem vorbi despre o rezonanţă corporală a muzicii pe care o ascultăm; semn al unei armonii create între două genuri de tipare: unul auditiv şi celălalt motric.

*

În artă omul regăseşte forme ideale ale propriei existenţe. Arta este astfel o oglindă selectivă ce bântuie realitatea, evidenţiindu-i contururile ideale.

*

De la *corectitudinea politică* se va trece la *corectitudinea evolutivă*; pentru a face acest pas teoria evoluţiei mai are nevoie de o metateorie, de unul sau mai mulţi semnificanţi majori, ce îşi aşteaptă venirea.

*

Mentalitatea metafizică îmi dă ghes să forţez aşteptarea unei metanaraţiuni cheie, care să centralizeze toată împrăştierea în diferite tipuri de fundamentări adusă de postmodernitate. Faptul că simt nevoia unei metapovestiri s-ar putea să fie mai curând un semn patognomonic decât o presimţire a viitorului.

*

Terorismul, prin faptul că dă un chip Răului, justificând pretenţiile unora de a fi de partea Binelui, sprijină continuarea mentalităţii metafizice axată pe o viziune maniheistă specifică secolului XX. Cărăm după noi din secolul trecut această dorinţă de a forţa încadrarea în una din cele două categorii, născută pe fondul unei insensibilităţi faţă de nuanţe.

*

Îi este caracteristică omului postmodern o continuă teamă de inadecvare la o realitate a cărei principale ingrediente sunt cele informaţionale, vizibilă în spaima faţă de formele de *a fi* implementate prin intermediul instituţiilor (o fobie faţă de instituţii).

*

În lipsa exerciţiilor corespunzătoare mintea îţi poate deveni propria închisoare.

*

Un jurnal poate fi o istorisire a disputei mute pe care o desfăşurăm cu propria corporalitate.

*

Când propriul corp ajunge tot mai des temă de meditaţie este semn că îţi stă cumva împotrivă. După câţiva ani de luptă cu el vei ajunge să-l părăseşti cu o undă de mulţumire.

*

Cultura produce forme mentale (*meme*) necesare pentru supravieţuire. Spre exemplu, ea resemnifică situaţiile dificile în zona trăirilor limită, în special a trăirilor tragice. Orice orientare către înţelegerea lumii are nevoie de acest recul în faţa realităţii, numit *cultură*, care adaugă o altă dimensiune realului sau îi dă forme de structurare.

*

Pentru că micile comunităţi bine închegate au dispărut, telenovela a înlocuit bârfa, satisfăcând apetitul oamenilor pentru informaţii ‘de culise’. Semn că spaţiul public (şi, odată cu el, morala) a cunoscut întotdeauna două dimensiuni, în sfera raportului pe care acestea îl aveau situându-se diferenţa dintre *ceea ce trebuie să fie* (*solen*) şi *ceea ce este* (*sein*).

*

Ştiinţa a devenit noul zeu, de la care aşteptăm soluţiile pentru ieşirea din criză. În acest sens, se încearcă o întărire a 'cultului' acestui 'zeu' prin intermediul *educaţiei* (educaţia fiind unul din adjuncţii noii zeităţi).

*

A învăţa reprezintă o formă de ascundere în rândul 'clerului' ştiinţei, în mulţimea învăţăceilor şi în spatele rezultatelor învăţăturii.

*

Unele mişcări sau organizaţii au ca unică motivaţie dorinţa unor persoane de a-şi găsi sensul existenţei în diferitele straturi ale politicului.

*

Limbajul politic ne menajează sensibilităţile prin inventarea unor noi concepte ce ascund vechi realităţi. Conceptul de *investiţii etice* ar putea fi un bun exemplu în acest sens.

*

Să nu facem greşeala de a încerca să integrăm raporturile noastre cu femeile (sau ale femeilor cu bărbaţii) în pictura de ansamblu a ceea ce numim realitate; ele trebuie privite ca elemente de sine stătătoare ce vin să de contur unei alte dimensiuni a realităţii. Separarea problematicilor specifice raporturilor cu sexul opus de restul datelor ne v-a

elibera înțelegerea, fără a suporta deformările specifice acestei dimensiuni predominant afective.

*

Ciclicitatea timpului arhaic sau religios a fost înlocuită de o altă formă de discontinuitate, respectiv cea creată de programul de lucru, care introduce noi diferenţe calitative: timpul de lucru este în general o perioadă de chin orientată către cealaltă parte, cea a consumului şi a odihnei (de multe ori perioadele de odihnă căpătându-şi sensul din perspectiva consumului). Astfel, mersul ascendent al progresului este presărat la nivel individual cu discontinuităţile specifice programului de lucru, fiind împărţit în trei mari perioade ale vieţii: învăţarea, perioada activă (munca) şi pensia.

*

Cum iau naştere deciziile colective? Altfel spus, cum se petrece impersonalul *se*? De răspunsul la aceste întrebări ţine însăşi explicitarea societăţii contemporane.

*

În contextul succesului ideologiilor liberale noua viziune metafizică nu putea să-şi înceapă cercetările (şi, poate, să le sfârşească) decât începând de la om, de la modul lui de-a fi, de la *existenţa* sa. De aici au luat naştere două curente filosofice care au dominat secolul XX: fenomenologia şi existenţialismul.

*

Respectul bărbaţilor pentru cuvinte vine din epocile în care riscau să plătească cu viaţa pentru limba lor; în timp ce femeile au fost salvate mereu de interesul restrâns acordat vorbăriei lor. Ceea ce a condus la existenţa continuă a două moduri ale rostirii, la două fiinţe ale limbii: rostirea şi vorbirea. Paradoxal însă, tocmai vorbăria îi asigură limbii continuitatea, deschizând uneori noi posibilităţi rostirii.

*

Putem vorbi de o dependenţă a sentimentelor faţă de mediu. În acest sens trebui văzut ce noi sentimente au luat naştere în contextul tehnologiei.

*

Mă întreb dacă teoria selecţiei speciilor ar mai fost posibilă în afara importanţei pe care Thomas Hobbes şi filosofia politică liberală l-au acordat instinctului de conservare. Dacă această teorie este dependentă într-un grad mare de contextul istoric în care a apărut atunci regândirea ei depinde de diferenţa pe care a adus-o cu sine actualul context socio-mental.

*

Ceea ce aduce nou modernitatea este schimbarea sursei adevărului, locul teologilor fiind luat de oamenii de ştiinţă. Unii ar adăuga şi introducerea metodei; cred însă că e vorba doar de înlocuirea ei.

*

Orice ideologie constituie un discurs coerent şi atractiv menit să abată atenţia de la ceea ce camuflează: dorinţa avidă de putere a celor care menţin discursul.

*

Suntem continuu salvaţi de mulţumirea faţă de un sine viitor, potenţial. Acum poate că nu am reuşit să..., dar sigur undeva în viitor o să... . Existenţa ne este marcată de această formă de evadare de sub presiunea morală a prezentului, relansându-ne de fiecare dată, pe baza viitorului, dreptul nostru de a judeca, acesta fiind posibil în contextul convingerii faţă de propria valoare. Fiecare judecată constituie astfel şi o afirmare implicită a propriei valori morale, afirmare ce este posibilă doar în contextul unui noian de scuze ce ne par plauzibile. Mulţimea faptelor pe care ni le iertăm este întrecută doar de mulţimea lucrurilor pe care suntem capabili să le iertăm copiilor noştri, părinţii constituind pentru copii adevărate *oaze de linişte morală*. Această disponibilitate de a ierta nu izvorăşte întotdeauna dintr-o zonă altruistă a fiinţei noastre, ea având deseori la bază egoismul: dorim supravieţuirea urmaşilor noştri ca una din formele slabe (însă singura în contextul lipsei credinţei) de supravieţuire.

*

Prin distrugerea culturilor naţionale globalizarea naşte noi angoase, anulând şansele de supravieţuire culturală, distrugând deci una din formele de nemurire puse în scenă de modernitate.

*

O lungă spovedanie pentru a mărturisi (dar şi a justifica) păcatele pe care nu le doresc perpetuate.

*

Ceea ce scapă marilor critici ai comunismului este că o parte din păcatele acestuia sunt păcatele oricărui stat. Şi atunci dau dovadă de inconsecvenţă toţi cei care sunt împotriva unora din atributele statului dar încadrează la valorile fundamentale *proprietatea*, pe care statul este chemat s-o apere. Într-un fel, comunismul este o caricatură a statului modern, accentuându-i în mod grotesc anumite trăsături. Supravieţuirea oricărui stat ţine de nenumărate compromisuri sociale şi individuale. A nu vedea asta sau a considera că alţii trebuie să le facă apare ca o scuză implicită a unora din marii moralişti contemporani.

*

Găsim întotdeauna argumentele potrivite pentru forma de guvernământ care ne avantajează. Deoarece avem nevoie de convingere, ne vom orienta în aşa fel privirea încât să vedem că toţi ceilalţi o duc mai bine, chiar dacă pentru asta trebuie să le impunem 'binele nostru' ('le e mai bine, dar ei nu-şi dau seama').

*

Constituim realităţi prin intermediul cuvintelor; există numiri eficiente, care satisfac o anumită mentalitate de parcă acel nume îşi avea aşteptată venirea.

*

Fuga ‘din dragoste în dragoste’ ascunde în ea teama de a fi cunoscut aşa cum eşti şi de a fi respins pentru ceea ce eşti, preferând să te profilezi într-un continuu început marcat de dorinţa erotică şi de nou, să-ţi conturezi existenţa în faţa celuilalt în zona unei promisiuni de mai bine ce-l determină să-ţi recunoască valoarea. Oamenii ‘fără conţinut’ sau nesiguri pe substanţa lor se vor smulge continuu din relaţii, cu speranţa că valoarea lor se conturează pe fondul aprecierii dezvoltată de un nou partener.

*

Stabilirea anumitor orientări ale lucrurilor, ce are drept sens tare al ei instituirea ierarhiilor, face parte din modul de-a fi al conştiinţei; fără diferenţierea între un *aici* şi *acolo*, între *mai înainte* şi *apoi* etc., conştiinţa şi-ar pierde esenţa, aceste poziţionări fiindu-i definitorii. Limita maximă a ierarhizărilor, şi cea care a ridicat cele mai multe probleme în istoria umanităţii, o constituie instituirea Binelui şi Răului drept poli ai oricărei orientări, stabilindu-se astfel o perspectivă morală asupra întregii existenţe. Din această perspectivă orice exerciţiu ontologic tinde să fie contaminat de necesitatea unei viziuni morale, forţat în a-şi organiza nălucirile în două registre ontologice: cel al binelui şi cel al răului. Marea provocare o constituie gândirea existenţei *dincolo de bine şi de rău*, acesta fiind punctul de început al unei noi ontologii.

*

Limită inerentă oricărei existenţe sociale: eşti prins în opiniile contemporanilor tăi (şi conaţionalilor – într-o oarecare măsură), majoritatea lor luând chipul legii prin intermediul politicii.

*

Orice încercare de ierarhizare socială trebuie să pornească de la următorul postulat: toţi suntem sclavii existenţei. Cred că s-a forţat prea mult lupta împotriva aristocraţilor în condiţiile în care şi ei sunt captivii aceloraşi limite. Iar ei uită prea des faptul că toţi suntem prinşi în acelaşi joc ale cărui reguli ne sunt prescrise încă înainte de naşterea noastră.

*

Constat că se întâmplă ceea ce nu credeam că este posibil să mi se întâmple vreodată: simt nevoia să citesc din Heidegger. După ce l-am citit (parţial, evident) ca urmare a unei decizii aproape violente, trăiesc acum sentimentul că mi poate oferi bune instrumente de abordare critică a societăţii actuale.

*

Omul este inevitabil judecător; definiţia sa corectă cred că este *homo axiologicus*. Orice *lume* este în esenţă un anume sistem de ierarhizare a obiectelor şi ideilor, ce generează un tip specific de realitate.

*

Idealul creatorului modern: să abordeze în aşa fel o problemă încât mulţi ani după aceea nimeni să nu mai simtă nevoia de a o relua; să devină, cel puţin pentru o vreme, normă în domeniu.

*

Omul modern se simte într-o continuă concurenţă cu Divinitatea încercând să-şi arate necontenit puterile de creator. Este una din formele de salvare inventate de modernitate ca reacţie la golul pe care l-a lăsat în sufletul oamenilor uitarea Lui Dumnezeu.

*

În numele *eticii* intervenim în destinele individuale sau colective schimbându-le traiectoria. Marea problemă care mă frământă în legătură cu etica: cum putem să-i fundamentăm existenţa? Pe ce se bazează dreptul nostru de a judeca pe ceilalţi şi de a judeca în general? Nu este oare doar o parte a orientării conştiinţei noastre dezvoltată în lupta pentru supravieţuire (mutând etica mai curând în domeniul lui *qui pro quo*)?

*

Ştiinţa induce transformări ale sistemului uman de orientare. Profesionalizarea conduce la apariţia persoanelor orientate către diferite aspecte ale realităţii, care capătă anumite moduri de a vedea. Profunzimea privirii specialistului este însoţită de o acută îngustare a domeniului lui de competenţă, adică a modalităţii sale de raportare la lume. În felul acesta perspectivele asupra lumii tind să se multiplice şi să se standardizeze, în special prin intermediul profesiilor şi pasiunilor. S-ar părea că lumea se sparge într-o mulţime de fragmente atât de intensă încât dorinţa unei viziuni unitare devine tot mai greu imaginabilă, doar perspectivele reducţioniste având şanse de succes.

*

Răspândirea oglinzilor, apariţia fotografiei şi dezvoltarea filmului au condus la ivirea unui nou tip de personalitate, ce-şi are centrul pe imagine (imaginea pe care o proiectează, imaginile cu care seamănă). Esenţa unei persoane se concentrează tot mai mult în ceea ce apare, proiectându-se în diferite instantanee. Caracterul a fost abandonat în favoarea *look*-ului.

*

Marele pericol care pândeşte postmodernitatea îl constituie mutarea accentului de pe economic pe *altceva*. Poate că acest *altceva* va da sensul istoriei următoarelor secole. Este nevoie doar de un nou criteriu de identitate socială, cu priză la cetăţenii ce pendulează între beneficiile globalizării şi nevoia de identitate, şi de succesul unui alt set de valori.

*

Faptul că ne pleacă forţa de muncă cu un nivel înalt de calificare ar trebui cumva să ne şi bucure: e una din puţinele forme de recunoaştere că putem 'produce' şi intelectuali competitivi.

*

Deşi îmi place să cred că nu cad uşor în plasa naţionalismului ieftin nu mă pot abţine de la a constata că am beneficiat de mediul istorico-social de care era nevoie pentru a nu face din civilizaţie unul din obiectivele noastre. Ne-a consumat prea mult efort supravieţuirea pentru a mai avea energia necesară inserării şi menţinerii în curentul civilizaţiei. Că ne 'bucură' excesele lumii civilizate (cele două războaie mondiale fiind bune exemple în acest sens) ţine de

care ne-a fost necesară pentru a nu ne contopi în masa numeroaselor comunităţi ce ne-au încălecat de-a lungul istoriei.

*

Marele păcat al progresului îl constituie scăderea demnităţii clipei prezente în favoarea uneia viitoare. În felul acesta el introduce un punct de fugă în existenţă, ce ia chipul speranţei în viitor, mutând atenţia de pe prezent. Semn că suntem situaţi încă în orizontul de sens lansat de creştinism.

*

Fiecare sistem politic se bazează pe o definiţie specifică a omului. În consecinţă, e nevoie de o nouă definiţie pentru ivirea unui nou ideal politic.

*

Filosofia este discursul specific unui mod de-a fi ce încearcă să se transforme în valoare socială.

*

Singura dimensiune de sistem pe care-o permite *fragmentul* este cea dată de coerenţa unei existenţe. Or, existenţa este mai curând dorinţă de coerenţă decât discurs închegat. În felul acesta fragmentul devine *dorinţă de coerenţă* sau drum către o închegare de sine, valoarea lui stând în special în exemplul pe care-l oferă, în deschiderea către sinele propriu pe care mizează s-o prilejuiască altora.

*

Păstrez faţă de mine însumi distanţa dată de diferenţa dintre ceea ce sunt şi ceea ce aş dori să fiu. Această ruptură conţine în ea şi o zonă de ambiguitate, asigurată de indeterminarea naşterii voinţei de a fi într-un anume fel.

*

Uneori din cărţi îmi rămâne mai curând modelul de coerenţă decât ideile vehiculate.

*

Istoria ne creează un fals sentiment al distanţei. În definitiv, strămoşii noştri ne sunt mult mai apropiaţi decât ne lasă să credem ştiinţa ce aşează existenţele individuale şi colective într-o formă de ordonare a timpului şi o într-o serie de tipare. Să ne gândim un pic, ca exemplu, la apropierea pe care o manifestăm faţă de ideologiile cărora ei le-au dat naştere. Trăim în formele de organizare a lumii create de strămoşii noştri şi în structuri ale limbajului moştenite de la ei.

*

Bioetica este discursul egalitarist transferat în sfera viului, bântuit de pretenţii de autonomie. Însă ea depinde inevitabil de formele de definire a umanului şi de ierarhiile pe care aceste definiri le instituie în lumea viului.

*

În societatea contemporană suferinţa începe să fie o valoare ce intervine în structura axiologică. Este unul din semnele mentalităţii creştine ce dă formă intersubiectivităţii contemporane.

*

Renunţarea la Divinitate a urmat un traseu progresiv: mai întâi Dumnezeu a fost făcut responsabil de regulile moralei apoi s-a renunţat la El în favoare moralităţii laice. Mişcarea a început încă de la tablele lui Moise.

*

Orice dezbatere pe tema unei definiţii a omului va avea succes la public deoarece ne preocupă mai mult decât credem ceea ce suntem.

*

Ambiguitatea lui *înainte* în limba română: trimite la fel de uşor către viitor şi către trecut. Semn că nu avem clar în minte dacă *ne ducem* sau *ne întoarcem* în timp. Comunismul constituie dovada unei inversări a direcţiei, ce a purtat, nefiresc, numele de *progres*.

*

Tăria credinţei în Dumnezeu stă exact în *faptul-de-a-crede*, care donează un centru de orientare şi constituie un factor stabilizator al fiinţei. Absenţa credinţei nu are chipul ateismului, ci al *anarhiei*, omul fără de credinţă fiind lipsit de fundament. De aceea, modernitatea a avut nevoie de *umanisme* care denotă, toate, încercările omului de a-şi fi propriul fundament.

*

Heidegger consideră că un *ustensil* iese în evidenţă, rupând şirul trimiterilor cotidiane, abia când se strică.

Motivul pentru care nu ne putem plictisi în România: e plină de oameni care sar în ochi, de existenţe ţipătoare, de strident.

*

Critica românilor şi a românismului este în bună măsură autocritică; îmi contemplu cu tristeţe reflexele barbare, de care am chiar neghiobia să mă bucur un pic în timp ce le dau frâu liber, ce stau mărturie a faptului că sunt un *adevărat român*.

*

Dintre comunităţile cu care istoria ne-a făcut să locuim în graniţele aceleiaşi ţări am ajuns să preluăm mai multe de la cei pe care-i detestăm cel mai tare. Semn că existenţa lor alături de noi nu este întâmplătoare.

*

Ca români ne leagă doar datul lingvistic, contextul geografic şi bruma de istorie la care apelăm pentru a ne identifica rădăcinile, deseori trucând-o.

*

Dorinţa de autenticitate este nevoia regăsirii de sine. Este voinţa de a te smulge din ubicuitatea pe care ţi-o dă impersonalul *se* pentru a-ţi da locul propriu, pornind de la care lucrurile şi faptele ce pot căpăta obiectivare, smulgându-te astfel din statutul de umbre.

*

Să învăţăm acceptarea oamenilor cu care avem şi divergenţe, smulgându-ne astfel din atracţia pentru moralismul facil.

*

Pretenţia unui jurnal de idei este de a proiecta un *sine* obiectiv, mijlocitor al unei ocazii pentru intersubiectivitate.

*

Gestul de a dedica o carte ascunde încercarea de a-ţi evidenţia punctele de mediere cu societatea, forma pe care comunitatea o ia pentru tine. Societatea are în bună măsură chipul prietenilor şi ceva din al duşmanilor.

*

O situaţie foarte stingheră: să fii lăudat. Prefer critica deoarece e mai mobilizatoare: ea cheamă argumente pentru a te apăra, pentru a(-ţi) pune în evidenţă locurile în care celălalt greşeşte, pentru a încerca să te liniştşti gândind cu ciudă la răzbunare. Lauda te imobilizează într-o postură dulceag-căldicică, privind bucuros şi stingher la cel ce ţi-o aduce şi la lungimea discursului său.

*

O carte bună îţi deschide calea clarificării de sine, scutindu-te de a mai bâjbâi, prin intermediul modului în care autorul reuşeşte să lumineze lucrurile.

*

Fiecare trezire reprezintă o întâlnire cu sinele aşteptat din viitor. Bine că tabieturile mediază recunoaşterea, aşezându-ne rapid în acelaşi raport cu lucrurile.

*

Dorinţa de *a scrie (încă) o carte* trebuie să fie depăşită de ardoarea descoperirii de sine în rândurile ei. Dacă nimic nou nu-ţi vine odată cu fiecare rând, atunci actul de a scrie se transformă într-un simplu gest de orgoliu, ceilalţi urmând a fi agresaţi de o contondentă mulţumire de sine. Cartea trebuie să poată institui şi o discretă complicitate critică a cititorului faţă de autorul devenit personaj. Altminteri, ea va fi situată la înălţimea amvonului, posibilul său fiind proiectat numai în zona gesturilor de supuşenie ale unor oameni pregătiţi să înghită satisfăcuţi sensuri ale existenţei livrate de-a gata. Ratarea unei cărţi capătă, în cei care-o citesc, chipul morţii oricărei căutări.

*

O carte deschide într-o altă dimensiune, situată între real şi ideal, un spaţiu în care autorul încearcă să conserve ceva din fiinţa sa şi a celor ce-l înconjoară. În această zonă a lumii raporturile de vecinătate sunt cu totul altele, fiind instituite peste distanţe şi timp relaţii de apropiere bazate pe criterii spirituale.

*

Nu-mi amintesc să fi trăit ruşinea de-a fi român. Doar sentimentul unei fatalităţi, încărcat cu ceva vină pentru lipsa de străduinţă personală. Deşi mă dor câteva din faptele conaţionalilor mei, amintirea mizeriilor personale este suficientă pentru a-i simţi, în mod ciudat, aproape şi

departe totodată, ferindu-mă de tentaţia trecerii de partea celor care-i judecă în speranţa că acest gest îi va face să crească în ochii celorlalţi.

*

Tentaţia judecăţii morale aspre ţine de speranţa celui care-o practică de-a fi (considerat) de partea binelui. Avem mai mulţi judecători decât penitenţi; semn că am investim actul de a judeca cu atributele mântuirii.

*

Mă menţin viu mai curând interogaţiile decât convingerile. Viitorul are în primul rând conturul cărţilor pe care-mi doresc să le citesc.

*

După milenii de conflicte îmi vine să cred că războiul constituie unul din posibilii noştri dominanţi, cu cele mai mari şanse de actualizare. Mulţimea discursurilor pe tema păcii nu face decât să confirme această interpretare.

*

Sunt incapabil de rezumate; în cazurile foarte rare când îmi reuşesc ele se întâmplă dincolo de mine, în nu ştiu ce instanţă a minţii mele ce scapă total controlului voinţei. E semn al limitelor schematismului meu mental, lipsit de educaţia necesară capacităţii de sinteză.

*

La câte păcate a dat naştere dorinţa de-a ajunge în Rai?

*

Să fim conştienţi că aruncăm asupra celorlalţi plasa generalizării şi uniformizării la care ne obligă posibilităţile noastre de înţelegere. Modul nostru de inserţie în lume este dominat de variantele de accedere comodă la ea. Chipul pe care lumea îl capătă pentru noi este schiţat de reflexia comodităţii noastre intelectuale.

*

Raporturile cu sine şi cu ceilalţi se aşează în forma dominantă a epocii pe care persoana o trăieşte. În felul acesta timpul constituie o limită (de forma *epoca în care trăieşti*) a însuşi accesului la sine. Situaţia indică doza de accidental intervenită în ceea ce orgolios numim *eu*. Identitatea noastră, pentru care suntem dispuşi să ne sacrificăm viaţa sau să-i închinăm existenţa, este una mai curând asumată decât dată. Orgoliul nostru, ce vizează o valorizare a modului personal de-a fi, este fundamentat în bună măsură pe întâmplător: *eu* sunt cel care se întâmplă să fiu în acest mod ce constituie *ameitatea* (faptul de-a fi de fiecare dată al meu, cum spune Sartre) mea. Conştientizarea faptului că subiectivitatea noastră este una construită contextual ar conduce la un raport mai adecvat cu sine şi cu ceilalţi.

*

Contemporaneitatea este caracterizată de posibilităţi crescute de de-subiectivizare, oamenii fiind mai dispuşi să schimbe, sub presiunea societăţii sau a ştiinţelor, chiar ceea ce pare mai personal. Semn că tăria subiectului a scăzut, alunecând mult către intersubiectivitate. Ştiinţa, în

acest caz, tinde să ofere modele pretins obiective pentru tipuri de subiectivităţi.

*

Orice carte e o punere a noastră într-un anume context ideatic.

*

De analizat funcţia *normalităţii* în viaţa publică şi privată. Aparentul ei chip neutru, impersonal, camuflează prezenţa discursului orientat de polii de putere.

*

Există teorii ce instituie realităţi pe calea noilor moduri de *a vedea* cărora le deschide posibilitatea.

*

Iubesc cărţile care-mi facilitează regăsirea de sine; a acelui sine de care, orgolios, mă bucur.

*

Dragostea este una din trăirile care ne arată că ierarhia valorilor personale suportă dese rearanjări hormonale.

*

Televiziunile se luptă să acapareze *prezentul*, materializat prin însuşirea (sau crearea) evenimentelor care-i dau sensul. Realitatea are chipul evenimentelor publice, în forma lor TV, dublate de eventuale întâmplări personale.

*

A citi un *jurnal* e ca şi cum te-ai muta pentru o vreme cu autorul lui, în existenţa sa. În funcţie de ceea ce reţii drept esenţial te poţi situa în existenţa sa cotidiană sau în reflexia pe care existenţa o lasă în mintea sa.

*

Filosoful are funcţia socială de a verifica sensurile cotidiene în care ne lăsăm captată existenţa printr-o interogare asiduă asupra validităţii şi oportunităţii lor. Lipsit de utilitate practică într-o ordine a absolutismului consumului şi producţiei, el îşi păstrează valoarea în ordinea umanului, peste care se suprapun (şi pe baza căreia se organizează) toate sistemele sociale.

*

Dată fiind menirea sa, un filosof va fi critic chiar şi în Rai. Semn că multe din problemele pe care le dezbate cu sârg sunt născute din felul său de-a vedea, devenit mod de-a fi.

*

Ambivalenţa implică relativismul. Însă relativismul nu presupune ambivalenţa, ci indiferenţa.

*

Căsnicia implică şi posibilitatea de a trăi *alături* de celălalt, adică indiferent faţă de el.

*

Natalitatea e în continuă scădere datorită faptului că nu mai avem unde să ne trimitem copii de acasă; televizorul îi ţine captivi în faţa sa împiedicând întâlnirea accidentală a părinţilor.

*

La nivelul maxim de dezvoltare economică vom ajunge să plătim bani grei pentru ceea ce cu ani în urmă puteam obţine pe gratis (apa e un bun exemplu; urmează aerul).

*

La modul ideal structurile argumentative ale societăţii sunt organizate ierarhic, având în vârf filosofii; filosofului toate cele petrecute sub el îi par comicării, desfăşurate în cadrul tragi-comediei ce se conturează pe fondul posibililor existenţei omului.

*

Cochetăria unor din noi cu diferite forme acerbe de critică socială şi anarhism dispare foarte repede dacă suntem puşi într-un mediu de băieţi cu cefe late în rândul cărora ierarhia se stabileşte cu pumnul, iar a muri pentru locul tău în societate nu este un lucru rar.

*

Ne-am petrecut vieţile într-un continuu discurs public despre ce-a fost şi ce-ar trebui să fie, furaţi de promisiunile unui viitor mai bun pe care ni le-au adus fiecare ciclu electoral.

*

Autorul este într-o continuă fugă după un discurs propriu, distinctiv, care să facă din el momentul unui punct de vedere asupra lumii diferit de tot ceea ce a fost până atunci. Abia pe această cale ar putea avea asigurat un loc al său într-o lume ce fuge la rândul ei după noi şi noi perspective.

*

Esenţa omului este dată de orientarea lui spre descifrarea semnelor şi rostuirea lor într-un discurs. Că istoria arată (şi înseamnă totodată) o înşiruire de discursuri diferite nu trebuie să ne mire, deoarece posibilităţile de organizare discursivă a semnelor sunt multiple. Tot aşa cum n-ar trebui să ne mire apariţia în viitor a altor tipuri de discursuri.

*

Într-o lume în care s-a spus aproape tot *ce* era de spus domeniul originalităţii mai este posibil doar pe zona lui *cum* este spus. Modernitatea, prin intermediul iluminismului, a introdus ideea clarităţii şi accesibilităţii populare a ceea ce este spus, idealul fiind exprimarea pe înţelesul tuturor. Evident, pretenţiile aristocratice s-au orientat către exprimările închise, către coduri, vizând modalităţi de exprimare restrictive social. Acum însă i se deschide un altfel de orizont exprimării, unul ce ar trebui să închege noi viziuni, ba chiar noi lumi, care să inaugureze posibilitatea unor noi sensuri ale existenţei.

*

Tânăr fiind mă uitam cu o undă de respect amestecat cu teamă (evident, şi cu momente de revoltă şi contestare) la cei mult mai în vârstă decât mine, la bătrânii şi persoanele mature întâlnite. Semnele lăsate de trecerea timpului pe chipul lor îmi creau senzaţia că ei există într-o regiune aparte, unde lucrurile sunt încărcate de sensuri pe care le ţineau ascunse faţă de ceilalţi. Acum, după ce am trecut de cealaltă parte a baricadei, sunt nevoit să simulez, pentru alţii şi pentru mine, posesia unor sensuri ascunse, fiind parte a misterului maturităţii.

*

Vârsta aduce cu sine o schimbare a gustului pe care-l are lumea, o restrângere a bogăţiei de sentimente pe care ni le provoacă diferitele ei aspecte cu care venim în contact. Treptat, bogăţia de culori afective a lumii se transformă în sepia, îndreptându-se către modul alb-negru. Semn că punctele de contact senzorial şi afectiv cu lumea se restrâng odată cu apăsarea adusă de ratarea mută a idealurilor tinereţii şi concomitent cu transformarea corpului propriu în principalul obiect al atenţiei noastre. Cred că bătrâneţea îmi va aduce cu sine o progresivă despărţire de această lume, astfel încât momentul morţii va constitui, în bună măsură, o confirmare oficială a unei stări de fapt.

*

Ca români ne este specifică raportarea la *celălalt* predominant în modalitatea invidiei. Ne scapă astfel faptul că realizările lui ne înfrumuseţează lumea, ratând unul din sensurile esenţiale ale comunităţii. Cât timp ne va durea tot ceea ce face bine altul, căutând sa-l coborâm la nivelul nostru, nu vom avea motivaţia necesară pentru a fi şi noi altfel.

*

Abordările reducţioniste spun ceva despre inteligenţa celor care le practică.

*

Bună parte din contextul nostru cultural, din atmosfera de lume în care trăim, intră în constituţia *eului*, devenind sine. De aici asprimea cu care judecăm alte epoci, modurile de-a fi specifice altor timpuri, fiind solidari cu mentalitatea căreia îi cădem pradă. În felul acesta, *eul* ce se zbuciumă pentru a-şi afirma propriile valori prin opoziţie la valorile altor epoci are în bună măsură izul intersubiectivităţii specifice timpului propriu.

*

Cu tristeţe trebuie să recunosc că nu am să le spun mai nimic celor mai tineri decât mine (că nu pot constitui un exemplu pentru ei o ştiam mai demult). Fie deoarece ceea ce ştiu ei deja depăşeşte într-un fel utilitatea oricărui sfat, fie pentru că orice sfat este inutil la vârsta lor. Pot doar să le mărturisesc că în cazul meu diferenţa de înţelegere este semnificativă, tinereţea fiindu-mi caracterizată de o cruntă naivitate dublată de continui încercări de trasare a caracterului. Însă asta nu constituie o garanţie că şi pentru ei va fi la fel. În rest, aş risca să le răpesc iluzia eternităţii care le hrăneşte elanurile.

*

Apropierea morţii odată cu vârsta aduce cu sine pasiunea pentru contabilizarea celor care mor ori doar se îmbolnăvesc din comunitate. Atenţia este cu atât mai mare

cu cât cel atins de adierea Doamnei în negru este mai tânăr decât cel ce le ţine contul. Semn că începem să fim atenţi la criteriile pe baza cărora moartea ne selectează încercând să-i dejucăm logica.

*

Jurnalul este o formă anume de luptă cu timpul, una în care persoana încearcă să se salveze pe calea gândirii consemnate.

*

În creştinism moartea conduce trupul la statutul de mască: el ascunde sufletul, ce se pregăteşte să-şi găsească propria-i cale. După o lungă coabitare, în care cele două componente ale umanului (poate, mai corect, ale Divino-umanului) au dansat pe tema vieţii, în zona vizibilului rămâne masca pe care-o constituie cadavrul, trupul ce intră într-un ritm de putrefacţie infinit mai accelerat decât până atunci.

*

Intenţionalitatea capătă un chip mai pronunţat în raportarea la propria existenţă; aici devin vizibile formele în care ne grăbim să ne închidem, cu explicaţii satisfăcătoare, propriile fapte. Suntem deja orientaţi pentru a fi îngăduitori cu noi înşine (ceea ce explică poate lipsa de succes a gândurilor suicidare).

*

Suntem continuu pândiţi de teama de a nu intra în niciun tipar. Dacă nimic nu ni se potriveşte (sau dacă nu ne potrivim la nimic forţându-ne o formă) cădem în zona invi-

zibilă a socialului. Or, în lipsa transcendenţei ţinta tuturor eforturilor noastre o constituie scena pe care societatea îşi aşează eroii sau valorile pentru a-i face vizibili, servindu-se astfel de ei. Fobia contemporană: a muri necunoscut. Pentru a salva de la acest risc soldaţii morţi neştiuţi am inventat *Monumentul Ostaşului Necunoscut*.

*

Cărţile pot să-ţi schimbe ideile. Despre măsura în care ideile îţi pot schimba viaţa rămâne să mai vorbim.

*

Dorinţa de libertate este supraapreciată, fiind continuu surclasată de instinctul de supravieţuire, nevoia de siguranţă, dorinţa de plăcere, poate şi altele. Ar trebui să regândim piramida nevoilor umane dintr-o perspectivă ontologică.

*

Ţara o percepem sub spectrul diverşilor oameni pe care e posibil să-i întâlnim şi care aşteaptă cumva această întâlnire.

*

Autorul trăieşte sentimentul depozitării propriului *eu* în cărţile sale.

*

Să ne găsim un refugiu identitar nu în *patrie*, ci în *limbă*, ţara rămânând mult prea aproape de ideal.

*

Faptul că toţi proştii convieţuiesc cu o dulce mulţumire de sine nu înseamnă că toţi nemulţumiţii sunt neapărat inteligenţi. (Uit aici scurtele accese de prostie cu care este nevoită să coabiteze inteligenţa.)

*

Ar trebui să-mi amintesc că *prostia* este un apelativ interzis de corectitudinea politică. Iată până unde au ajuns aspiraţiile egalitare! Următorul pas va fi sa inculpe geniul ca fiind *a*-normal. Noroc că ştiinţa este încă la modă şi are nevoie de proprii eroi.

*

Orice ce gest de dăruire presupune uitarea de sine. Asta nu înseamnă că prezenţa la sine este sinonimă cu egoismul, ci mai curând dă seama de încercarea de a găsi propriul chip. Abia având un sine, este posibilă uitarea lui.

*

Românul se consumă în scurte eforturi pentru a se face remarcat în prezentul comunităţii, indiferent faţă de judecata timpului. Nunţile, botezurile, cumetriile, pomenile etc. toate dau conturul unui remarcabil efort de a înlocui prin evenimente sociale deficitul de perseverenţă în a construi în timp ceva demn de remarcat. Caracteristica lui este *intermitenţa*, sub semnul ei stându-i întreaga existenţă.

*

Ca români trăim prejudecata afirmării propriei valori prin critică, având iluzia că o critică vehementă a unei situaţii ne pune în poziţia de experţi în acea problemă. Ratăm astfel distanţa mare între *a critica* şi *a şti să faci*, alegând în posturile de conducere critici acerbi care se dovedesc la rândul lor buni doar pentru a prilejui alte critici.

*

Despre limitele oricărei metode: dacă iei o lupă în mână să nu te aştepţi să găseşti cu ea colți de elefant.

*

Până la urmă Sartre are un dram de dreptate: orice carte are în acelaşi timp şi un efect de vindecare a autorului. Excepţie face situaţia în care ea nu este decât o parte a unui delir susţinut.

*

Odată cu Descartes orice lucrare ce nu revendică o *metodă* de abordare cade în afara ştiinţei. Există chiar o modă a metodei în ştiinţe, în special în cele socio-umane. Idealul omului de ştiinţă contemporan: să descopere o nouă metodă.

*

Pentru o astfel de scriere *metoda* este omul.

*

Marea răsturnare a filosofiei o constituie trecerea de la universal la individual. Existenţialismul este un exem-

plu de analiză a individualului, a personalului mai exact. Terenul i-a fost pregătit în bună măsură de fenomenologie.

*

Două lucruri se cer de la discipol: să ştie să asculte şi să aibă capacitatea de a-şi depăşi maestrul când îi soseşte timpul. Absenţa oricăreia dintre ele ratează relaţia.

*

Ceva în noi se schimbă odată cu fiecare lacrimă. Care este umbra afectivă a zecilor de ore de plâns trăite de-a lungul copilăriei?

*

Orice critică necesită o perspectivă, prezenţa, cel puţin implicită, unui alt sistem de valori la care este raportat ceea ce este criticat. Cel mai adesea criticăm însă din *punctul de vedere care suntem*, cu convingerea că faptul de-a fi constituie un argument suficient pentru abordarea critică.

*

Diferenţă posibilă între *semn* şi *simbol*: semnul necesită întotdeauna prinderea lui într-un sistem pentru a putea a putea avea pretenţia de sens, în timp ce simbolul are capacitatea de a naşte sensul, aproape indiferent de context (nu necesită trimiterea la alte semne, ci doar la un context de semnificare).

*

Timpurile noastre încă îşi mai aşteaptă arta care să le descifreze modul de-a fi.

*

Puţinătatea ideilor naşte fundamentalisme; fundamentalistul este robul primei şi singurei idei mari de care s-a apropiat. Fundamentalismul este credinţă şi dorinţă de a crede (generatoare de identitate) în acelaşi timp. Opusul său este *relativismul*, adică un fundamentalism al neîncrederii.

*

Închiderea în propria-i lumea este una din caracteristicile omului contemporan.

*

Criticând forma de existenţă ce caracterizează societatea contemporană îmi dau seama că şi orientarea către transcendenţă, marea lipsă a acestei societăţi, îşi are pericolele ei, cel al absenţei autenticităţii fiind cel mai important.

*

Sensul tare al unei opere de artă derivă din caracterul excepţional al unei existenţe.

*

Miza ontologică a postmodernităţii: aducerea la fiinţă a *nerostitului* (prin păstrarea lui ca atare), ieşirea din identitate rostibil-fiinţă.

*

Marile edituri (adică marii editori) din România nu au înţeles că a te situa în mediul cultural presupune şi acte gratuite, nu doar profit şi eficienţă economică. Cartea şi-a căpătat statutul social în plin avânt iluminism, ea deschizând posibilitatea consumului cultural de masă. A menţine preţuri prohibitive pentru o bună parte a cetăţenilor, mai ales a celor iubitori de carte, echivalează cu un gest cultural ce nu este dus până la capăt.

*

Umanitatea este caracterizată de o fugă permanentă după centre ale lumii, după locuri şi evenimente situate în miezul Istoriei, care ar putea astfel salva sensul propriei existenţe legându-l de ceva din afara ei. Nu *dorinţa de recunoaştere* este motorul acţiunilor individuale şi al Istoriei, ci nevoia de sens al existenţei, născută odată cu instituirea sensurilor lumii. Definiţia tare a omului este cea de '*animal' care donează sens*, instituind astfel ordini ale lucruri, adică lumi. Or, ceea ce scapă continuu acestei ţintuiri a tot şi a toate în discursuri metafizice (donarea de sens are în mod irevocabil o tendinţă metafizică deoarece operaţiunea nu admite goluri) este tocmai propria existenţă, propriul loc începând de la care este schimbat continuu conturul lumii.

*

Este posibil ca forma contemporană a lumii să scape categoriilor de *bine* şi *rău*, ba chiar şi celor de *adevăr* şi *fals*. Să ne întrebăm care sunt noile concepte sub semnul căror ne aşezăm, pe nesimţite, existenţa.

*

Frumuseţea unei persoane este în egală măsură *dar* şi *blestem*: bucuria atenţiei celorlalţi este dublată de timpul ce trebuie consacrat pentru întreţinerea ei, timp trăit în felul acesta cumva pentru alţii. Uşurinţa cu care pot fi rezolvate anumite situaţii datorită bucuriei vizuale pe care-o produce are drept corelativ absenţa investiţiilor în alte tipuri de strategii; preaplinul clipei ce pare să-l inducă este contrabalansat de angoasa cu care se raportează la timp.

*

Dinspre propriul corp ne pândeşte riscul acaparării existenţei de lupta continuă pentru a face din el imaginea potrivită ce am vrea s-o proiectăm către ceilalţi, sugerând pe această cale un mod a-l nostru de-a fi (deseori unicul). Dominaţia altora tinde astfel să fie potenţată de tirania propriului corp, ce ia naştere din raportarea la el în modalităţile trasate de modă. Atunci când suntem preocupaţi de propria imagine, pe care presiunea consumului o aşează la baza stimei de sine, să observăm că ne investim întreaga existenţă în naşterea şi menţinerea unei *imagini* imanente, ce nu poate fi depăşită de privirea altora către ceea ce ne-ar place să credem că suntem. Marele duşman al *imaginii ca mod de-a fi* este *interioritatea*; de aceea tot efortul marketingului de a constitui pseudo-interiorităţi, şabloane pentru existenţe de-a gata. Stratul de imagini al lumii este unul al aparenţei ce se doreşte *tot*, luptând să prindă în el marea majoritatea a indivizilor, care-şi vor consuma existenţele cu convingerea că au *văzut* totul, că au trăit în centrul lumii.

*

Bucuria fundamentală a filosofiei o constituie posibilitatea de a vedea cât mai multe din multiplele straturi ale realului şi modalitatea în care acestea sunt constituite. Ceea ce situează acest mod de-a fi mai curând în zona contemplaţiei decât în cea a praxisului.

*

În condiţiile în care raportările oamenilor la timp sunt tot mai problematice e nevoie de un *manual de petrecut timpul*, care să aducă sentimentul de control asupra scurgerii propriei existenţe. Primul pas ar fi să învăţăm contemplaţia.

*

Tehnica, prin infinitatea dispozitivelor a căror manipulare necesită tot mai mult timp, introduce *fuga* ca mod de-a fi al existenţei omului contemporan. Astfel, alunecăm continuu de la un gadget la altul într-o continuă goană după ceea ce ar trebui să fie confortul nostru, această mediere realizată de obiecte îndepărtându-ne tot mai mult de situaţia care ne donează sentimentul unui prezent plin: prezenţa la sine.

*

Plăcerea cu care ne aplecăm asupra noilor dispozitive ascunde o îndepărtare de sine, o formă de confiscare a noastră în moduri de-a fi pregătite de alţii.

*

Cărţile bune sunt cele care te ajută să-ţi cristalizezi propriile idei, aflate în variate forme de latenţă. *Restul* lu-

crărilor cad în zona marii industrii a maculaturii, ce ia naştere pe fondul pretenţiilor noastre de a deveni *autori*.

*

Unele idei ar putea să ne salveze. Totul e să scăpăm de ideologie.

*

Într-o epocă dominată de televiziune uităm că miturile vor fi legate întotdeauna de ceea ce nu se vede. Înghesuiala de o parte sau alta a ecranului nu epuizează tot spectrul realului, rămânându-ne continuu la dispoziţie alte moduri de-a fi.

*

Frumuseţea acestei lumi este dată de multitudinea straturilor ce-i conferă consistenţa. Tristeţea ei derivă din tendinţa unuia din straturi de a confisca toate celelalte dimensiuni; acesta este însuşi modul de acţiune al puterii, care încercă întotdeauna să ne convingă de inutilitatea altor idealuri.

*

Care este orizontul pe fondul căruia se conturează aşteptările noastre? Descoperirea compoziţiei idealurilor noastre ne-ar putea scuti de multe construcţii ce ne produc suferinţă din cauza imposibilităţii împlinirii lor.

*

Marele atu al societăţii actuale este că forţează individul la a căuta continuu aprobarea semenilor, supunându-l astfel controlului social. Semenii devin instanţă de judecată şi de confirmare a valorii propriei existenţe, motiv pentru care suntem nevoiţi să ne îndreptăm spre ei cu solicitudine. Situaţia nu este posibilă atunci când judecătorul final este Dumnezeu, interesul puterii pentru orientarea religiei către utilitatea laică fiind astfel evident.

*

În această lume a hipercomunicării, care diminuează până la absenţă reflexivitatea, trebuie să învăţăm valoarea singurătăţii.

*

Ceea ce uităm ca părinţi este de a ne învăţa copiii să fie fericiţi. Imboldul pentru *a avea*, sau *a fi* în maniera lui *a avea*, este primul pas spre nefericire deoarece nu există limite ale acestei moduri de-a fi.

*

Suntem captivi ai modurilor prefabricate de a vedea, închişi în explicaţiile pe care cotidianitatea ni le oferă, toate orientate spre satisfacerea variatelor interese sociale. Să ne bucurăm de întâlnirea cu persoane 'periferice' care practică variate stiluri de opoziţie faţă de discursurile oficiale. Pentru asta avem întotdeauna la îndemână tradiţia.

*

Trebuie să constat cu tristeţe tendinţa de a încadra comunismul, prin diferite nostalgii, în zona tradiţionalului.

Poate că ne este necesar curajul de a-l privi drept unul din evenimentele ce a adus la suprafaţă ceva din firea naţiunii noastre.

*

Îmi lipseşte un ritm al propriei existenţe cu care să se armonizeze până şi funcţiile biologice; este forma cea mai violentă a rupturii de natura, ce riscă să devină cumva şi îndepărtare de sine.

*

Cultura umanităţii s-a dezvoltat iniţial mai curând pe teritoriul mitologiei, pe zona a ceea ce am putea numi astăzi *fantasticul*. Este o zonă a simbolicului, a accesului limitat, faţă de care vulgul trebuie să manifeste respect; *taina* reflectă în mod adecvat sensul acestui raport.

*

Suntem continuu bântuiţi de spectrul posibilităţilor noastre neîmplinite, de umbra celui care am fi putut fi. Într-un fel, acesta este şi sensul tare al vinovăţiei asumate. De unde putem deduce că domeniul de activitate al dreptului este unul spectral, el încercând să determine cetăţenii la a-și completa umbra unui mod al lor de-a fi ideal pentru societate.

*

Egoismul este ambalajul oricărui dorinţe puternice de creaţie.

*

Pericolul atomic reflectă pactul cu Diavolul, făcut pentru dezvoltarea tehnicii, ce-şi aşteaptă acum răsplata.

*

Erudiţia a anticipat efectul tehnologiei asupra informaţiei, adică ivirea *informaticii*. Motiv pentru care ea păstrează doar un rol decorativ, cel puţin atât timp cât nu este capabilă să suscite gânduri noi pornind de la ceea ce înmagazinează.

*

Suntem bântuiţi de dorinţa lecturării lucrurilor, ca şi cum acestea ar purta cumva semnele pe baza cărora operează gândirea noastră. Obsesia lecturii adecvate a lumii poate să ne marcheze existenţa, ca un sens al ei.

*

Miza acestor rânduri o constituie curajul de a interpreta lucrurile şi faptele, renunţând la interpretarea interpretărilor, specifică unui anumit tip de discurs filosofic. O formă de întoarcere la nuditatea senzaţiilor, transpusă pe fondul modului de-a fi al intelectului propriu, preluând inclusiv fragmentarea-i specifică.

*

Odată cu modernitatea, cu dispariţia unei gândiri ce făcea din asemănare punctul ei tare, contemplaţia nu mai este posibilă deoarece nu mai avem ce să vedem, tema oricărei contemplaţii fiind dizolvată de raţionalitatea ce-şi caută peste tot obiectul, individualul. Din acel moment se trece la totalităţi compuse din obiecte cărora li se caută

legea care ar putea să le armonizeze. Nu mai este posibilă decât unitatea unui punct de vedere.

*

Ordinea introdusă de raţionalitatea modernă este cea a cantităţii şi utilităţii, ea dând noul chip al lumii ce stă sub semnul lui '*Cât?*' şi '*Pentru ce?*' Chiar şi timpul cade pradă acestor criterii de evaluare.

*

Instituirea omului ca fundament pentru tot ceea ce există începe odată cu metoda lui Descartes, cu organizarea cunoaşterii pornind de la intuiţiile cele mai simple, ordonate apoi după reguli. Din acel moment punctul de plecare (şi capătul final) îl constituie omul, renunţându-se la contextul metafizic, la Dumnezeu ca măsură a tuturor lucrurilor.

*

Ştiinţele socio-umane nu vor scăpa nicicând de experienţa traumatizantă a matematicii. Ordinea lucrurilor stabilită de fizică va bântui întotdeauna, ca ideal, socialul. Totalitarismele constituie exemple elocvente în acest sens: ca împrumut de ideal matematic şi ca eşec totodată. Omul contemporan se vede astfel prins între imaginea unei ordini a naturii şi nostalgia libertăţii, libertate ce înseamnă posibilitatea de a fi autorul unui *mod de ordonare* aplicabil propriei existenţe.

*

Meritul lui Charles Darwin este şi acela de a fi permis dintr-o dată o taxonomie care să dea seama de o ordine naturală funcţională, împlinind astfel visul moderni-

tăţii. În felul acesta ordinea cuvintelor reproduce ordinea naturii, ajungând la apogeul său.

*

Marele pericol al existenţei este dat de constituirea inadecvată, de construirea unei imagini de sine radical diferită de ceea ce persoana este, in această distanţă ivindu-se autoamăgirea sau minciuna de sine. *Străinului* din noi i se adaugă astfel un *Altul*, constituit pe stratul aparenţei (sau al apariţiei) care vrem să fim. Este forma de a trăi în minciună datorită absenţei căutării de sine ca mecanism de igienă a existenţei.

*

Toţi anarhiştii pornesc de la ideea, rareori corectă, că le-ar fi mai bine dacă s-ar dizolva ordinea socială, ratând faptul că în domeniul socialului orice ordine este automat înlocuită de alta, schimbându-se întotdeauna doar raporturile de putere. Disoluţia societăţii ar conduce la o generalizare a forţei ca principiu de ordonare, indiferenţa faţă de propria viaţă, ca principiu al curajului, devenind una din valorile centrale ce garantează reuşita. În domeniul umanului nu există anarhie în sensul tare al termenului, ci doar înlocuirea unei forme de organizare cu alta. Dorinţa de putere este întotdeauna metafizică, cerând mereu un *tot mai mult*, motiv pentru care vor exista continuu persoane sau grupuri care să-şi impună propriul mod de ordonare.

*

Dezirabilitatea este o zeiţă căreia femeile sunt dispuse să-i plătească un continuu tribut, ea fiind cea mai puternică mediatoare a raporturilor cu bărbaţii. Relaţiile de

putere sunt multiplicate şi pe această cale astfel încât nu se ştie niciodată cine pe cine domină.

*

Să ne întrebăm cărei vârste istorice îi este tributar modul nostru personal de cunoaştere. Contemporaneitatea în gândire este atributul doar a câtorva, care dau contur noilor moduri de abordare.

*

Mă simt învechit nu atât prin vârstă cât prin dificila ajungere din urmă a prezentului în ceea ce priveşte modul de a gândi; încă nu am reuşit să parcurg mentalităţile anterioare pentru a putea descoperi adevăratele contururi ale celei prezente.

*

Trăim în bună măsură proiectele altora păcălindune că sunt ale noastre. Este forma contemporană de vânzare (sau furt) a sufletului, acesta ajungând să însufleţească idealuri străine. Noica avea dreptate: la *sinele intelectual* (există o altă formă?) se ajunge prin intermediul unei idei ce-i devine marcă, a unui vis ce-l smulge din anonimatul idealurilor comune.

*

Ce este mai trist: să constaţi la sfârşitul vieţii că ţiai irosit-o în speranţa de a te face remarcat (inclusiv pentru tine) sau să mori cu regretul că nici măcar nu ai încercat? Mai trist e să fii trist la sfârşitul vieţii!

*

Tristeţea vieţii derivă şi din incapacitatea de a genera convingerile necesare privind frumuseţea ei şi reuşita personală. Altfel spus, e nevoie de o doză de nesimţire (în sensul ne-axiologic al termenului) pentru a fi continuu fericit; o altfel de sărăcie cu duhul.

*

Simt că sunt contemporan cu cei care gândesc despre filosofia minţii; ceea ce înseamnă că avem posibilitatea de a ne alege contemporanii. Cel mai bun exemplu în acest sens îl constituie muzica: generaţia care s-a identificat cu Woodstock dă seama de o modalitate de a-ţi alege contemporanii, de a-ţi selecta jaloanele momentului care eşti. Raportarea noastră la timp este una preponderent afectivă; ne situăm în timp în funcţie de anumite simboluri modelate afectiv, ele constituind indicatoarele care dau mărturie de existenţa noastră.

*

Intervenţia contemporaneităţii în organizarea propriilor alegeri, redată spre exemplu de ideea că putem opta pentru evenimentele cu care ne considerăm contemporani, adică alegem simbolurile timpului nostru, arată că raportarea noastră la timp este una predominant afectivă.

*

Preluând ideea că totul în Univers ar putea să fie conştiinţă David Chalmers lansează un alt gând: ar trebui să diferenţiem între *ceea ce este* şi *ceea ce experimentăm*. Prin intermediul a ceea ce experimentăm ajungem să dăm un anume gen de fiinţă lucrurilor. Exemplul autorului: consa-

crăm o realitate materială pentru toate lucrurile din jurul nostru, însă în momentul în care ele sunt cercetate cu atenţie, spre exemplu de fizică, constatăm că materia nu are consistenţă, cea mai mare parte a ei fiind golul. În această situaţie tot universul material tinde să dea seama de un anumit mod de-a experimenta fiinţa.

*

Realitatea este intersubiectivitate. Nu suntem îndreptăţiţi să vorbim de *o realitate personală*. Realitate dă seama de încercarea identificării unui loc comun, deschis în special prin ceea ce am denumit *transcendentalul corp*. Corpul generează posibilitatea unei înţelegeri, domeniul comun al experienţei, cel din urmă fiind intermediat de calităţile corpului. Putem vorbi de generalul creat de identitatea spectrului percepţiei pentru fiecare organ de simţ şi de posibilităţile asemănătoare de combinare a senzaţiilor şi experienţelor generate de structura creierului care este asemănătoare pentru toţi oamenii. Deci, intersubiectivitatea îşi capătă conturul în *domeniul comun al experienţei*.

*

Filosofia minţii pune o mare problemă religiei în momentul în care îşi apleacă instrumentele de cercetare asupra credinţei religioase dorind să-i analizeze modul de-a fi. Trimit în acest sens la experimentul lui Wilder Penfield, acesta demonstrând că stimularea unei anumite zone din creier contribuie la apariţia unor trăiri mistice. Ceea ce pune problema unei contextualizări a trăirilor religioase în funcţie de chimismul cerebral, ridicând întrebarea legăturii acestei zone cu transcendenţa.

*

Una din modalităţile posibile de a argumenta utilitatea unui anumit tip de cercetare o constituie clamarea faptului că problema în discuţie încă nu a reuşit să fie rezolvată, ceea ce ar deschide terenul liber pentru întreaga construcţie teoretică ce şi-a găsit în această pretenţie începutul. Lucrul acesta este cu atât mai evident în teoriile privind filosofia minţii, în teoria minţii. Acest tip de raportare constituie un mod de pregătire a auditorului pentru ceea ce urmează, o justificare a cercetării ce va fi prezentată (poate şi o justificare faţă de *funds risers*); însă el poate să ascundă uneori problema. Este posibil ca soluţiile la problemele ce au sta la baza cercetării prezentate să fi fost descoperite anterior, însă deschiderea argumentării tocmai încearcă să ascundă aceste soluţii. În felul acesta unii cercetători îşi generează 'obiectul' de activitate, luând naştere *birocraţia ştiinţei.* Ştiinţa poate fi birocratică, tinzând să-şi perpetueze obiectul de activitate; mai exact, oamenii de ştiinţă tind să argumenteze cu mult patos importanţa obiectului lor de cercetare, determinând uneori menţinerea unor direcţii de cercetare redundante, care şi-au epuizat deja soluţiile potrivite. Acest aspect ţine de un mod de-a fi al ştiinţei, fiind partea proastă a lucrului bun. Situaţiile de acest gen înfloresc în zona adevăratelor cercetări, deoarece se vor găsi întotdeauna persoane ce doresc să redefinească domeniul de cercetare ca o cale de a ieşi în evidenţă (Situaţia ţine de altfel de un firesc al cercetării, aceşti cercetători sporind numărul celor ce se închină la noul zeu, contribuind la întărirea noii credinţe).

*

Tentaţia totalităţii derivă şi din dorinţa identificării unui limbaj universal, univoc, conţinând elemente cu roluri bine determinate, care ar reuşi să ordoneze toate repre-

zentările mentale despre lume şi prin asta să aşeze definitiv la locul lor toate lucrurile. Tristeţea oricărui totalitarism vine din anularea frumuseţii lumii pe care o generează posibilităţile multiple de interpretare a ei. Este unul din punctele în care sunt de acord cu pluralitatea perspectivelor promovată de postmodernism.

*

Confortul nu este deosebit de prielnic gândirii, favorizând mai curând perspective estetice; dovadă starea de fervoare intelectuală pe care o pot trăi 'la rece', nevoit să înving morcotelile unui corp nărăvit la atmosfera de seră pe care o promovează consumismul contemporan. Într-un fel, tocmai această zbatere pentru tot mai mult confort este antiumanistă, eliminând condiţiile unei bune dezvoltări şi anulând reflexe vitale. Încă odată, mai binele poate fi duşmanul binelui.

*

Iubirea de neam trebuie să admită şi limitele pe care limba, în jurul căreia şi-a conturat existenţa, le impune gândirii odată cu prescrierea tuturor posibilităţilor de rostire.

*

Orice Enciclopedie dă seama de prezenţa unei ambiţii totalitare.

*

Postmodernismul semnifică reculul omului contemporan faţă de ambiţiile de putere universală vehiculate de modernitate.

*

Filosofia trebuie să fie mai mult decât un simplul slalom istoric printre ideile gânditorilor anteriori.

*

Pentru a fi apreciat ca *unul din spiritele naţiei* trebuie să-l poţi pronunţa într-un mod deosebit pe *eu* sub forma lui *noi*.

*

Iau în considerare imposibilitatea unei ştiinţe a socialului (adică lipsa temeiului în a vorbi de *ştiinţe socio-umane*), fapt care ar dezvălui ruptura existentă între progresul tehnologic şi Istorie. În acest caz împrumutarea ideii de progres de către 'ştiinţele sociale' din zona *ştiinţelor exacte* ar da seama de una din marile erori ale umanităţii.

*

Poate că discreta răceală cu care ne întâmpină occidentalii nu este de fapt decât unicul mod de-a fi pe care ştiu să-l adopte în raport cu ceilalţi (lipsa căldurii având drept corolar absenţa bârfei).

*

Tehnologia tinde să elimine ştiinţele umaniste pentru a-şi asigura propriul spaţiu de joc. În afara unei con-

tinue interogaţii asupra sensului progresului şi al existenţei am fi docili supuşi ai tuturor valorilor propuse de tehnologie în numele progresului.

*

În căutarea sinelui dat! Aceasta este semnificaţia rândurilor prezente. Doar că scrisul constituie acest sine pe măsură ce-l caută, fiind astfel integrat în structura acestuia. Ceea ce găsesc căutările mele este ceva generat tocmai de această orientare interogativă.

*

Lipsa interogaţiilor privind propria existenţă constituie o diminuare a substanţei sinelui. Păstrez o rezervă faţă de oamenii ce nu se apleacă asupra propriului *fapt-de-a-fi*: se cunosc prea puţin pentru ca angajamentele lor să fie ceva de durată. În felul acesta ei stau sub semnul unor continui renunţări.

*

Ca români cred că ne-am dori un Occident fără partea de constrângeri. Vrem confort şi siguranţă, dar cu păstrarea tuturor 'libertăţilor' noastre. Nu suntem îndeajuns de oneşti pentru a vedea că tocmai în modul nostru de-a fi ne sunt înrădăcinate toate nereuşitele.

*

Prinderea în tumultul vieţii cotidiene mă goleşte de conţinut prin distanţa pe care mă obligă s-o iau faţă de mine însumi. Încerc pe cont propriu înstrăinarea specifică modului de viaţă contemporan.

*

Din perspectiva existenţei contemporane tehnica, de care suntem înconjuraţi, este cronofagă. De aici şi disperarea contemporanilor aflaţi în pragul morţii: simt că n-au avut timp îndeajuns pentru propria persoană, că timpul lor s-a consumat întotdeauna pentru altceva.

*

Orice şarlatanie se desfăşoară pe fondul lenei noastre de a examina cu atenţie lucrurile, combinată cu lăcomia satisfacerii dorinţelor proprii. Toţi escrocii vorbesc mult pentru a înăbuşi în faşă cât mai multe din întrebările ce riscă să capete chip în mintea noastră, livrându-ne răspunsuri de-a gata, ajustate la ceea ce ne dorim. Altfel spus, ne fac să vedem lucrurile în felul în care ne-am dori noi ca ele să fie, aranjându-le de fapt în interesul lor.

*

Suntem posedaţi de o ordine a teleologicului: ne dorim să găsim rezolvări finale la toate problemele. Exemple: problema binelui şi a răului, problema fiinţei etc. În cauză e însă dorinţa noastră de linişte şi nu posibilitatea existenţei unor soluţii finale. Neliniştea (de altfel productivă) pe care ne-o stârnesc aceste probleme tinde să ne împingă spre adoptarea oricăror soluţii. (Nu este oare acesta substratul oricărei credinţe?)

*

Evoluţia ştiinţei nu mai permite viziuni globale, conturate de mintea unei singure persoane. Tipul de om pe

care-l generează în sânul ei ştiinţa este *specialistul*, caracterizat de o foarte bună cunoaştere a unui domeniu limitat de probleme. În felul acesta devine imposibilă orice autoritate individuală, totul căzând sub control colectiv (adică impersonal); inclusiv puterea. Pe această cale fundamentele ştiinţei se mută de la persoane la comunităţi; odată cu asta iau naştere 'castele' specialiştilor, ce tind să-şi impună punctele de vedere, constituind moduri oficiale de a gândi variatele domenii ale ştiinţei. Însă, în final, tot persoanele fac salturile deschizătoare de noi moduri de-a vedea ce capătă numele de *genii.* (Să observăm o nuanţă de nebunie în acest termen!)

*

Există volume ce nu mă îndeamnă să scriu când le citesc, deoarece nu-mi provoacă nicio idee nouă (sau măcar sentimentul că o idee este nouă), şi cărţi comparativ cu care mă ruşinez să scriu. Însă abia compania celor din urmă menţine în mine credinţa în posibilitatea întâlnirii pe calea scrisului, aici sudându-mi-se de fapt prieteniile definitive.

*

Eul meu presupune două adaptări: la propriul corp şi cu propria-mi minte. Ce-a dintâi nu mi-a reuşit niciodată iar la a doua încă mai sper.

*

Conştiinţa morală este continuu regenerată (şi în mod perseverent ruinată) prin intermediul explicaţiilor.

*

Fragmentul presupune şi capacitatea de a-ţi limita abordarea unei probleme la câteva rânduri, rezistând astfel tentaţiei unei explicaţii exhaustive. E în egală măsură scriere şi rezistenţă la tentaţiile scrisului.

*

Locul în care mă despart de Gabriel Liiceanu în critica poporului român îl constituie cauza actualei stări: nu cred că numai comunismul este responsabil, ci întreaga noastră istorie devenită între timp mod de-a fi, la care se adaugă ceva din dărnicia acestor locuri ce favorizează lenea şi nu solicită imaginaţia. Consider elocvent exemplul modului în care comunismul s-a instituit pentru o vreme asupra unui popor cvasi-obedient comparativ cu ceea ce s-a întâmplat în statele din jurul nostru.

*

Încerc să suplinesc deceniile de absenţă a interogaţiilor în care strămoşii mei par să se fi lăsat prinşi, într-un efort de smulgere din atracţia locului comun. Ceea ce înseamnă a-mi orienta gândirea în direcţia lui *se spune*, cu speranţa secretă ca măcar uneori să-i deschid noi trasee.

*

Scrisul salvează din ghearele trecutului gânduri ce s-ar pierde neştiute, dar riscă deseori să împovăreze inutil viitorul.

*

Cine e chipul după care fug în aceste rânduri: cel ce aş dori să fiu ori masca pe care-o aşteaptă ceilalţi de la mine? Nu cumva aştept un *eu* ale cărui contururi au fost

trasate de imaginaţia altora? Corespunde acest *eu* dorinţei lor de linişte şi siguranţă? Poate că ideal ar fi să-i şochez cu un chip neaşteptat, care e în acelaşi timp al meu şi al lor. În definitiv orice jurnal ascunde o speranţă de comuniune, de regăsire a altora (măcar ca potenţă) în modurile personale de-a fi, aşteptând parcă de la cititori confirmarea apartenenţei autorului la umanitate. O teamă de singurătate, transfigurată cotidian sub forma unui recul faţă de societate, a izolării într-o 'lume proprie'.

*

A dori gloria de scriitor e o aspiraţie la una din iluziile nemuririi pe care modernitatea a plăsmuit-o, în efortul ei de a reclădi o lume fără Dumnezeu. De aceea, orice carte e o mărturie a păcatului orgoliului autorului ei, dezvăluindu-i secreta aspiraţie de a-şi fi propriul fundament.

*

Modestia înseamnă a-ţi fi suficientă propria 'piele' pentru întreaga existenţă, spaţiul libertăţii tale fiind dat de limita până la care-o poţi întinde.

*

Chipul destinului nostru e dat de posibilii proprii iviţi de-a lungul existenţei. E ceea ce ne este dat sau, de prea multe ori, ceea ce am fi putut fi. Astfel că întâlnirea cu propriul destin este posibil s-o ratăm în fiecare zi.

*

A te îndrăgosti este un act de trădare faţă de propriul *eu* şi un gest de întâlnire cu el totodată. Câştigul esenţial e ceea ce afli despre tine: că nu te cunoşti niciodată îndeajuns pentru a putea anticipa la cât din ceea ce credeai că vrei să fii poţi renunţa.

*

Dacă viaţa este căutare, moartea este cantonarea obligatorie într-un anumit tip de răspuns.

*

Nu-mi doresc să mă credeţi! Doar să mă ascultaţi încercând a înţelege!

*

Scrisul nu poate fi decât personal; restul e transcriere, adică muncă de scrib.

*

Sunt inevitabil nefericiţi cei care aşteaptă de la alţii sensul existenţei proprii; în plus, sunt şi obositori deoarece proiectează în ceilalţi povara tuturor nereuşitelor personale.

*

Viteza cu care ne cresc copiii este direct proporţională cu apropierea morţii noastră de moarte.

*

O carte e o fugă după sine, dublată de o continuă lăsare a lui în urmă. Gest cotidian al existenţei, dublat de aspiraţia către memoria colectivă.

*

O idee îndrăzneaţă a lui M. Foucault: 'autorul este o funcţie a discursului'. Îmi permite să văd 'locul din limbă' ce-l aşteaptă pe autor într-un mod dedicat, scriitorul fiind mai curând o creaţie a acelui 'loc'.

*

Inteligenţa adaugă trăirii erotice un surplus de semnificaţie derivat dintr-o bună contextualizare. Doar că excesul de raţionalitate s-ar putea să rateze ceva din această trăire.

*

Eşecul politicii de a deveni ştiinţă este marcat de finalul tragic al experimentelor secolului XX.

*

Postmodernismul este expresia unei 'dispoziţii afective sociale', anume *pesimismul*, aşa cum modernitatea este dominată de un optimism social ce ia chipul *progresului*.

*

Nu doresc negarea raţiunii, ci aşezarea ei pe alte fundamente, care să facă vizibile şi zonele mari de iraţionalitate (cel puţin aparentă) manifeste în existenţa noastră. Sunt animat de speranţa smulgerii raţiunii din statutul de

armă şi *argument* pentru diverse tipuri de dominare şi oprimare politică, prin evidenţierea contextelor care-i relativizează dreptul la absolut. Altfel spus, visez la prescrierea domeniului de adevăr al raţiunii, deschizând astfel câmpul posibilului pentru formele complementare ale intenţionalităţii.

*

Un exemplu de contrazicere a progresului îl constituie familia, unde nu puţine sunt cazurile în care minţi luminate au odrasle deplorabile, cu toate eforturile depuse pentru educarea lor. Încercarea de a justifica astfel de situaţii prin recurs la genetică are un efect de bumerang asupra progresului, indicând dependenţa acestuia de factori aleatori.

*

Apariţia nazismului în Germania reprezintă o serioasă punere la îndoială a eficienţei sociale a culturii şi civilizaţiei, conturând credinţa că minţi cultivate riscă uneori să fie prinse în capcanele ideologiilor totalitare.

*

În sânul rigorii nemţeşti a luat naştere Holocaustul; semn că raţionalitatea nu este în mod necesar echivalentă cu moralitatea. Pentru registrul etic s-ar putea să avem nevoie de o altă dimensiune a conştiinţei noastre.

*

Timpul creează continuitatea! Poate că dorinţa noastră de închegare a percepţiilor şi gândurilor într-un tot

uniform derivă din modul de-a fi al temporalităţii (sau din modul – cultural – în care percepem timpul), totalitatea fiind una cu perspectivele Istoriei, respectiv cea de-a interpreta faptele şi textele din perspectiva înglobantă a prezentului. De aici poate şi '*Sein und Zeit*', perceperea timpului dând seama într-un fel esenţial de modul de înţelegere a ceea ce este (lucrurile căzând 'sub timp' – ca mod de înţelegere a lor).

*

Tentative hermeneutice. Biblia are pretenţia de a fi altceva decât un discurs (înţeles ca depinzând de un Orizont de sens în interpretarea sa; adică de un context) ori un metadiscurs (poate chiar *metadiscursul*). Dintr-o altă perspectivă, Biblia joacă (sau cel puţin a jucat) rolul de Orizont de sens, pe fundalul ei putând fi descifrate toate discursurile (din sfera creştină; poate şi ebraică) şi faptele. Concomitent cu Biblia au existat însă şi fapte care au tins să-şi capete sensul pe un alt fundal, ori cel puţin au dorit să iasă de sub contextul ei. În acest sens conceptul de *păgânism* surprinde unul din Orizonturile de sens ce au existat concomitent cu existenţă Bibliei în 'lumile' creştine. Spre o astfel de concomitenţă trimite şi conceptul de *erezie*; cu diferenţa că acest tip de orizont de sens îşi are sorgintea în tipuri specifice de interpretare a Bibliei. În felul acesta ajungem la ceea ce se numeşte *interpretarea oficială a Bibliei* şi la raportul pe care această interpretare îl avea (de fapt îl aveau *aceste interpretări*) cu textul sacru, în cazul acesta fiind vorba poate, în limbajul lui M. Foucault, de o trecere la discursul ca formă de putere, deci de o fundamentare a puterii pe textul biblic. Suportă Biblia o interpretare în termeni de *discurs* şi *putere?* Dintr-o perspectivă postmodernistă aş zice că da! Putem zări spre exemplu la Nietzsche analize ce trimit la o astfel de dezvăluire; numai că este vorba de *o*

punere în relaţie (adică de o interpretare) a textului biblic cu instrumentele conceptuale moderne şi postmoderne (în ce măsură aceste concepte îşi au originea în textul biblic rămâne de văzut). Ceea ce ar înseamnă, poate, o depăşire a sensurilor iniţiale (sau intenţionate). Putem vorbi însă de un conţinut intenţional al textului biblic? În acest caz ar fi vorba de *intenţionalitatea divină*. Constituie însă conceptul de *intenţionalitate* un instrument adecvat pentru descifrarea voinţei divinităţii (via Biblie)?

*

Trăim într-o societate marcată de dihotomia muncă – timp liber. Urmele acestor teme le putem zări în modalitatea în care ne raportăm la timpul liber: avem o aşteptare a lui, ne imaginăm ce-am face dacă am fi liberi în timp ce muncim etc.; timpul liber *se petrece,* în vreme ce perioada de lucru este un timp ce parcă stă în loc.

*

În modernitate nu individul este fundamentul tuturor lucrurilor, ci societatea. Asta implică o depersonalizare, ce permite o continuă reinterpretare a omului în funcţie de interesele puterii.

*

Existenţa pendulului dă seama de dorinţa noastră de a substanţializa timpul, de a-i da o formă perceptibilă, vizuală.

*

Cât timp a avut nevoie de un sens omul l-a găsit pe Dumnezeu. În momentul în care a reuşit să creeze *lumea* aceasta a început să-i fie suficientă pentru nevoia sa de sens. Lumea înseamnă existenţa omului în orizontul propriilor sensuri.

*

Toate marile construcţii omeneşti stau sub semnul iluziei nemuriri.

*

Avem o acută nevoie de iluzia normalităţii.

*

Ceea ce se schimbă odată cu vârsta este perspectiva asupra viitorului, sub presiunea trecutului care îşi îngroaşă trama în urma noastră.

*

Din cauza influenţei vitezei asupra existenţei creierul nostru s-a obişnuit să 'împacheteze' altfel lucrurile. Peisajele au un alt aspect: unul rezumativ, departe de perspectiva contemplaţiei, mai aproape de prezentările TV.

*

Există o crimă, comisă îndeobşte de politicieni, ce nu este pedepsită: cea împotriva cuvintelor sau a limbii. Persistă senzaţia că în domeniul cuvintelor se poate face orice, se poate promite orice, fără nicio pedeapsă. Rigoarea,

dacă se doreşte a se impune un stat de drept, ar trebui să se aşeze mai ales în acest domeniu.

*

Putem spune despre unele idei că *sunt în aer*: ele se regăsesc în atmosfera unei epoci, ţin de o anumită mentalitate, de un mod de a vedea şi de o credinţă specifice anumitor locuri.

*

Raportul dintre ştiinţe şi filosofie poate fi descris în termeni forestieri: în timp ce ştiinţele se ocupă fiecare de câte un copac, filosofia încearcă neîncetat să vadă pădurea.

*

Orice scriitor tinde să pună în pagină trăiri şi credinţe valabile pentru cât mai mulţi. Din păcate acelaşi lucru îl face şi un talk-show; doar că alta este calitatea temelor pe care mizează.

*

Izolarea cititorului în cărţi este semnul dorinţei de a închega o altfel de comunitate, în cadrul căreia are libertatea de a-i alege membrii pe baza a ceea ce au mai bun în ei.

*

Kierkegaard dă seama de strigătul creştinismului în plină modernitate, de încercarea instaurării credinţei în limitele raţiunii şi în contextul ‘omului nou’.

*

Frumoasă ideea lui G. Liiceanu: ceea ce leagă cititorii unui jurnal de autorul lui e aceeaşi dispoziţie afectivă (*Întâlnire cu un necunoscut*, p. 286). Ar fi vorba de o deschidere către perceperea de sine ce îmbracă aceleaşi tonalităţi afective; aşteptarea de sine se face pe acelaşi fond afectiv.

*

Jurnalul livrează grade de comparaţie pentru judecarea eului propriu.

*

Uneori scrisul, în loc să se rezume la redarea gândurilor şi trăirilor, adaugă un conţinut nedefinit existenţei mele şi claritatea unui observator obiectiv. Semn că presupune atât o dedublare cât şi un spor al fiinţei dintâi.

*

A scrie un jurnal de idei înseamnă a renunţa să te prezinţi în hainele de duminică în faţa eventualilor cititori, încercând să descoperi care este vestimentaţia cea mai potrivită pentru sufletul tău.

*

Sensul tare al educaţiei e de a proiecta imaginea unei lumi ce îţi analizează comportamentul şi e preocupată de modul tău de-a fi, astfel încât să te simţi judecat continuu în funcţie de valorile ei. Or, educaţia, în forma ei me-

die, nu reuşeşte decât să ne inoculeze o varietate de pretenţii faţă de ceilalţi, ratând cerinţele faţă de noi înşine.

*

Nu este important cât citeşti, ci mai curând modalitatea în care reuşeşti să-ţi setezi filtrele ce fixează ceva din cele citite. În definitiv orice lectură tinde să stea sub semnul orientării personale, care depinde de însăşi structura eului. De aceea, nu contează cât a citit cineva, ci structura receptivă ce stă în spatele lecturii. Cu menţiunea că această structură este la rându-i dependentă de lectură şi ar trebui formată de un maestru.

*

Văzându-l pe T. P. îmi vine să cred că omul este o fiinţă care amână. În definitiv pentru amânarea morţii se desfăşoară cea mai mare parte a eforturilor noastre.

*

Orice minciună de desfăşoară în zona unui posibil al lumii; semn că mincinosul încearcă cumva să împlinească din posibilii existenţei.

*

O minciună reprezintă o primă recunoaştere a moralităţii din momentul în care reuşeşte să trezească în plăsmuitorul ei cel puţin un sentiment de jenă.

*

Frumoasă prezentare a gestului de-a scrie la G. Liiceanu: *a-ţi trece sufletul prin vămile spiritului* (*Întâlnire cu*

un necunoscut, p. 313). Scrisul ca încercare de turnare în *formele raţiunii* a conţinutului nostru eteric.

*

Cred că aş fi mult mai liniştit dacă specia nu mi-ar da continuu brânci. Ea alcătuieşte una din imaginile Străinului din mine.

*

Simţindu-l 'din interior', cu toate bolile şi decăderile lui, trăim cu sentimentul relativei fragilităţi a propriului corp, fără să ne imaginăm că altcineva ar putea fi intimidat de masa noastră corporală. Doar rezultatul furiilor noastre ar putea să ne pună în faţă animalul pe care-l locuim.

*

Ca români dezvoltăm un mod aparte de *eu*, la limita dintre egoism şi patologie, ce nu ne permite să construim decât forme precare (şi gregare) ale lui *noi*. Măcar să fi dat individualităţi puternice.

*

Trăim ratând prezentul, orientaţi plini de speranţă către viitor şi aşezaţi pe trecut în chip de capăt final al liniei evolutive care a tot aşteptat evoluţia noastră.

*

Din punctul de vedere al cunoaşterii *numele* (în sens epistemologic) nepotrivite date lucrurilor le aruncă pe acestea cumva în necunoscut, le ocultează. Prin intermediul

familiei şi *sistemului* în care numirea instalează lucrul îl aruncă într-un anumit mod de prezentare ce-i va fi definitoriu pe toată existenţa sistemului. (Un sistem care este *o lume* sau *o mentalitate*.)

*

Într-o lume atât de plină de oameni strâmbi este chiar simplu să ieşi în evidenţă prin intermediul demnităţii. Păcat însă că nu e atât de uşor să fii corect când toţi ceilalţi înşeală.

*

Semnele succesive ale modei în ultimul deceniu: fusta scurtă, buricul gol şi sânii dezveliţi. Sunt curios ce ne va arăta viitorul.

*

Să observăm câtă energie investim în dezvoltarea unor teorii care au drept scop alimentarea mentalităţilor ce vin să structureze propriul mod mental de-a fi (pe care tindem să-l identificăm ca *eu*).

*

Psihanalitic, suntem fantasmele ce ne alimentează continuu subconştientul. *Eul* este în acest caz *Străinul*, care e mai curând la dispoziţia unui anumit strat al limbajului social decât la îndemâna noastră.

*

Situarea în orizontul oricărei mari teorii ne forţează să asumăm puncte de vedere. Când ne căsătorim cu

mireasa numită *teorie* suntem nevoiţi s-o luăm cu toate rudele sale, opiniile despre diferitele aspecte ale lumii derivate din ansamblul existenţei ei.

*

Ştiinţa are şi o impresionantă dimensiune birocratică; dovadă miile de asociaţii, institute, centre de cercetare etc., ce s-au constituit la umbra sa, adăpostind indivizi pentru care simplul fapt de a se afla în această lume este suficient pentru a le acoperi nevoia de sens a existenţei.

*

Felul în care ne îmbrăcăm arată ceva din modalitatea în care ştim să umplem vizibilul, să donăm imagine contextului în care se iveşte propriul corp. În acest sens există epoci mai bogate ori mai simple, definite în genere în funcţie de distanţa sau volumul de vizibil, şi calitatea acestuia, aşezate între ochii altora şi propriul corp.

*

Viaţa poate fi gândită şi ca un progres continuu către noi modalităţi de a vedea, ce coincide cu dezvoltarea posibilităţilor proprii de a înţelege.

*

Există cărţi care ne aruncă în moduri de a vedea ce vor intra ulterior în structura eului nostru. De aceea, lectura păstrează posibilitatea unor prietenii ce alunecă în forme de intimitate intelectuală (acea relaţie în care preiei o dimensiune din celălalt, urmând ca aceasta să devină o regiune a eului propriu). Aici începe forma tare a comuniunii.

*

Frumuseţea epistemologiei este dată de faptul că te ajută să cunoşti modalităţi ale cunoaşterii, deschizând astfel posibilitatea detaşării de cele în care te-ai cantonat. Este unul din instrumentele eliberării şi, deci, a libertăţii. Libertatea începe aşadar prin a şti cum ştii ceea ce ştii.

*

Plăcerea somnului poate să semnifice preferinţa, deseori inconştientă, pentru moarte, ca fugă de zbuciumul vieţii, de nereuşitele sale.

*

Din perspectivă evoluţionistă frumoasele câmpuri de rapiţă pe care le admir declanşează în mine amintirea bucuriei strămoşilor la vederea recoltei înflorind. Altfel spus, frumuseţea este legată de retrăirea unei plăceri ce-şi capătă sensul în orizontul supravieţuirii.

*

Religia este cel mai important mediator al comunicării. Înainte de a dezvolta perspective identice asupra diverselor aspecte pe care acum le numim ştiinţifice am avut ocazia să ne formatăm viziuni comune în căutarea Divinităţii. Divinitatea este punctul central de care era nevoie pentru a putea dezvolta limbajul şi cultura, adică pentru a ne face oameni. Fără medierea credinţei diferitele forme ale încrederii în ştiinţe n-ar fi fost posibile.

*

Chiar dacă teoria excitării cerebrale specifice (ce are drept ţintă de regulă zona temporală a emisferei drepte) pentru justificare viziunilor religioase este corectă, tot mai rămâne ceva: modul comun în care oamenii au trăit astfel de experienţe. El constituie un motiv suficient pentru a justifica rolul central pe care religia l-a jucat în naşterea umanităţii.

*

Atracţia omului faţă de *centru* (oricare ar fi forma acestuia) este una empatică, în condiţiile în care el se simte la rândul său tot un gen de centru (pentru propriile trăiri, percepţii etc.), *eul* fiind simbolul cel mai cunoscut pentru această dispunere afectivo-raţională.

*

Oricât de straniu ar părea, *jurnalul*, această mostră de egoism împărtăşit, este un puternic element de întărire a comunităţii, el făcând posibile forme ale împăcării cu sine mediate de cunoaşterea altuia. Echivalentul său în viaţa cotidiană este destăinuirea reciprocă, ce deschide cele mai puternice comuniuni.

*

Nu am talent la dans poate şi pentru faptul că o întrebare mă bântuie continuu: 'Pentru ce?' Obsesia unor răspunsuri fundamentale nu face casă bună cu lejeritatea existenţei. Exagerarea în această atitudine este de prost augur.

*

Cum de nu mai încap în spaţiul lumii contemporane modurile de viaţă anterioare? Cărei exigenţe îi corespunde privirea dispreţuitoare pe care omul contemporan o aruncă ‘lipsei condiţiilor civilizate’ în care trăiesc cei ce vor să-şi conserve modurile de-a fi în care s-au născut? Confirmarea modernităţii noastre şi a progresului, la care ne închinăm, cere să eliminăm orice formă de existenţă tradiţională ce mărturiseşte că se poate trăi şi în afara progresului, după alte coordonate decât cele ale tehnologiei industriale. Ţăranii noştri, cu haznaua în grădină şi fără duşuri, care simt cumva că aceea este lumea lor, ne înspăimântă prin mărturia pe care o aduc asupra posibilităţii unui alt mod de-a fi.

*

Fără muzică sufletul n-ar avea nici un contur.

*

A murit prematur un admirabil coleg, ce şi-a dedicat viaţa cercetării istoriei şi întemeierii unei şcoli de Bizantinologie. Îi supravieţuiesc lucrurile făcute cumva împotriva inerţiei şi indiferenţei unei mari părţi dintre colegi. Discret detestat în timpul vieţii pentru ambiţiile sale şi pentru modalitatea de punere a lor în practică, pleacă stimat tocmai pentru insistenţa de a-şi împlini destinul. Semn că merită sacrificată popularitatea în beneficiul idealurilor, sensul unei vieţi reuşind să se împlinească şi în condiţiile mârâielilor cotidiene.

*

Orice judecată morală ascunde un sâmbure de afirmare personală.

*

Am preluat de la Heidegger tentaţia re-formării cuvintelor înspre expresia gândirii. Doar că acest demers este deseori situat dincolo de limitele corectitudinii gramaticale.

*

A-ţi observat ciudata omofonie dintre *român* şi *răman*? De parcă numele nostru exprimă prinderea noastră în formele trecutului.

*

Despre idealuri şi ideologie: nimeni nu-şi doreşte să fi fost inventatorul fermoarului şi prea puţini ai becului. Semn că stabilirea criteriilor celebrităţii păstrează o doză de mister.

*

Bătrâneţea schimbă felul de raportare la viaţă, trăirea fiind înlocuită de povara *ducerii* ei.

*

O societate funcţionează atunci când membrii ei reuşesc să-şi proiecteze idealuri eficiente.

*

Nu putem înţelege că orice am face sfaturile noastre sincere nu vor fi ascultate de ceilalţi deoarece asta ar însemna ca ei să-şi distrugă buna imagine de sine (asumată ori care doar îi bântuie), conducând la disoluţia proiectului de sine ce-i caracterizează. Nu ei se opun, ci *elanul vital* care le asigură supravieţuirea. Descoperirea acestui mecanism de apărare ne va ajuta pe fiecare să înţelegem de ce ne înarmăm cu indiferenţă, uneori chiar cu ostilitate, împotriva poveţelor pe care ni le dau ceilalţi. Binele pe care acestea ar putea eventual să ni-l producă este pus în balanţă cu răul pe care ele l-ar antrena, respectiv diminuarea încrederii în sine.

*

Un jurnal de idei are temporalitatea sentimentului de sine.

*

Sunt nevoit să mă golesc de contradicţii, scriindule, pentru a putea continua. În felul acesta încarc eventualul cititor cu povara unui alt sine. (Orice jurnal tinde să depăşească raportarea la *celălalt* prin intermediul unei raportări la *un alt sine*, dorind ca cititorul să se recunoască cumva în rândurile sale.)

*

Aceste rânduri îmi mediază forma discursivă a cunoaşterii de sine; chiar dacă este un discurs fragmentat.

*

Îmi pare prea mult a vorbi de discriminarea femeilor într-o lume în care bărbaţii au prea puţin dreptul să decidă privitor la naşterea şi creşterea propriilor copii.

*

Rolul filosofiei e de a te vindeca de tot ceea ce şcoala şi societatea au inoculat fără sens în mintea ta. Începutul gândirii, în sens tare, este legat întotdeauna de eliberarea faţă de ceea ce au sădit în tine anii de cochetărie cu impersonalul *se*.

*

În spiritul pariului lui Pascal: chiar dacă toată 'istoria' lui Iisus nu este decât o poveste, rămâne totuşi cel mai frumos ideal al omenirii.

*

Dintr-o perspectivă laică, esenţial pentru o religie este impactul pe care-l are asupra realităţii. Distanţele mari între real şi ideal nu conduc la practicii sociale eficiente, ci doar la speranţe legate de viaţa viitoare.

*

Nu ar trebui să deplângem atât comunismul cât neîncheGarea noastră ca naţie, întârzierea cronică în Istorie, mişcându-de continuu în urma Occidentului şi la mare distanţă de el.

*

După atâtea neamuri perindate prin acest spaţiu comunitarul *noi* pe care ar trebui să-l formăm ca români are un fundament predominant lingvistic. Dacă modernitatea n-ar fi impus moda statului naţional cred că ne-am fi zbătut şi acum la periferia altor naţiuni.

*

Un popor nu se face pentru că *aşa e moda*, ci datorită chemării pe care o au diferite comunităţi de a închega un tot în istorie. Migraţia contemporană s-ar putea să ne dezvăluie preferinţa pentru statutul de cetăţeni de mâna a doua într-un stat civilizat celui de cetăţean mândru de apartenenţa la o naţie situată, din punctul de vedere al civilizaţiei, la periferia lumii.

*

Ca români riscăm să demonstrăm că există un capăt al lumii chiar dacă Pământul este rotund.

*

Poate că ar trebui să mă bucur de neînchegarea societăţii româneşti. Într-o lume în care toate ar fi ordonate mă tem că mi-ar da ghes plictiseala, lipsindu-mi situaţiile asupra cărora să-mi exercit simţul critic.

*

Nu poţi să-ţi critici ţara, zguduindu-ţi astfel fundamentule, decât în contextul unor aspiraţii de civilizaţie.

*

Miracolul acestui neam îl constituie supravieţuirea ca popor în condiţiile unei vizibile neîncheg*ă*ri comunitare. Din perspectiva unui misticism al românităţii cred că e ceva particular în această limbă dacă ne-a făcut posibilă persistenţa.

*

Marea problemă a umanităţii e că permite tuturor degradaţilor să aibă copii, ca şi cum competenţele educaţionale ar ţine de drepturile omului (un alt caz de generalizare pripită). Este una din căile de perpetuare a răului. Doar faptul că din părinţi răi se nasc câteodată copii buni mai poate constitui o scuză.

*

Să-i preţuim pe cei mai slabi ca noi deoarece pe seama lor ne putem bucura de orgoliul nostru!

*

Mă angoasează sentimentul cărţilor nescrise, ele ascunzând dimensiuni ale fiinţei mele ce nu şi-au găsit drumul către lumină.

*

Ar trebui să-mi iau angajamentul de a nu mai scrie cărţi proaste. Asta echivalează însă cu asumarea riscului de a nu mai scrie.

*

Ce semn de irosire: trebuie să plătesc (la propriu) orgoliul de a scrie. Măcar de-aş avea puterea să-i fac pe alţii vinovaţi.

*

Când o carte nu-ţi este citită de prieteni înseamnă fie că trebuie să te laşi de scris fie că nu ţi-ai ales prietenii care trebuie.

*

Înţelepciunea bătrâneţii vine din conştientizarea limitelor, mediată de prezenţa tot mai activă – ca limită – a propriului corp. Ea aduce cu sine economia vieţii personale, eliminând din risipa pe care-o provoacă sentimentul infinităţii existenţei proprii. Tinereţea are faţă de moarte doar abordări teoretice, odată cu vârsta acestea căpătând tot mai multă realitate.

*

Chirurgia contemporană poate să facă din moarte un moment de întregire: îţi vei regăsi în mormânt organele ce au ajuns acolo cu mult înaintea ta.

*

Omul contemporan este prins într-un continuu prezent: cantitatea mare de informaţii pe care este ținut să le absoarbă îl captează în *acum-aici*, fără a-i lăsa rezervele necesare pentru a gândi trecutul şi a-şi proiecta variante de viitor. Toate atitudinile sale îşi capătă conturul în această perspectivă, fapt vizibil spre exemplu în raportarea sa la consum.

*

Pentru a forţa sensurile ce le convin oamenii au lansat întotdeauna straturi adiţionale ale realului; un exemplu în acest sens l-ar putea constitui religia. Dar cel mai evident exemplu ni-l dă cultura, care este tocmai o tehnică de configurare a unui strat al realului în interes comunitar.

*

Naşterea unui gând cere contextul potrivit; este ceea ce poate să facă o carte bună. O idee nu apare decât în vecinătatea altor idei, fiind direct proporţională cu valoarea acestora.

*

Tehnica este modalitatea prevalentă de obiectivare a gândirii în perioada contemporană. Religia a căzut în domeniul artei.

*

Disputa contemporană nu cade atât asupra sensului filosofiei cât asupra praxisului ei. Este căutarea rostului filosofiei dintr-o perspectivă utilitară.

*

Omul contemporan este într-o continuă fugă după reţete ale existenţei.

*

Marea insuficienţă a acestor rânduri este *solitudinea*, absenţa perspectivei critice şi dialogului lipsindu-le de modulările necesare.

*

Provocarea finală căreia trebuia să-i facă faţă o carte nu este dacă e bună sau proastă, ci dacă merită titlul de *carte*.

*

Orice încercare de a înţelege ceva este *orientare către*, ce înseamnă deja dispunere pentru o anumită formă a lui 'a vedea'. Sensul intenţionalităţii este cuprins în această pregătire pentru a cunoaşte, care coincide deseori cu modalitatea de orientare faţă de propria existenţă.

*

O modalitate evidentă de 'contagiune' a valorilor: legătura contemporană dintre frumuseţe şi adevăr. Să observăm cât de înclinaţi suntem, în primă instanţă, să credem pe cei care arată bine sau, dimpotrivă, să sesizăm tendinţa noastră de a respinge teoriile celor ce nu respectă standardele vizuale contemporane.

*

Marea problemă a *ştiinţelor naturale* este că au nevoie de *ştiinţele sociale*, deoarece tehnologia necesită o tot mai bună organizare socială, fiind incompatibilă cu diferite grade de anarhism. Altfel spus, progresul organizării sociale (în măsura în care există unul) ţine nu atât de dorinţa de a creşte nivelul de trai cât de dorinţa tehnologiei

de tot mai multă tehnologie, adică de dorinţa puterii de tot mai multă putere. Ceea ce dă conturul aspiraţiei noastre de a deveni 'zei', acesta fiind de fapt sensul tare al uciderii Divinităţii.

*

În constituirea oricărui sistem axiologic (poate chiar ideea de *sistem* este problema oricărei axiologii) ar trebui să pornim de la ideea că diferitele moduri de viaţă sunt egale din perspectiva nivelului de satisfacţie pe care-l pot aduce individului. Altfel spus, nivelul maxim de satisfacţie ce poate fi atins în orice timp de societate este acelaşi, diferenţele fiind date de condiţiile în care acesta apare. Din această perspectivă *progresul* ar putea fi un termen lipsit de acoperire în zona existenţei individuale.

*

În definitiv, termenul *progres* are sens doar întru cât semnifică o apropiere de ceva dorit sau prestabilit. Numai eşecul unor idealuri sociale propuse de diferite ideologii a lansat sensul său slab, ca *îndepărtare* de ceva, în umbra acestui înţeles fiind constituite o bună parte din valorile contemporane.

*

Trebuie să gândim posibilitatea unei limite a evoluţiei tehnologiei pentru a ne putea întoarce cu adevărat la regândirea umanului. Până atunci omul va rămâne anexat dezvoltării ştiinţei.

*

Formă de cădere existenţială: a fi călător prin propria viaţă.

*

Promotorii noului nu sunt atât tinerii cât femeile. Este forma lor de fugă din faţa inevitabilităţii morţii, ca şi cum schimbările din casa lor ar deruta Moartea în privinţa domiciliatei.

*

Dorinţa de succes este în bună măsură efectul ideologiei progresului.

*

Sintagma 'cei 7 ani de acasă' poate fi lesne înţeleasă prin intermediul conceptului de *memă*: este o modalitate de transmitere culturală, întrucâtva asemănătoare celei genetice.

*

Greşeala căreia îi cădem victimă deseori e să vedem în copilul nostru un alt *eu*; unul mai bun care să ne răzbune toate neîmplinirile noastre. Am vrea să regăsim în propriul copil varianta noastră îmbunătăţită, fără a poseda însă tăria de a ne recunoaşte minusurile pe care le avem în comparaţie cu el; doar le scuzăm, aşa cum îi vom scuza şi lui nereuşitele, vina aparţinând în majoritatea cazurilor altora. Mândria pe care o resimţim faţă de reuşitele sale (sau faţă de ceea ce pare a anunţa viitoarele reuşite) este imaginea orgoliului personal. Durerea pe care o trăim cu fiecare eşec al său este acompaniată *a priori* de revolta faţă de duşmanii (reali sau, cel mai adesea, imaginari) care i-au

pus piedici. Raportul afectiv faţă de propria odraslă este resemnificat cultural în speranţa compensării propriilor eşecuri prin intermediul a ceea ce ea pare să fie.

*

Religia păstrează un avans faţă de ştiinţă în zona organizării socialului; cel puţin până acum şi-a dovedit eficienţa, reuşind să propună idealuri, în acelaşi timp individuale şi colective, ce au adunat şi ordonat mii de ani mulţimile. În acest domeniu ştiinţa este abia la început, debutul fiindu-i caracterizat de coabitarea cu efectele credinţei religioase.

*

Existenţa zodiacului dă seama de una din cele mai eficiente încercări de ordonare a diversităţii umane după repere cvasi-fizice, generând conexiuni între diverşii indivizi pe baza datei lor de naştere, spre exemplu. Începutul oricărui totalitarism poate fi zărit în această primă încercare de uniformizare, ce intervine în donarea sensului existenţei cotidiene chiar şi în vremurile actuale.

*

Poate că fără imensa doză de iraţionalitate ce persistă în plin avânt al ştiinţei, politica n-ar mai fi posibilă, alegerile făcute pe baza raţiunii conducând la anularea oricărei tentative de a conduce.

*

Într-un anume sens folosim cu prea multă uşurinţă termenul *şarlatan* atunci când ne referim la persoane ce par

să fi făcut din înşelătorie un mod de-a fi şi de a-şi câştiga existenţa. Nu trebuie să excludem cazurile în care acest tip de atitudine coexistă cu un mod al credinţei în justeţea propriului comportament. Dintr-o perspectivă ateistă este exact felul de-a fi al oricărei religii.

*

În definitiv ştiinţa este un mod de-a înţelege lumea printre multe altele existente în istoria culturală a lumii. Diferenţa faţă de restul viziunilor este dată de succesul ei practic generat de tehnologie. Pe zona teoretică mai are încă competitori cu succes la public.

*

Marele risc al oricărei ucenicii e ca maestrul să se înşele. Însă tot e mai mult decât absenţa oricărei speranţe de a-ţi afla propria cale.

*

Preocuparea Renaşterii pentru portret vădeşte deja pasiunea pentru Istorie, în detrimentul speranţei faţă de cealaltă lume. Dorinţa prinderii propriului chip într-un tablou pentru posteritate este prima dovadă a scăderii interesului pentru lumea de dincolo.

*

Cotidianul are o structură dihotomică, suportând împărţirea sa în două regiuni, cea publică şi cea privată, aflate în relaţii complexe, uneori opozitive, alteori complementare.

*

Deceniile de lipsuri pe care le-am trăit au adus în prim plan lăcomia, dezvoltată ca măsură de precauţie împotriva nesiguranţei accesului la bunuri. Va trebui să învăţăm *degustarea*, care favorizează menţinerea bucuriei în raport cu lucrurile plăcute, anulând dispoziţia *înfulecării* pe care consumul o aduce cu sine.

*

Este posibil ca postmodernitatea să rateze cauza marilor căderi în zona subumanului petrecute în secolul XX, ele fiind determinate mai curând de accentul pus pe iraţionalitatea omului decât pe pretenţiile sale de raţionalitate universală.

*

Omenirea şi-a creat propriul mediu în care să-şi găsească al său *acasă*: cultura. Să observăm că o mare parte a culturii s-a ivit chiar în perioadele tinderii către Divinitate. Noul umanism dă seama de o omenire care-şi este suficientă sieşi, având suficiente motive de satisfacţie dar şi de temere. Omul contemporan îşi este propriul ideal şi propriai spaimă.

*

Cărțile citite fac parte din 'genetica' propriei gândiri.

*

Esențială pentru Stat nu este aplicarea pedepsei, ci amenințarea continuă pe care-o constituie pedeapsa. Punerea ei în practică rar îmbunătățește lucrurile, reeducarea prin intermediul închisorii rămânând la stadiul de ideal.

*

Perseverența acțiunii pentru împlinirea proiectelor proprii dă seama de necesitatea iluziei controlului asupra propriei existențe.

*

Care este dispoziţia afectivă pentru a gândi? Altfel spus, există *sentimentul de a gândi*?

*

Prin intermediul scrisului încerc să-mi aflu propriile limite sau, mai bine spus, să le depășesc. Or, încerc să-mi depășesc propriile limite, pe această cale aflându-le.

*

Cunoștințele de matematică nu sunt importante pentru fiecare persoana atât prin sensul lor direct, prin faptul de a te învăța matematică, de a te învăța să operezi cu numere, suprafețe, volume etc., cât prin

ceea ce aduc ele în mod indirect. Să gândim matematica sub forma unui instrument de gândire, să-i vedem influenţa asupra *instrumentelor de gândire*. Este vorba de modelarea anumitor conexiuni, putând considera că intuiţia îşi capătă formele şi din modelele matematice. Preluând o idee a unui autor, s-ar putea ca în momentul în care cunoaştem semnificaţia lui '2', a semnului '+', a lui '2' (iarăşi) şi a semnului '=' automat avem semnificaţia lui '4', ea putând constitui un model de operaţiune ce se transmite către alte domenii ale gândirii.

*

Avem cuvinte prin intermediul cărora încercăm să camuflăm realităţile. Spre exemplu formula *suflet nefericit*, la care recurgem atunci când vorbim despre cineva care a murit în condiţii tragice. Aceste formule rezumative înlătură situaţii dramatice ce ne-ar putea afecta, prin intermediul sensului cotidian, a impersonalului *se* ce mediază distanţa, lipsa implicării personale. 'Încă un nefericit care a murit' este o formă de a lua distanţă, constituie modul nostru de a refuza o empatie ce ne-ar aduce mult prea multă suferinţă. În definitiv, dacă am empatiza cu toate victimele accidentelor tragice din lume unde am ajunge? Ar fi o povară mult prea grea. De remarcat acest reflex de a ne îndrepta către cuvinte ce ne liniştesc, ce fac un util

rezumat al împrejurării. Ne linişteşte faptul că am găsit o bună formulă în care să turnăm situaţia, s-o închidem, şi nu mai avem nevoie să ne oprim mintea la ea pentru a o cerceta cu atenţie. Este una din modalităţile în care ia naştere impersonalul *se*.

*

Zecile de ani de comunism ne-au lăsat o problematică înţelegere a ceea ce înseamnă *drepturi*. Datorită mentalităţii *luptei de clasă* ne exercităm drepturile sub forma *bătăliei*, ca opoziţie acută faţă de alţii, şi nu ca o încercare de a ne respecta reciproc interesele. Modul în care *se aruncă* un trecător pe trecerea de pietoni, ignorând posibilităţile şoferilor de a opri sau nu, dă seama de o astfel de atitudine.

*

Avem multe argumentaţii care ascund de fapt dispoziţii afective. Discursul public este presărat de asemenea orientări afective, dublate de justificare lor raţională. Problema o constituie identificarea noastră cu ele, relaţia noastră cu aceste dispoziţii afective, sentimentul că ele sunt cumva *eu*, refuzul lor trecând drept o slăbiciune a *eului*.

*

Poate că eroismul este o *memă* oficială, o valoare inventată tocmai pentru ca unii cetăţeni să se ofere voluntari. În lipsa apologiei eroismului n-ar mai exista persoane dispuse să-şi sacrifice viaţa pentru diverse idealuri; am trăi într-o lume de laşi.

*

Revolta tinerilor se bazează pe contestarea modelului existent. Însă, pentru a contesta un model, trebuie să ai în minte posibilitatea altuia. Cred că această revoltă, ca toate revoltele în general, derivă din raportarea la un ideal. În cazul tinerilor idealurile sunt cele aşezate pe poveştile auzite în copilărie. Revoltele tinerilor sunt într-o bună măsură legate de credinţa în basme.

*

Despre perversitatea acestei epoci: nu avem voie să ne batem proprii copii, dar putem lesne să-i ucidem pe cei de altă naţie.

*

Presa, a patra putere în stat, nu este de fapt decât extensia celei de-a treia: Justiţia. (Poate şi ceva din ce-a de-a doua: Executivul.) Prin intermediul presei noi, ca societate, extindem judecata până în cele

mai adânci depărtări. Presa supune judecății publice inclusiv intimitatea.

*

Unde se termină rolul pozitiv al societății și încep opreliștile pe care ea le exercită împotriva libertății individuale? Altfel spus, nu cumva societatea contemporană este mult prea prezentă în viața persoanei? Poate avem nevoie de noi granițe între individ și societate.

*

Vârsta aduce cu sine intuiția puținului timp scurs de la începutul omenirii; distanța față de strămoși se scurtează în mod semnificativ, nu dintr-o unire cu ei așteptată odată cu moartea, ci dintr-un sentiment de apropiere pe care ți-l dă noua raportare la timp.

*

Diavolul constituie o strălucită invenție a omenirii menită să ascundă momentele de prostie, el fiind scuza ideală pentru proști. De câte ori rostim formula 'Și-a băgat Dracul coada!' atunci când ceva nu merge dintr-o lipsă a noastră de cunoaștere?! Însă putem gândi în modalitatea aceasta atunci când avem

o intuiție a posibilității lucrului făcut altfel, conştiința unei variante diferite, admiterea faptului că am fi putut face lucrurile mult mai bine sau altcineva le-ar fi putut rezolva într-un mod mult mai reuşit. Ceea ce înseamnă o recunoaştere implicită a prostiei proprii. Diavolul este un interesant elogiu adus prostiei.

*

Trist este că s-ar putea să fim structurați cumva şi de mitocăniile pe care le-am făcut de-a lungul vieții, ținând la ele deoarece sunt părți ale identității noastre. De aici şi cerbicia cu care le apărăm, căutând scuze pe baza convingerii fie că ele nu sunt ceea ce par a fi, fie că vina sigur aparține altcuiva.

*

Succesul moralei e dat de faptul că a reuşit să-şi găsească un aliat în judecata noastră; în felul acesta *stăpânul* e în noi. (A nu se înțelege că ne suntem proprii stăpâni!)

*

Oricâtă grijă am declara, ne purtăm față de Pământ ca şi cum ar fi o jucărie dată de Dumnezeu.

*

Să ne bucurăm de toate sufletele cu care reuşim să intrăm în rezonanţă! Pe acest tip de legătură se bazează comuniunea, deschizându-se astfel posibilitatea comunităţii.

*

Sufletul nostru este plin de idealizări, acestea fiind fermentul imboldului de a continua să trăim. Ne ţine în viaţă dimensiunea ideală a lumii, pe care reuşim s-o generăm prin aspecte imaginare create ori împrumutate.

*

Poate că revolta tinerilor împotriva generaţiei mai vârstnice constituie ingredientul necesar al evoluţiei culturale. În domeniul culturii conservarea cedează locul, ca importanţă, capacităţii de a inova. Definiţia umanului este în acest caz: conservare + inovare.

*

Efortul oricărui cercetător în actuala definiţie a ştiinţei este concentrat pe tentarea unor noi moduri de a vedea.

*

Găsesc în muzica populară românească un mod anume de a simţi ritmurile vieţii cu care sunt consonant. Semn că toată critica românismelor pe care o practic se desfăşoară pe fondul unui dor de acea Românie pe care o simt (şi) a mea. Este România cu românii plăcuţi pe care-i întâlnesc uneori, cu anumite forme ale naturalului de care mă simt legat, ce nu au căzut încă pradă ideologiei sau consumului.

*

Ne naştem cu posibilitatea câtorva *cuante* afective ce-şi aşteaptă umplerea cu diverse conţinuturi pentru a deveni ceea ce suntem. Este domeniul posibilului nostru afectiv în funcţie de care îşi capătă conturul sentimentul de sine.

*

În contextul actualului aflux de informaţie efortul pentru a reuşi într-o carieră echivalează cu o închidere faţă de bogăţia de sensuri pe care le propune lumea.

*

Închistarea noastră într-o unică imagine de sine, ce sprijină în mod eficient un *eu* orgolios, ne duce uneori în vecinătatea ridicolului. Ea poartă inevi-

tabil cu sine vârsta la care s-a născut, fiind deseori chipul pe care-l ia dorința noastră de a ne cantona în propria tinerețe. Cred că inteligența trebuie să aducă cu ea schimbările de atitudine pe care vârsta pe care-o avem le cere. Altminteri, riscăm să fim efigia 'morții' noastre la vârsta propriei tinereți, fiind dominați de nostalgia după chipul pe care dispoziția noastră din acele vremuri îl dădea lumii.

*

Marea reușită a creștinismului: să-ți faci din propria minte instrumentul de exercitare a puterii altora asupra ta. Acesta este rolul conștiinței morale.

*

Într-o modalitate ideală a moralei, în care mergem pe firul cauzal până la capăt, suntem vinovați pentru toate gândurile pe care le vehiculăm în mintea noastră ce contravin regulilor. Este posibil ca răsunetul pe care-l stârnesc în cuget să persiste până în momentul în care sunt create circumstanțele pentru o faptă imorală sau chiar ilegală.

*

Politica este medierea rațională a unei dispoziții afective specifice *faptului-de-a-fi-cu*.

*

Mare problemă a definirii prin intermediul propriilor copii o constituie continua amânare a sentinţei finale; ceea ce-i dă caracterul de scuză: ne scuzăm în faţa celorlalţi şi în faţa conştiinţei noastre prin intermediul copiilor noştri. Această raportare poartă cu sine şi o doză de avantaj personal, deoarece ne permite să murim sperând (adică scuzându-ne) că se *vor realiza* (în sensul împlinirii idealurilor cu care noi i-am investit) după moartea noastră.

*

Rolul educaţiei este de a domoli pornirile brute ale biologicului din noi, ce tind să exploreze tot spectrul posibilului. Abia aşezarea în aceste rosturi dă seama de apartenenţa la umanitate.

*

Raportat la ce context îşi capătă sensul expresiile 'puţină distracţie' sau 'multă distracţie'? Ce definiţie a umanului justifică clasificarea unor epoci anterioare ca fiind marcate de puţinătatea distracţiilor, calitatea vieţii fiind considerată scăzută în acele vremuri? Şi, în definitiv, care este rostul *distracţiei* în judecarea umanului? Cred că *distracţia* îşi capătă sen-

sul în cadrul unui discurs despre libertate, accentul căzând pe *eliberarea* față de muncă. Este forma de libertate promisă celor ce *trebuie să muncească*, ca surogat de Eden adus în imanență. Cei ce văd în muncă un scop în viață sunt lipsiți de bucuriile distracției, trăindu-le pe cele ale creației. Însă starea actuală a societății este datorată celor din urmă. Semn că și creația își are pericolele sale.

*

Trecerea de la *morală* la *lege* este sincronă cu trecerea de la *comunitate* la *societate* (Ferdinand Tönnies). De aici puterea *contractului,* în dauna *cuvântului.* Ce ne rezervă trecerea la globalizare?

*

Dragostea este dominația *individualului*. Orice îndrăgostit ratează generalul sub care cade obiectul dragostei sale, individualul sub vraja căruia este căzut devenind pentru el lege. Dacă vreți să vă convingeți încercați să explicați unui îndrăgostit expresia 'Toate femeile sunt la fel'!

*

Ideal de scriitor: să creeze cât mai multe *meme*. Doar așa îi poate fi asigurată replicarea în min-

tea altora, făcând astfel să conteze ceea ce propria-i conştiinţă a produs. Este sensul tare al formei de *nemurire* pe care modernitatea a aşezat-o în locul supravieţuirii sufletului în lumea de dincolo postulată de creştinism. Altfel spus, supravieţuieşte sufletul ce reuşeşte să se multiplice cumva în alte suflete. O nemurire comunitară şi istorică. Pentru modern Raiul ia forma monumentului.

*

Apariţia *antropologiei* pare a da seama de încercarea situării omului în rând cu celelalte vieţuitoare; ceea ce ar putea indica o aşteptată modestie, dacă ea ar constitui perspectiva dominantă asupra umanului. Faptul că cercetarea umanităţii necesită atâtea discipline (politica, economia etc.) arată că omul îşi este sieşi principalul obiect de preocupare. Antropologia este disciplina ştiinţifică ce dezvoltă o analiză a umanului aparent în vederea unei hermeneutici a măreţiei sale, dar în fapt pentru a putea descoperi modalităţile în care poate fi controlat şi poate la rândul său să domine. E analiza *dominatorului dominat* (de dorinţele sale şi ale altora de dominaţie), într-un circuit infinit al dorinţei de putere. Abia arta şi religia reuşesc să mai salveze ceva din demnitatea umanului în condiţiile în care sunt dominate de efortul creator lipsit de *telos*-ul puterii.

*

Orice carte ar trebui să stea sub semnul bucuriei intimității intelectuale cu o altă persoană.

*

Suntem stăpâniți de viciile şi păcatele altora în măsura în care ele ajung să fie punctele de vedere dominante ale judecății noastre asupra acelor persoane. Lenea propriei minți, dorința ei de a găsi rapid modele facile de judecată, ne închide în șabloanele mentale oferite de morală, pătimind, fără s-o știm, mai multe decât cei care au greșit.

*

Faptul că nu există un indicator al căinței a condus la pedepse ce au făcut uneori mai mult rău decât greşelile care le-au motivat. Semn că teama noastră de lipsa ordinii este prea mare pentru a mai putea zări păcatele pe care le înfăptuim în numele unei pretinse justiții. Judecata (și pedeapsa) sunt păcate esențiale ale omenirii. Această presimțire a fundamentat succesul creştinismului. Însă distanța dintre ideal și ceea ce a realizat demonstrează imposibilitatea izbăvirii de acest păcat.

*

Odată cu inventarea parfumului tot ce este plăcut pe lume miroase a femeie.

*

O carte reprezintă un dublu ţipăt: al existenţei autorului, acesta dorind să *fie văzut*, să iasă din anonimatul masei, şi al suferinţei acestuia, iscată de ceea ce trebuie să îndure. E articularea unui ţipăt într-un noian de şoapte.

*

Posibil scop al existenţei: să fii sursa unei valori. E un mod de a te afla *în centru*.

*

Conturul existenţei personale este dat de compromisul pe care reuşim să-l realizăm între necesitate şi aspiraţia noastră către libertate.

*

Trist este că nu ne învaţă nimeni sensurile posibile ale libertăţii, fiind nevoiţi să bâjbâim. Să ne amintim de asta când întrebăm: 'La ce bun filosofia?'

*

Salvarea survine şi sub forma lui ‘a nu cădea sub stăpânirea timpului tău’, adică a refuza să crezi că valorile la modă din perioada în care trăieşti constituie maximum posibil.

*

Să nu credem în existenţa unor achiziţii culturale definitive, fiecare din ele fiind de fapt susţinute de mentalitatea majoritară într-o epocă; or, majorităţile sunt schimbătoare, secolul XX fiind un exemplu trist în acest sens.

*

Dorinţa oamenilor de sens al existenţei este un motor al umanităţii ce poate conduce lesne şi la dezastre. Semn că pretenţia de maturitate a omenirii este exagerată, progresul fiind relativ la ceea ce alegem să considerăm drept vârfuri.

*

Modalitatea ideală a scrisului este *transa*; a scrie, în sens tare, înseamnă a da frâu liber ideilor care te stăpânesc, deseori fără să ţi-o arate. Este forma bună a unui ‘impersonal *se* individual’, autorul con-

templând cumva rândurile care *se scriu* în elanul dezvăluirii de sine.

*

Personalitatea se conturează în jurul a ceva ce este propriu, a unui lucru util, frumos, necesar, deosebit pe care individul reuşeşte să-l facă bine, fiind printre puţinii oameni pricepuţi în a realiza acel ceva. Ea nu se poate constitui în jurul activităţilor cotidiene, pe care toată lumea le execută, decât cu rare excepţii, mai ales când vine cu o manieră personală de a le înfăptui imprimându-le o nouă ordine şi un nou sens. Însă personalitatea presupune dorinţa de individualizare, curajul smulgerii din confortul impersonalului *se* pentru a genera propria ordine în lumea lucrurilor şi a fiinţelor. Chiar şi în cazul unui exces al democraţiei sediul valorilor se află tot în personalităţile pe care o societate le are şi le cultivă.

*

Cum poţi vedea într-un om toată existenţa sa, prezentă şi viitoare, depăşind ceea ce-ţi oferă prezentul? Dacă ne-ar reuşi acest lucru alta ar fi atitudinea faţă de cei pe care-i întâlnim.

*

O carte poate fi expresia maximului efort de-*a exista* şi forma esenţială de-*a fi pentru ceilalţi.*

*

Marea reuşită a controlului social: crearea conştiinţei morale.

*

Trăim epoca *adevărului democratic*: este veridic doar ceea ce este validat de majoritate. Soarta adevărurilor s-a mutat în zona tehnicilor de manipulare.

*

Ceea ce pretindem a fi *personalitatea noastră* este în bună măsură rodul diferitelor imagini vehiculate de societate. Suntem amestecul modelelor sub farmecul cărora am căzut, asumând această structură compozită ca *eu*.

*

Şansa comunicării scrise ar putea-o constitui deşănţarea televiziunilor. Cum cele mai penetrante canale de comunicare sunt ţinta puterii, scrisul ar putea fi salvat de trecerea sa în zona reactivă a societăţii.

*

Aplaudacii s-au camuflat sub un nou nume: *analişti*.

*

Ca bărbatul să nu se plictisească Dumnezeu a adus pe lume femeia; pentru a da o ocupaţie femeii a inventat banii.

*

Odată cu modernitatea Occidentul îşi întoarce faţa de la transcendenţă către modul de-a fi al omenirii. Se naşte *o lume* centrată pe existenţa sa, în intervalul dintre *sine* şi propria-i reflecţie mentală constituindu-se *ştiinţele*. Idealul (constituit ideologic) îl constituie preocuparea omului faţă de om. Modernitatea este inevitabil narcisistă, petrecându-şi timpul (ce capătă numele de Istorie) admirându-şi chipurile. Închiderea acestei lumi în propriul mod de-a fi, în obsesia faţă de propria existenţă, în finitudinea raportării la Istorie, este dezvăluită de valorile pe care le vehiculează, toate modulate după forma umanului: *Raţionalitate, Egalitate, Fraternitate, Libertate*. Omul modern, cu mintea formată pe căutarea Lui Dumnezeu, sufletul său căpătându-şi forma în elanul acestei tinderi către Divinitate, se trezeşte aruncat în anoni-

matul impersonalului *se* (care este chiar modul de-a fi al societății) și nevoit să-și fie propriul fundament. Pentru a-i lăsa o rază de speranță ideologiile modernității dezvoltă un surogat al mântuirii: *Progresul,* ce-și așteaptă continua venire în orizontul *viitorului*. Este momentul în care copiii devin mediatori ai mântuirii personale, ei fiind calea de acces la *viitor*. Pentru asta era nevoie de o formă de memorie a prezentului; în felul acesta și-a căpătat sensul tare și multiplele chipuri *Istoria*, ca păstrătoare a trecutului întru veșnica sa pomenire de către generațiile viitoare.

*

În multe cazuri animalele sunt apărate de cei care au făcut din ele o extensie a propriei persoane, atitudinea fiind de fapt o manifestare a egoismului.

*

Din dorința de a ne afirma propria existență ajungem uneori să susținem cu asiduitatea idei care nu ne reprezintă. Este una din modalitățile înstrăinării față de propriul destin.

*

Câte mame iubitoare stau în fața pușcăriilor! Semn că iubirea nu este suficientă.

*

Odată cu vârsta începi să observi semnele destinului pe chipurile celorlalți.

*

A fost nevoie de accentul pus de modernitate pe gândire pentru ca scriitorii să capete rolul social pe care-l au de atâta timp, înnobilați de truda într-ale spiritului.

*

Avântul comunicării şi tehnicilor de reproducere a informației conduce la situația în care scriitorii încep să depășească numărul cititorilor.

*

Fiecare generație își caută propriile chipuri ale împlinirii, încercând de fapt să umple aceeași formă pe care o numim uneori *dorință de sens.*

*

Ideal de carieră al omului de știință contemporan: descoperirile sale să apară preț de un minut în cadrul emisiunilor de 'divertisment științific'. Mântui-

rea pare să-i parvină pe calea unui nou gadget ce s-ar putea bucura de popularitate.

*

În unele din idealurile noastre actuale îşi vor avea sorgintea relele ce vor veni.

*

Avem uneori gânduri ce se transformă cumva în sentimente. Semn că distanţa dintre raţiune şi afectivitate nu este atât de mare.

*

Esenţa marketingului: cu un discurs adecvat putem fi convinşi să înghiţim şi cianură. Nu aceasta este şi esenţa politicului?

*

Avem nevoie de poveştile în care cei buni învinge pentru a contrabalansa realitatea.

*

Lupta cu propria natură a trecut de la formarea caracterului la întreţinerea siluetei. Şi asta se petrece pe fondul mândriei faţă de progresul societăţii.

*

Românul când începe un lucru are deja o scuză pregătită pentru eventuala nereuşită, vina aparţinând întotdeauna altuia. Nevoia de ceilalţi, ce stă la baza comunităţii, are *posibilitatea de a-i învinovăţi* drept principal constituent.

*

Bătrâneţea începe atunci când începi să priveşti cu tot mai multă invidie generaţiile ce vin în urma ta. Dacă până atunci aveai privirea aţintită la cei mai în vârstă ca tine, încercând să-ţi găseşti modelele şi cu discreta speranţă că vei ajunge la o anume înţelegere a vieţii de care-i credeai suspecţi, dintr-o dată direcţia interesului se schimbă către cei al căror singur avantaj îl constituie tinereţea. De fiecare dată e o fugă după viitor: *al tău prin tine* în primul caz şi *al tău prin ei* în cel de-al doilea.

*

Bătrâneţea este în primul rând o stare de spirit; doar că stările spiritului depind de cele ale organismului.

*

Bătrânețea este trecerea subtilă de la speranța mută în ceea ce-o să fim la nostalgia oarbă pentru ceea ce am fost.